

Interreg IIIA-projektin loppuraportti

SIIDA

Eeva-Kristiina Harlin 2008

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Recalling Ancestral Voices –projektin lähtökohdat	3
2. 1. Tavoitteet	3
2. 2. Tausta	5
2. 3. Organisaatio	6
3. Saamelaisen kulttuuriperinnön tilanne	8
3. 1. Kulttuuriperinnön hallinto ja erityispiirteet saamelaisalueella	8
3. 2. Kulttuuriperinnön palauttaminen Pohjoismaissa	10
3. 2. 1. Suomi	11
3. 2. 2. Ruotsi	11
3. 2. 3. Norja	12
4. Projektin toteutus	13
4. 1. Kyselykaavake	13
4. 2. Tietokanta	14
4. 3. Tiedotus	17
5. Projektin kuvaus aikajärjestyksessä	19
5. 1. Esityövaihe	19
5. 2. Inventointivaihe	22
5. 3. Jälkityövaihe	33
6. Museoinventoinnit ja saamelaisesineitä hallinnoivat museot	36
6.1. Norja	36
6. 1. 1. Museoinventointi Norjassa	37
6. 1. 2. Eri museoiden kokoelmat	40
6. 2. Ruotsi	50
6. 2. 1. Aiemmat saamelaisesineinventoinnit	55
6. 2. 2. Museoinventointi Ruotsissa	57
6. 2. 3. Eri museoiden kokoelmat	64
6. 3. Suomi	69
6. 3. 1. Museoinventointi Suomessa	71
6. 3. 2. Eri museoiden kokoelmat	81
7. Projektin talous	83
7. 1. Toteutuneet kokonaiskustannukset	83
7. 2. Toteutunut rahoitus	85
7. 3. Projektin loppuseminaarin rahoitus ja kulut	87
8. Projektin yhteenveto	88
8. 1. Tulokset ja jatkotoimenpiteet	88
8. 2. Kenen perintö, kenen hallinnassa?	91
Lähteet	93
Liitteet 1-4	95

1. Johdanto

Kulttuuriperintö sisältää monenlaisia, -ikäisiä ja -kaltaisia asioita. Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan ihmisen toiminnan seurauksena syntyneitä merkittäviä jäännöksiä, rakenteita, rakennuksia ja esineitä, joiden ikä vaihtelee esihistoriallisesta moderniin. Kulttuuriperintönä voidaan pitää taidetta ja valokuvia mutta myös kerättyä perimätietoa tai äänitteitä. Saamelaisella kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan saamelaisten ja heidän esi-isänsä kulttuuriin liittyvää materiaalia eli aineistoa, joita he ovat valmistaneet tai käyttäneet. Tämän määritelmän mukaan saamelaista kulttuuriperintöä on myös teollisesti valmistettu aineisto, mikäli se täyttää yllä olevat valmistuksen, käytön tai omistuksen määritelmät.

Suuri osa saamelaisesta kulttuuriperinnöstä sijaitsee tänä päivänä museoissa, yliopistoissa ja muissa tutkimuslaitoksissa ympäri Pohjoismaita ja Eurooppaa. Viimeisinä vuosina on maailman alkuperäiskansojen, kuten saamelaisten, keskuudessa voimistunut keskustelu saada kulttuuriperintöä palautetuksi omalle kotiseudulle (Adlercreutz 2002: 71; Mulk 2002: 20). Kulttuuriperinnön palautus on ollut voimakkaasti esillä tieteellisissä julkaisuissa ja kansainvälisissä konferensseissa. Jotta keskustelu todellisesta palautuksesta voisi käynnistyä myös saamelaisten kulttuuriperinnön suhteen, oli tarpeen selvittää saamelaisesinekokielmien sijaintia, syntyhistoriaa, kokoa ja laatua. Tätä tarkoitusta varten käynnistettiin *Recalling Ancestral Voices* –projekti *Recalling Ancestral Voices – Repatriation of Sámi Cultural Heritage*, joka toteutettiin Interreg IIIa Sápmi –osaohjelmassa, projektina numero 62179. Projekti käynnistyi huhtikuussa 2006 ja loppui marraskuun lopussa 2007. Projektin vastuullisena vetäjänä toimi Suomen Inarissa sijaitseva saamelaismuseumo Siida, jonka yhteistyökumppaneina olivat Tunturi- ja saamelaismuseumo Ájtte Ruotsin Jokkmokissa ja Varangin saamelaismuseumo Norjan Varangerbotnissa. Projektin kansallisesta rahoituksesta vastasivat Lapin lääninhallitus, Pohjoiskalotin neuvosto, Statens kulturrådet, Ruotsin saamelaiskäräjät, ABM-utvikling ja Statens Kulturråd.

Projektin käsillä olevassa raportissa käsitellään projektin syntyyn vaikuttaneita seikkoja, sen rakennetta ja onnistumisen kannalta olennaisia ja toteutettuja seikkoja. Lisäksi raportissa on lyhennelmä projektin vaiheista kuukausi kuukaudelta. Se perustuu projektin aikana rahoittajille säännöllisesti jätettyihin väliraportteihin. Raportissa on lisäksi maakohtaiset selostukset Suomen, Ruotsin ja Norjan inventoinneista ja näiden maiden museokokoelmista, joissa on saamelaisesineistöä. Tämä osuus perustuu projektityöntekijöiden Kati Vuontisjärven, Sunna Kuoljokin ja Sissel Mikkelsenin tekemiin loppu- ja matkaraportteihin sekä projektissa laaditun

kyselykaavakkeen vastauksiin ja muutamiin kirjallisiin lähteisiin ja internetsivuihin. Ruotsin inventointia ja kokoelmia koskeva osuus perustuu projektityöntekijän toimittamaan loppuraporttiin, johon sisältyi lisäksi kuvaus Euroopan museoiden saamelaisesineistä.

Raportin lopussa on liitteenä projektiin liittyvää tai siinä tuotettua materiaalia, kuten linkit projektin viisikielisille internetsivuille (<http://siida.fi/heritage>) ja projektin tuottamaan saamelaisesine-tietokantaan (www.samicollection.org) (Liite 1), lehdistötiedotteet (Liite 2), raportti projektin toteuttamasta kansainvälisestä seminaarista (Liite 3) sekä lista museoista, joissa vuoteen 2007 mennessä kerättyjen tietojen mukaan on saamelaisesineitä (Liite 4). Kaikki projektiin liittyvä aineisto on arkistoitu saamelaismuseo Siidaan, Tunturi- ja saamelaismuseo Ájtteen sekä Norjan Varangin saamelaismuseoon. Projektiraportin on kirjoittanut projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin.

2. Recalling Ancestral Voices –projektin lähtökohdat

2.1. Tavoitteet

Recalling Ancestral Voices -projektilla oli kolme päätavoitetta. Ensimmäinen oli tarkoituksena selvittää museoissa ja tutkimuslaitoksissa sijaitsevien saamelaisesineiden ja esinekokoelmien historia, sijainti ja koko. Toisena päämääränä oli herättää keskustelua saamelaisen kulttuuriperinnön hallinnasta. Kulttuuriperinnön hallinta on pohjoismaissa järjestetty eri tavoin. Oli syytä avata keskustelu siitä, mitkä tahot ja millaisin ehdoin olisivat sopivia hallinnoimaan saamelaisia esinekokoelmia ja kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintö on laaja käsite, joten projektin tavoitteeksi asetettiin nimenomaan esineellisen kulttuuriperinnön tilanteen selvittäminen. Erityisen tärkeänä nähtiin uskuntoon liittyvä esineistö ja osteologinen aineisto. Tavoite hahmottui hieman eri tavoin eri maissa, sillä kokoelmien laajuus ja niiden nykytilanne vaihteli maakohtaisesti. Niinpä inventoinnin ulkopuolelle jätettiin Ruotsin valtion museot, joille valtiopäivät oli vuonna 2005 antanut tehtäväksi inventoida osteologiset kokoelmat niissä olevien alkuperäiskansa-aineistoiden selvittämiseksi. Projektin ulkopuolelle jätettiin myös esimerkiksi taide, arkisto ja valokuvaa-aineisto.

Kolmas tavoite oli helpottaa oman esineellisen kulttuuriperinnön saavutettavuutta saamelaisille. Kulttuuriperinnön saavuttamisen helpottamiseksi päätettiin laatia yhteispohjoismainen rekisteri saamelaisten esineellisestä kulttuuriperinnöstä tietokannan muodossa, jonka sisältämistä tiedoista osa oli tarkoitus julkaista internetissä julkisena selailuversiona. Tähän selailuversioon oli tarkoitus saattaa ainakin varsinaisten ammattimuseoiden kokoelmat. Yksi tärkeä tavoite oli luoda tiivis

yhteistyöverkosto saamelaismuseoiden välille sekä tiivistää saamelaismuseoiden ja saamelaisesineitä hallinnoivien museoiden välistä yhteistyötä.

Vaikka pääasiallinen tavoite oli helpottaa saamelaisten mahdollisuutta saavuttaa helpommin omaa esineellistä kulttuuriperintöään, on saavutettavuuden helpottaminen erittäin hyödyllistä myös muille tahoille. Hyötyvinä osapuolina ovat perinteisten ja nykyaikaisten elinkeinon harjoittajat, virkamiehet, saamelaismuseot ja saamelaiskulttuurin tutkijat, mutta myös saamelaisalueen ulkopuolella sijaitsevat museot ja instituutiot, jotka saavat uutta tietoa kokoelmiaan sijaitsevista esineistä ja kokoelmien syntyyn liittyvästä keruu- ja tutkimushistoriasta.

Repatriaatio eli palauttaminen voi tarkoittaa konkreettisen esineiden säilytyspaikan vaihtamisen sijaan myös tiedon kartuttamista. Palautettu tieto esineistä, esinekokoelmista, niiden koosta ja sijainnista on tärkeää, kun todellinen palautus tulee ajankohtaiseksi. Projekti ja sen tulokset onkin syytä nähdä jonkinlaisena pohjatytönä todelliseen, fyysiseen kulttuuriperinnön palautustyöhön

Tutkimuksen, tallennuksen ja keräämisen historia saamelaisalueella on erittäin pitkä. Menneiden vuosisatojen aikana lukuisat tutkijat ja löytöretkeilijät kuljettivat esineellistä kulttuuriperintöä pois saamelaisalueelta. Usein vanhimmat esinekokoelmat tai esineet ja muu kulttuuriperintö sijaitsee saamelaisalueen ulkopuolella olevissa museoissa ja laitoksissa, joiden kokoelmiin tutustuminen on vaivalloista ja kallista. Nykyään osa kokoelmista on niiden säilyttämisen varmistamiseksi suljettuja, joten niihin tutustuminen on erittäin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Museokokoelmien olemassaolo voidaan kuitenkin nähdä myös positiivisena, säilyttävänä tekijänä erityisesti siksi, että varsinkin Suomen ja Norjan Lapissa vuosina 1944–45 käydyssä Lapin sodan seurauksena paljon aineellista kulttuuria tuhoutui (Lehtola 2004: 54.)

Museoissa ja tutkimuslaitoksissa sijaitsevien esinekokoelmien ja yksittäisten esineiden hankinta tapahtui aikanaan kaupankäynnillä, mutta myös luvattomasti ottamalla tai pakottamalla sekä epätieteellisillä kaivauksilla. Erityisesti muinaisuskon harjoittamiseen liittyvää esineistöä, kuten noitarumpuja hankittiin moraalisesti epäilyttävillä keinoilla. Rumpuja tuhottiin, takavarikoitiin ja kuljetettiin Euroopan museoihin. Eri aloja edustavat tiedemiehet sekä esim. papit kaivoivat lukemattomia hautausmaita epätieteellisin menetelmin, tuloksista piittaamatta. Luuaineistoa välitettiin ympäri Eurooppaa tutkimusinstituutioiden kokoelmiin.

Toiminta tapahtui pääasiassa salaa ja vastoin niiden ihmisten tahtoa, joiden esivanhempien haudoista oli kysymys. Sen vuoksi luuaineiston olemassaolo kokoelmissa muodostaa edelleen

ongelman. Protestanttisesta sielukäsitteestä johtuen länsimaissa kuollut ihminen mielletään tietopankiksi, jonka tutkiminen on täysin ongelmaton. Muissa uskonnoissa vainajia on kunnioitettu ja heille on haluttu taata hautarauha. Näin on ollut esimerkiksi ortodoksien parissa. Niinpä ortodoksinen papisto vastusti aikanaan Neidenin kolttasaamelaisella hautausmaalla aikanaan tehtyjä kaivauksia voimakkaasti. Tilannetta pahentaa myös kokoelmien taustalla vaikuttavat tutkimushistorialliset syyt, joihin on liittynyt kysymys rotujen ja kansojen kehityksestä. Kaikki nämä syyt vaikuttavat siihen, että materiaali on arvolautunutta ja sen olemassaolo on monelle epämiellyttävä asia (Schanche 2002a: 114).

2.2. Tausta

Saamelasta kulttuuriperintöä hallinnoivien museoiden ja instituutioiden määrä sekä niissä olevien kokoelmien laajuus ja syntyhistorian selvittäminen oli pitkään ollut keskustelujen aiheena saamelaismuseomaailmassa. Aloite edellä mainittujen kysymysten selvittämiseksi pohjoismaisena yhteistyönä lähti saamelaismuseo Siidasta. Ensimmäinen kokous pidettiin Tromssassa 29. lokakuuta 2003. Läsnä olivat Tarmo Jomppanen ja Jenni Laiti Suomen saamelaismuseosta, Inker-Anni Sara Suomen saamelaiskäräjiltä, Tove Anti ja Sissel Mikkelsen Norjan saamelaiskäräjiltä, Ella-Britt Utsi-Jannok ja Karin Mannela Ruotsin saamelaiskäräjiltä sekä Sunna Kuoljok Ruotsin Tunturi- ja saamelaismuseo Ájttesta. Kokouksessa päätettiin että Suomen saamelaismuseo Siida hakisi Interreg –projektin anomuksen valmistelua varten rahoitusta. Sissel Mikkelsen ja Sunna Kuoljok työskentelivät myöhemmin projektissa projektityöntekijöinä. Saamelaismuseo Siidan lisäksi projektiin osallistuivat Ruotsin Tunturi- ja saamelaismuseo Ájtte ja Norjan saamelaiskäräjät.

Projektin suunnittelutyöhön, johon palkattiin saamelaismuseo Siidaan ensin Jenni Laiti ja sen jälkeen Nina West saatiin Interreg – rahaa. Lopullisen rahoitushakemuksen laati Sunna Kuoljok Suomessa projektin valmistelutyöhön osallistui edellä mainittujen ohella saamelaisen kulttuurin yliassistentti Veli-Pekka Lehtola Oulun yliopistosta amanuenssi Arja Hartikainen saamelaismuseosta. Projektille anottiin Interreg – rahoitusta, joka myönnettiin toukokuussa 2006. Projektin kansallisiksi rahoittajiksi lähtivät Lapin lääninhallitus, Pohjoiskalottineuvosto, Statens kulturrådet, Ruotsin saamelaiskäräjät, Norjan ABM-utviklingiltä ja Norjan Statens Kulturrådilta. Projekti käynnistyi 1.4.2006 ja päättyi 30.11.2007. Lokakuussa 2007, projektin oltua käynnissä muutamia kuukausia, Norjan osapuoli vaihtui Varangin saamelaismuseoksi. Norjan saamelaiskäräjät osallistui kuitenkin edelleen aktiivisesti ja heillä oli edustaja projektin ohjausryhmässä. Tavoitteisiin nähden projektille varattu aika oli liian lyhyt, mutta lisäaikaa ei ollut

mahdollista saada, koska EU:n ohjelmakausi oli päättyvässä ja kaikki hankkeet oli määrä lopettaa ennen vuodenvaihdetta 2007–2008.

2.3. Organisaatio

Projektinjohtajaksi valittiin FM Eeva-Kristiina Harlin, joka aloitti työskentelyn saamelaismuseo Siidassa kesäkuussa 2006. Projektinjohtajan tehtävä oli projektisuunnitelman laatiminen ja projektin koordinointi koko sen kestoajan sekä vastuu projektin etenemisestä ja taloudesta. Hänen kuului raportoida säännöllisesti sekä ohjausryhmälle että rahoittajille, rekrytoida ja kouluttaa työntekijöitä, laatia projektin tiedotussuunnitelma sekä tiedottaa projektista mm. luomalla web-sivut. Projektinjohtaja laati määritelmiä ja rajanvedot sekä laati kyselylomakkeen. Yksi tärkeimmistä tehtävistä oli yhteyksien luominen museoihin ja laitoksiin: hän informoi näitä projektista, hoiti käytännön järjestelyt kyselylomakkeiden osalta sekä ohjasi ja koordinoi eri maissa tapahtuvia inventointitöitä. Lisäksi tehtäviin kuului loppuseminaarin suunnittelu ja siihen tarvittavan rahoituksen hankinta.

Projektityöntekijät aloittivat lokakuussa 2006 ja heidän työpaikkansa sijaitsivat Saamelaismuseo Siidassa, Tunturi- ja saamelaismuseo Ájttessa ja Varangin saamelaismuseossa. Projektityöntekijöiksi valittiin FM Kati Vuontisjärvi (Suomi 1.10. 2006-30.11. 2007), fil. kand. Sunna Kuoljok (Ruotsi 1. 10. 2006-30. 11. 2007) ja BA Sissel Ann Mikkelsen (Norja 15. 10. 2006-30. 10. 2007). Työntekijöiden tehtäviin kuului laatia itselleen työsuunnitelma, luoda ja vastata museokontakteista ja suorittaa inventoinnit valituissa kokoelmissa. Työntekijät osallistuivat myös tietokannan suunnittelutyöhön ja tietokannan täyttämiseen, minkä lisäksi he valmistelivat muiden museoiden aineistojen siirtotyöstä projektin tietokantaan. Työntekijät raportoivat kirjallisesti tekemänsä matkat ja laativat työstään kuhunkin väliraporttiin oman väliraporttinsa. Lisäksi Ruotsin työntekijä huolehti Ruotsin projektin taloudesta: maksatushakemuksen tekemisestä ja talousraportin toimittamisesta projektinjohtajalle.

Kaikki projektityöntekijät opastivat projektissa työskenteleviä väliaikaisia työntekijöitä. Projektin aikana työntekijöistä koostuva projektityöryhmä kokoontui säännöllisesti pohtimaan projektiin liittyviä käytännön kysymyksiä sekä keskustelemaan projektissa toteutettavista toimituksista. Sen lisäksi kokoonnuttiin kahdesti tietokannasuunnittelijan Hilla Tarjanteen ja saamelaismuseon

Atk-tukihenkilö Pasi Aikion kanssa neuvottelemaan projektin tietokannan ominaisuuksista ja julkisen selailuversion ominaisuuksista.

Vakituisen projektityöntekijöiden lisäksi projektiin palkattiin työvoimaa, jonka kuului täyttää projektin tietokantaa ja nimetä esineistöä saamenkielisillä termeillä. Suomessa työskentelivät Oulun yliopiston Giellagas-instituutin korkekouluharjoittelijat Iris Harlin (saamen kieli) kesäkuussa 2007 ja Kaisa Tapiola (saamelainen kulttuuri) kesä- ja heinäkuussa 2007. Harjoittelijat veivät eri kokoelmia Access-tiedostoihin ja kirjasivat pohjois-saamenkielisiä asiasanoja esinekortteihin. Iris Harlin palkattiin vielä marraskuusi lisäämään tietokantaan esineiden nimiä pohjois-saamen kielellä. Norjan puolella Claus Pettersen oli palkattu täyttämään tietokantaa neljän viikon ajan lokamarraskuussa. Ruotsissa projektissa työskenteli Karin Köhler 23.8-23.11.2007. Hänen työtehtäviinsä kuului Access-tietokannan ja varsinaisen tietokannan täyttäminen, jonka lisäksi hän muokkasi valokuvia tietokantaan sopivaan muotoon. Lisäksi Kaisa Kuoljok oli palkattu 11.10-30.11.2007 täyttämään tietokantaa sekä oikolukemaan ja korjaamaan esineiden saamenkielisiä nimiä.

Projektin käännöstoista vastasivat Tellervo Laine (suomi-norja-suomi), Elina Alaräisänen (suomi-ruotsi-suomi), Eva Ahl (suomi-ruotsi-suomi), Carola Eklund (ruotsi-suomi), Sullo Aikio (suomi-pohjoissaame-suomi), Jouni-Antti West (suomi-pohjoissaame-suomi), Seija Sivertsen (suomi-koltansaame-suomi) sekä Ilmari Mattus (suomi-inarinsaame-suomi).

Projektille nimettiin ohjausryhmä, jonka jäsenet koottiin yhteistyötahoista. Ohjausryhmän jäsenistöön kuuluivat projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin ja Tarmo Jomppanen (varajäsenenä Arja Hartikainen) saamelaismuseo Siidasta, Kjersti Schanche Varangin Saamelaismuseosta, Toril Iversen ja Linda van der Spa Norjan saamelaiskäräjiltä sekä Anna Westman Tunturi- ja saamelaismuseo Ájttesta. Ohjausryhmä kokoontui säännöllisesti keskustelemaan projektin toteutuksesta ja taloudesta. Kaikki taloudellisesti suuret tai muuten tärkeät ratkaisut päätettiin ohjausryhmässä. Projektille nimettiin myös referenssiryhmä, jonka tarkoituksena oli tarvittaessa auttaa projektinjohtajaa projektin asiasisältöä koskevissa kysymyksissä. Siihen kuului saamelaisen kulttuurin professori Veli-Pekka Lehtola Oulun yliopiston Giellagas-instituutista, intendentti Dikka Storm Tromssan museosta sekä tutkija Inga-Maria Mulk Tunturi- ja saamelaismuseo Ájttesta. Referenssiryhmä ei kokoontunut, mutta sen jäseniin otettiin tarvittaessa yhteyttä.

Vyöllispyörä Ikolan museo. Kuva Recalling – projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

3. Saamelaisen kulttuuriperinnön tilanne

3.1. Kulttuuriperinnön hallinto ja erityispiirteet saamelaisalueella

Pohjoismaiden alueella saamelaisten kotiseutua halkovat kolmen eri valtion rajat. Eri valtioilla on erilaiset lainsäädännöt ja erilaiset tavat hallita kulttuuriperintöä. Kunkin maan saamelaisilla on kansalliset saamelaiskäräjät, joiden tehtäviin kuuluu pääasiassa saamelaisten kulttuuriin ja kieliin liittyvien asioiden hoitaminen. Ne toimivat neuvoa antavana elimenä kun saamelaisia koskevista asioista päätetään. Kulttuuriperinnön hallinto on kussakin maassa tarkoitukseen perustetun viranomaisen vastuulla. Ainoastaan Norjan saamelaiskäräjillä on mahdollisuus hallinnoida saamelaista kulttuuriperintöä, nimittäin yli 100 vuotta vanhempaa ja reformaatiota nuorempaa aineistoa nykyisen saamelaisalueen sisäpuolella.

Saamelaismuseot ovat verrattain uusi ilmiö. Suomessa saamelaismuseo perustettiin Inarissa jo vuonna 1959 ja se toimi ensimmäiset vuosikymmenet ulkomuseona. Vuonna 1998 valmistuneen päärakennuksen myötä se muuttui Siidaksi ja on samasta vuodesta lähtien toiminut valtion erikoismuseona. Norjassa ensimmäinen saamelaismuseo perustettiin Kaarasjoelle vuonna 1976, minkä jälkeen Norjaan on perustettu lukuisia saamelaismuseoita, joita hallinnoi saamelaiskäräjät. Ruotsissa Tunturi- ja saamelaismuseo Ájtte avautui vuonna 1989. Yksi projektin tärkeistä tehtävistä oli lisätä eri maiden saamelaismuseoiden välistä yhteistyötä. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa kulttuuriperintöön liittyvä viranomaistoiminta on hyvin erilaista ja esimerkiksi Ruotsissa on

suoritettu useita saamelaisesineinventointeja jo 1980 – luvulta lähtien. Saamelaismuseoiden työssään kohtaamat ongelmat usein kuitenkin hyvin samankaltaisia ja yhteistyöstä voi olla vain hyötyä.

Saamelaiset puhuvat tänä päivänä yhdeksää eri kieltä, joista kuudella on oma kirjakieli. Projektin tavoitteisiin kuului että kaikille saamelaisille pyritäisiin tarjoamaan mahdollisuus tutustua omaan esineelliseen kulttuuriperintöön omalla äidinkiellään. Niinpä aluksi tunnusteltiin mahdollisuutta siihen, että kaikki tietokannassa oleva tieto olisi käännetty kaikille pohjoismaisille kielille ja useammalle pohjoismaiden alueella puhutulle saamen kielelle. Samalla oli tarkoitus elvyttää ja yhtenäistää esineisiin liittyvää, katoamassa olevaa terminologiaa, jotta esineiden vertailu, haku ja tutkiminen helpottuisivat. Tämän oli määrä tapahtua rekisteröimällä esineiden nimet nykyaikaisella ortografialla, esineen kulttuuritaustan mukaisesti.

Projektin edetessä kuitenkin selvisi että alkuperäisistä tavoitteista piti tinkiä. Kaiken tiedon kääntäminen olisi vienyt valtavasti aikaa ja rahaa, eikä näihin tavoitteiden toteutuminen projektin resurssien puitteissa ollut mahdollista, varsinkin kun tietokanta saatiin käyttövalmiiksi vasta projektin loppuvaiheessa. Näin ollen projektin valmis tietokanta koostuu kolmesta erillisestä, tietokannasta, jotka ovat suomen-, ruotsin- ja norjankielisiä. Valtakielten valitsemista projektin tietokannan kieliksi on kritisoitu. Tähän on kuitenkin olemassa vahvat käytännön syyt, sillä projekti toimi esineellisen kulttuuriperinnön kartoituksen pioneeritasolla eli pyrittiin ensisijaisesti keräämään museoissa oleva tieto yhteen. Käytössä ollut rajallinen aika vaikutti siihen, että lisämuokkausta tai täydennystä ei juuri ollut mahdollista tehdä. Yleensä museoiden luettelointitiedot on valtaväestön kielellä, joskin poikkeuksiakin löytyy. Esimerkiksi Suomessa osa vanhimmista tiedoista on luetteloitu ruotsiksi. Norjan saamelaismuseoissa käytetään myös saamen kieliä luettelointikielenä, ja Ruotsin tunturi- ja saamelaismuseossa osa luettelointitiedoista kirjataan aina useammalla saamenkielellä.

Tulevaisuudessa yksi tärkeimpiä asioita on tietokannan kielitilanteen parantaminen täydentämällä sitä useammalla saamen kielellä. Nyt esineiden nimet on pyritty kirjoittamaan pääasiassa pohjoissaameksi pohjoissaamelaisiin esineisiin. Tämän ulkopuolelle jäävät selkeästi esimerkiksi kolttasaamelaisesineet, sillä esineiden nimet on haluttu kirjata nimenomaan niiden kulttuurikontekstin mukaan. Ruotsin puolella esineiden luulajansaamenkielisiä nimiä on viety tietokantaan. Projektin kuluessa Ájtte luovutti omat asiasanalistansa Siidalle, joissa yleisimmät asiasanat on olemassa pohjois-, luulajan- ja eteläsaameksi. Asiasanalistat on käännetty suomeksi ja ne ovat valmiina käyttöön. Projektiorganisaatio toimi ruotsin ja englannin kielellä, sillä se

osoittautui käytännön kannalta parhaaksi vaihtoehdoksi. Kaikki viralliset raportit on pääosin kirjoitettu suomeksi ja käännetty sen jälkeen ruotsin kielelle. Projektin tiedotuksessa, lehdistötiedotteissa sekä kotisivuilla on aina käytetty myös pohjoissaamen kieltä.

Yleisöä projektin loppuseminaarissa. Kuva Recalling –projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

3.2. Kulttuuriperinnön palauttaminen Pohjoismaissa

Pohjoismaiden ainoa merkittävä valtioiden sisäinen kulttuuriperinnön palautus on nk. Utimut. Liki 20 vuoden aikana Tanska palautti Grönlantiin kaiken kaikkiaan 35 000 esinettä, jotka oli kuljetettu maasta pois (Pentz 2004). Joitakin palautushankkeita on toteutettu Ruotsissa, mutta ne ovat suuntautuneet pääasiassa kaukaisiin maihin, kuten Guatemalaan tai Australiaan. (Mulk 2002: 17). Pohjoismaissa ei ole olemassa lakia, joka koskisi alkuperäiskansojen kulttuuriperinnön palauttamista ja ainoastaan muutamia vaateita palautuksesta on vuoteen 2006 mennessä tehty museoille tai laitoksille.

Symboliset kotiinpaluut lainojen ja depositioiden muodossa ovat yleistyneet, mutta ne eivät korvaa todellista palautusta (Jomppanen 2002: 35). Esineiden lainaus ja niiden vakuuttaminen, samoin kuin arkistoihin matkustaminen on kallista. Seuraavassa kerrotaan julkaistusta palautuksista, jotka koskevat saamelaista kulttuuriperintöä, pääasiassa osteologista aineistoa. Viimeisten kahden vuoden aikana vaateet ihmisloua-aineistojen palautuksesta ovat ajankohtaistuneet erityisesti Ruotsissa ja

Norjassa. Suomessa anatomisiin kokoelmiin kuuluneet saamelaiskokoelmat on palautettu saamelaisalueelle ja ne on osittain uudelleen haudattu.

3.2.1. Suomi

Vuonna 1992 Aki Arponen suoritti Inarin vanhassa hautuumaasaassa arkeologista inventointia metsähallitukselle. Raportin ilmestyessä tuli julki, että Helsingin yliopistolla oli olemassa pääasiassa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa kerätyt anatomiset kokoelmat. Näiden kokoelmien osana oli myös Inarista, Utsjoelta ja Muoniosta kerättyä aineistoa. Saamelaisyhteisössä heräsi keskustelu, jonka tavoitteeksi tuli saada luut uudelleenhaudattaviksi. Tiedeyhteisö oli unohtanut anatomiset kokoelmat, sillä niiden hyödyntäminen tutkimuksissa oli hiipunut uusien tutkimusmenetelmien myötä.

Vuonna 1995 Helsingin yliopisto palautti 95 pääkalloa, jotka uudelleenhaudattiin Inarin vanhalle hautuumaasaarelle. Samassa yhteydessä kävi selväksi että koko kokoelma pitäisi inventoida ja luetteloida asianmukaisesti. Tehtävään nimitettiin arkeologeista, lääketieteen alojen edustajista sekä museoalan ja paleontologian erikoisasantuntijoista koostuva luukomitea. Inventointi ja luettelointi aloitettiin saamelaiskokoelmista ja konsultointiapuna toimi Suomen saamelaiskäräjien puheenjohtaja Pekka Aikio. Vuonna 2001 jäljellä oleva saamelaiskokoelma kuljetettiin Inariin, jossa ne sijoitettiin saamelaismuseo Siidaan. (Söderholm 2002: 3; 6-7). Kokoelmia hallinnoivat saamelaismuseo ja saamelaiskäräjät, mutta niillä ei ole oikeutta kokoelman uudelleenhautaukseen.

3.2.2. Ruotsi

1950-luvulla Ernst Manker kaivoi saamelaishautauksen Ruotsin Tärnabyin Atoklintenissä. Mankerin kaivauksissa löytämät luut vietiin osteologista analyysiä varten *Nordiska museet*iin. Paikallisten asukkaiden pyynnöstä Manker laati kirjallisen lupauksen, että luut palautettaisiin analyysin valmistuttua, mutta lupaus jäi täyttämättä. Vuonna 1990 eteläsaamelainen organisaatio *Vadtejen Saemiej Sijte* alkoi selvittää luiden kohtaloa jotta ne saataisiin uudelleenhaudattua. Viimein vuonna 2000 *Historiska Museet*, jonne luut oli aikanaan siirretty, päätti palauttaa luut pääasiassa Mankerin antaman lupauksen vuoksi. Ennen varsinaista palautusta paikalla suoritettiin uudet arkeologiset tutkimukset, joiden yhteydessä järjestettiin myös seminaari uudelleenhaudauksesta. Seminaarin järjesti *Vadtejen Saemiej Sijte* vuonna 2001. Vuonna 2002

uusissa tutkimuksissa havaittu aineisto ja luut uudelleen haudattiin samalla tavalla kuin ne alun perin oli haudattu. Paikalla pidettiin myös muistotilaisuus eteläsaameksi (Edbom 2005: 27–28).

Viime aikoina Ruotsin saamelaiskäräjät ovat vaatineet Ruotsalaisten tutkimuslaitoksia palauttamaan hautuumailta kaivettuja saamelaisluita uudelleenhautausta varten. Samaan aikaan saamelaiskäräjät ovat vaatineet sekä kirkolta että valtiolta anteeksipyyntöä

(<http://www.samiradio.org/Svensk/articleID=28338categoryID=230> 31.1.2007). Neuvottelut on käynnistetty ja tarkoitusta varten on perustettu työryhmiä, jotka koostuvat Ruotsin saamelaiskäräjien, Tunturi- ja saamelaismuseo Ájttén sekä Valtion historiallisen museon (*Statens Historiska museum*) edustajista.

3.2.3. Norja

Vuonna 1906 Koutokeinon Gárgovárrissa sijaitseva seitakivi nostettiin paikaltaan ja kuljetettiin Osloon. 1996 Koutokeinon kyläyhdistys käynnisti työn seidan palauttamiseksi. Selvisi että seita oli näytteillä *Oslo Folkemuseetissa*. Museon saamelaisosasto suhtautui palautukseen myönteisesti ja vuonna 1999 kivi palautettiin sen alkuperäiselle sijaintipaikalle (Schanche 2002b: 29).

Kuuluisin ja eniten julkisuutta saanut tapaus koskee Koutokeinossa vuonna 1852 puhjennun kapinan seurauksena vuonna 1854 mestattujen Mons Sombyn ja Aslak Hettan pääkalloja. Mestauksen jälkeen Sombyn ja Hettan ruumiit haudattiin Kåfjordin hautausmaan ulkopuolelle, mutta heidän kallonsa lähetettiin Osloon, jossa ne liitettiin osaksi yliopiston anatomisen instituutin kokoelmia. Tiedustelut kallojen palautukseksi aloitettiin jo 1970-luvulla, mutta yliopisto ei ollut halukas palauttamaan kalloja. Saamelaiskäräjien ja lehdistön painostuksen seurauksena kallot päätettiin kuitenkin palauttaa. Mons Sombyn kallo palautettiin 1996, mutta Hettan kalloa ei kyetty löytämään kokoelmista. Selvisi että se oli vaihdettu Kööpenhaminan yliopiston kokoelmiin vastalahjana kahdesta grönlantilaisesta kallosta. Kallon löydyttyä Kööpenhaminasta, molemmat kallot voitiin vihdoinkin haudata 1997 Kåfjordiin, ruumiiden läheisyyteen (Schanche 2002b:29).

Vuodesta 1998 Norjan saamelaiskäräjillä on oikeus päättää, kuka saa käyttää tai tutkia saamelaiskokoelmia. Saamelaiskokoelmat säilytetään erillisenä muista kokoelmista, mutta ne sijaitsevat fyysisesti Oslossa anatomisissa kokoelmissa (Schanche 2002a: 116, http://etikkom.no/Nyheter/2006/fagbladet/2004_04/skjelett/ 22.11.2006). Vuonna 2007 kokoelmiin kuuluvaa Näätamön kolttasaamelaishautuumaalta kaivettua aineistoa on vaadittu uudelleen

haudattavaksi paikallisen väestön toimesta. Oslon anatominen instituutti on tehnyt lokakuussa 2007 palautuksesta virallisen, myönteisen päätöksen.

4. Projektin toteutus

Peski Johti Sápmelaččat -kokoelmasta. Kuva Recalling -projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

4.1. Kyselykaavake

Selvitystyö aloitettiin kartoittamalla kussakin projektiin osallistuneessa maassa sijaitsevien saamelaisesinekokoelmien koko ja sijainti tarkoitukseen laaditun kyselykaavakkeen avulla. Kyselykaavake lähetettiin sähköpostilla tai kirjeitse Suomessa ja Norjassa sellaisiin museoihin, joissa epäiltiin olevan saamelaisesineistöä. Kyselykaavakkeeseen vastattiin projektin internetsivuilla http://www.siida.fi/heritage/suomi/heritage_kysely.html. Ruotsissa vastaava kysely oli suoritettu 2003–2004 Ájtte-museon koordinoimassa projektissa, joten siellä ei varsinaiseen kyselyyn ollut tarvetta. Vastausten avulla saatiin tarvittava tieto museoiden ja laitosten sisältämistä saamelaisesinekokoelmista.

Kyselykaavaketta varten inventointiaineistolle mietittiin saamelaisesineiden määritelmää ja aikarajausta. Tuloksena oli määritelmä, jonka mukaan saamelaisesine on saamelaisten ja heidän esi-isänsä kulttuuriin liittyvää aineistoa eli aineistoa, jota he ovat valmistaneet tai käyttäneet. Päätettiin kartoittaa museokokoelmissa olevaa historiallista, etnografista ja uutta aineistoa. Arkeologisesta aineistosta päätettiin kartoittaa uskonnolliseen toimintaan liittyvä aineisto, kuten noitarummut ja uhrilöydöt sekä ihmisluuaineistot. Kyselykaavakkeesta pyrittiin tekemään mahdollisimman helppo, jotta siihen vastaaminen olisi vaivatonta. Kaavakkeen lähettäminen sopiviin museoihin ei ollut aivan yksinkertaista, sillä esimerkiksi Suomessa on yli tuhat museota, joista piti valita todennäköiset museot. Norjassa tilanne oli vielä hankalampi, sillä siellä oli meneillään museoiden yhdistyminen (nk. *konsolideringsprosess*). Norjan saamelaiskäräjät avustivat siinä, mitä museoita kannattaisi lähestyä. Kyselyn avulla haluttiin selvittää esimerkiksi miten suuresta kokoelmasta on kyse, millaisia esineitä kokoelmissa on, miksi nämä esineet sijaitsevat kokoelmissa, miten ne joutuivat museokokoelmaan ja käytetäänkö kokoelmia ja jos niin miten. Tavoitteena oli vieraillla museoissa, inventoida ja valokuvata niissä olevat saamelaiskokoelmat. Kerätty tieto vietäisiin sitten projektia varten kehitettyyn tietokantaan, josta osa julkistettaisiin yleisölle avoimena internetselaimena. Jotkin museot luovuttivat projektin tietokantaan omiin esinekokoelmiin liittyvät tiedot ja valokuvat ilman erillistä museokäyntiä. Tällaisia museoita olivat etenkin sellaiset museot, joissa oli useamman sadan tai tuhannen esineen kokoelmat ja joilla oli käytössään nykyaikaiset kokoelmatietokannat.

4.2. Tietokanta

Projektin aluksi tutustuttiin pintapuolisesti Suomen museoissa käytössä oleviin esinetietokantoihin. Mikään niistä ei kuitenkaan vaikuttanut erityisen lupaavalta, joten projektille päädyttiin suunnittelemaan oma, kolmen eri maan tarpeisiin sopiva tietokanta. Tietokannan suunnittelutyön kilpailutuksessa valituksi tuli toiminimi Hilla Tarjanne, joka on työskennellyt pitkään Suomen kulttuuriperinnön kanssa ja soveltui näin ollen hyvin työskentelemään projektin tietokannan kanssa.

Elokuussa pidetyssä ensimmäisessä ohjausryhmän kokouksessa suunnitelma omasta tietokannasta esiteltiin ohjausryhmälle, samalla kun esiteltiin myös Norjan saamelaiskäräjien ehdokas, norjalainen Primus. Tietokannan on kehittänyt *Museenes Datatjeneste* (MDT), jonka toimipaikka sijaitsee *Norsk Folkemuseumissa*. Norjan museot ovat siirtymässä Primuksen käyttäjiksi, jonka lisäksi Ruotsin museoista mm. *Nordiska museet* ja *Upplandsmuseet* ovat ottaneet tietokannan

käyttöön, eli tietokanta oli jo olemassa myös ruotsiksi. Ohjausryhmä päätyi valitsemaan projektin tietokannaksi Primuksen. Neuvottelut yrityksen kanssa aloitettiin ja projektityöryhmä matkusti joukukuussa Osloon, jotta neuvottelut olisivat sujuneet helpommin. Samassa yhteydessä Suomen ja Ruotsin projektilaiset sekä Saamelaismuseon Siidan Atk-tukihenkilö Pasi Aikio tutustuivat primuksen ruotsiksi käännettyyn versioon Tukholman *Nordiska Museetissa*. Tammikuun alussa MDT kuitenkin ilmoitti että he eivät voineet myydä projektille tietokantaa. Syitä olivat yrityksen työntekijämäärästä johtuva resurssipula sekä saamenkielisten fonttien käyttöönottoon liittyvät vaikeudet. Lisäksi yritys oli haluton satsaamaan suomenkielisen version kehittelyyn, vaikka projekti olisi maksanut tarvittavat kielenkäännökset.

Helmikuun alussa otettiin uudestaan yhteyttä Hilla Tarjanteeseen ja ryhdyttiin uudelleen suunnittelemaan projektille tehtävää, omaa tietokantaa. Tässä vaiheessa oli tavoitteena tietokanta, jossa jokaisen maan kokoelmat olisivat luetteloituina sen maan valtakielellä, jossa kokoelmat sijaitsivat ja jossa esineille kirjattaisiin mahdollisuuksien mukaan niiden saamenkieliset nimet. Projektin loppuajankana Hilla Tarjanne, projektinjohtaja, projektityöntekijät sekä Atk-tukihenkilö Pasi Aikio kokoontuivat kolmesti neuvottelemaan tietokannan ominaisuuksista ja siihen tehtävistä parannuksista.

Tiedon siirto aloitettiin maaliskuussa 2007 tallentamalla museoista kerättyä materiaalia projektia varten kehitettyyn Access – tiedostoon, joka oli käännetty kolmelle kielelle. Kehittelyn edetessä tuli elokuussa käyttöön verkossa oleva varsinainen tietokanta, tai oikeammin kolme erillistä tietokantaa, johon kunkin maan kokoelmat voitiin luetteloita sen maan valtakielellä. Kussakin maassa on käytössä erillinen liittymä ja selaaajan on valittava tietokantaan kirjautuessaan minkä maan kokoelmia hän haluaa selata. Esinekortteihin on mahdollisuuksien mukaan kirjattu esineen omankielinen nimi oikealla ortografialla, sen mukaan mistä esine on peräisin. Sen lisäksi, että tietokantaan kirjattiin esinetietoja manuaalisesti, on siihen siirretty tietoa suoraan muiden museoiden tietokannoista. Siirtotyö on hankalaa ja vaatii aikaa.

Tietokannasta on tehty myös julkinen versio, joka toimii internetissä ja on kaikkien käytettävissä. Julkisessa versiossa on pääosin sama tieto, joka on myös tietokannassa, paitsi että siitä puuttuvat sellaiset tiedot, jotka voivat loukata joidenkin ihmisten yksityisyyden suoja. Yleisöselain julkistettiin yleisölle saamelaisten kansallispäivänä 6.2.2008 ja se sijaitsee osoitteessa www.samicollection.org. Yleisöselaimen avulla tarjoutuu mahdollisuus nähdä tietoja ja valokuvia esineistä, kaukana niiden varsinaisista säilytyspaikoista. Selaimen julkistamisajankohtana

tietokannassa oli 8338 Suomen museoissa ja laitoksissa sijaitsevaa saamelaisesineitä, näistä 2480 esineestä on nähtävillä myös kuvat. Ruotsin museoissa ja laitoksissa sijaitsevia saamelaisesineitä oli 1012 kappaletta, joista 112 esineestä on nähtävillä myös kuvat. Mukana oli myös 353 Norjan museoissa ja laitoksissa sijaitsevaa saamelaisesineitä, joista 136 esineestä on nähtävillä kuvat.

Kokoelmaselaimen julkistamisajankohtana työ oli siis yhä pahasti kesken. Suomessa tiedonsiirtoa odoteltiin Pohjois-Pohjanmaan museolta ja Lapin maakuntamuseolta, minkä lisäksi useat valokuvat vaativat vielä lisätyötä ennen siirtoa tietokantaan. Norjassa niiden museoiden tiedot, joiden kokoelmissa on yli 300 saamelaisesineitä, siirretään suoraan tietokantaan digitaalisessa muodossa. Prosessi on hidas ja kallis, sillä monet museot luettelivat WinRegimus –tietokantaan, josta tehtävä tiedon siirto projektin tietokantaan ei ole ongelmatonta. Tähän tarkoitukseen on palkattu Aksis –niminen yritys, joka toimii Bergenin yliopiston alaisuudessa. Tätä kirjoitettaessa prosessi on yhä kesken.

Tietokannasta puuttuu yhä paljon Ruotsin museoissa olevaa aineistoa. Myös Ruotsissa tietojen siirtäminen museoiden luetteloista projektin tietokantaan on aiheuttanut ongelmia. Julkiseen selailuversioon ei siis yrityksistä huolimatta vielä tule seuraavien museoiden esinetietoja: Ájtte, Norrbottenin museo ja Pohjoismainen museo. Nämä kokoelmat ovat niin suuria, ettei niitä voi viedä tietokantaan manuaalisesti, kuten pienempien kokoelmien suhteen on tehty. Västerbottenin museolla ja Valtion historiallisella museolla on omat kokoelmaselaimensa kotisivuillaan, joissa voi tutustua museoiden saamelaiskokoelmiin. Linkki näille sivuille löytyy projektin selaimen yhteydestä. Ruotsin suurimman kokoelman, Pohjoismaisen museon, esineiden suhteen siirtotyö oli vielä kesken ja vaati lisätyötä.

Projektin tietokanta vaikuttaa tarkoitukseen sopivalta ja siinä toimivat saamenkieliset fontit. Tietokanta ei kuitenkaan ole valmis vaan vaatii tulevaisuudessa sekä kehittelyä että korjaamista. Myös siinä oleva tieto vaatii jatkossa käsittelyä ja yhdenmukaistamista, sillä on oletettavaa että virheitä on tapahtunut täytön aikana ja jotkut tiedot ovat ehkä väärässä paikassa. Suurimmat ongelmat selvinnevät, kun tietokanta saa käyttäjiä ja palautetta käyttäjiltään. Tietokannan täyttäminen jää projektin niukan aikataulun vuoksi kesken, mutta toivottavasti sen täyttöä jatketaan tulevissa projekteissa. Kaiken kaikkiaan tietokanta on ollut projektin tärkein ja vaikein työtehtävä. Jotta aikataulussa olisi pysytty, olisi tietokantaan liittyvät asiat pitänyt järjestää ennen varsinaisen projektin alkua. Projektissa olisi myös pitänyt olla palkattuna tietokanta-asioihin erikoistunut henkilö, jonka vastuulla olisi ollut ainoastaan tietokanta.

Kiisa Norsk skogsmuseum. Kuva Recalling –projekti, Sissel Mikkelsen, Várjjat.

4.3. Tiedotus

Projektin tiedotus tapahtui sille luoduilla internetsivuilla <http://www.siida.fi/heritage>. Sivujen sisällöstä vastasi projektinjohtaja ja niiden ulkoasun toteutti Mervi Haavisto. Sivut käännettiin ja ne ovat olemassa pohjoissaameksi, ruotsiksi, norjaksi ja englanniksi. Sivujen tarkoituksena oli kertoa projektista ja avustaa museoita ymmärtämään, millaista esineistöä projektin kartoituksessa etupäässä kerättiin. Projektin kotisivuilla sijaitseva elektroninen kyselykaavake http://www.siida.fi/heritage/suomi/heritage_kysely.html. Norjaksi http://www.siida.fi/heritage/norsk/heritage_kysely.html.

Muu tiedotus hoidettiin pääasiassa lehdistötiedotteiden avulla. Projektin aikana julkaistiin neljä lehdistötiedotetta. Niiden sisällöstä keskusteltiin aina projektikokouksessa, jonka jälkeen projektinjohtaja kirjoitti ne puhtaaksi. Lehdistötiedotteet käännettiin aina pohjoissaameksi ja lähetettiin laajaan levintään, jota kautta ne levisivät suomen lehdistön lisäksi Norjan puolen saamenkielisiin lehtiin *Min Áigiin* ja *Aššuun*, norjankieliseen *Sagatiin* sekä kaikkien maiden Saamen radioihin (*YLE, NRK, SR Sámi radio*). Lisäksi tiedotteet laitettiin aina museo- ja arkeologisähköpostilistoille. Lehdistötiedotteet tuottivat useita artikkeleita. Inarin ja Utsjoen paikallislehdessä *Inarilaisessa* projektista kirjoitettiin neljästi. (15.11.2006, 27.6.2007, 10.10.2007)

ja 17.10.2007). *Lapin Kansassa* kolmesti (27.6.2007, 4.10.2007 ja 2.11.2007). *Min Áigi* kirjoitti projektiin liittyvistä asioista 28.9.2007 ja 24.10.2007, joskin jälkimmäinen koski pikemminkin luukokoelmien palautukseen liittyviä asioita. Ruotsin *Samefolketissa* julkaistiin artikkeli numerossa 8.9/07, jossa käsiteltiin sekä projektia että luuaineistojen palautukseen liittyvää seminaaria, joka järjestettiin Ájttessa syksyllä 2007. Museolehti *Julius* kirjoitti projektista 24.11.2006. Suomen *Sámi radio* kirjoitti projektista internetsivuillaan 18.10.2007 ja Ruotsin radio P4 27.6.2007.

Lisäksi projektiin liittyen tehtiin joitakin radiohaastatteluja, esimerkiksi YLE:n kulttuuriuutisiin 10.7.2007, josta ilmestyi lyhennelmä radioaseman internetsivuilla. *Sámi radio* teki myös muutamia haastatteluita projektiseminaarin yhteydessä. NRK:n saamenkielinen kulttuuriohjelma *Árdna* teki repatriaatiosta katsauksen ohjelmaan, joka tuli ulos 20.12.2006, ohjelmassa esiintyivät mm. projektinjohtaja, ohjausryhmän jäsen ja Varangin saamelaimuseon johtaja Kjersti Schanche ja Norjan saamelaiskäräjien silloinen varapresidentti Johan-Mikkel Sara. Ennen projektin tietokannan julkaistamista saamelaisten kansallispäivänä 2008, haastateltiin ruotsin projektityöntekijä Sunna Kuoljokia ruotsin *Sámi radiossa*, ohjelmaan joka tuli ulos 31.1.2008. Myös saamenkieliset tv-uutiset (*Ođđasat*) teki tietokannasta lyhyen jutun.

Tiedotteiden lisäksi projekti osti maksullista ilmoitustilaa mainostaakseen projektin loppuseminaaria. Nämä ilmoitukset, joiden ulkoasusta vastasi vs. amanuenssi Sarianne Soikkonen, ilmestyivät *Min Áigissä* (21.9.2007), *Lapin kansassa* (19.9.2007) ja *Inarilaisessa* (19.9.2007). Projektin jälkeen julkaistiin vielä lehdistötiedote ainakin Ruotsin ja Suomen osapuolten toimesta. Tiedote koski tietokannan yleisöselaimen julkaisua. Tiedote poiki artikkelit sekä *Inarilaiseen* (6.2.2008) ja *Lapin kansaan* (7.2.2008). Kaikki tiedotteet on liitteenä tämän raportin lopussa (Katso liite 2 lehdistötiedotteet).

Projektista tiedotettiin lisäksi tieteellisissä konferensseissa ja yleisöseminaareissa useita kertoja sekä projektimaissa että ulkomailla.

Naappu Trondarnes distriktmuseum. Kuva Recalling – projekti, Sissel Mikkelsen, Várjjat.

5. Projektin kuvaus aikajärjestyksessä

5.1. Esityövaihe

Projektisuunnitelman mukaan projektinjohtajan oli määrä ensimmäisen kolmen kuukauden aikana laatia projektisuunnitelma, rekrytoida ja kouluttaa työntekijät, laatia projektille tiedotussuunnitelma ja internetsivut. Tehtäviin kuului myös saamelaisasemäarittelmän luonnostelu, projektissa kerätyn aineiston rajaaminen, kyselylomakkeen laatiminen, yhteyksien luominen museoihin ja laitoksiin informoimalla projektista ja alustavan tiedon keruu museoilta ja laitoksilta kyselylomakkeen avulla. Ohjaus- ja referenssiryhmän kokousten järjestämisen lisäksi, tehtäviin kuului projektityöntekijöiden matkustussuunnitelmien laatiminen.

Huhti- ja toukokuu 2006

Suomen Saamelaismuseum Siidan, Ruotsin tunturi- ja saamelaismuseum Ájtten ja Norjan Saamelaiskäräjien yhteistyöhanke Recalling Ancestral Voices. Repatriation of Sámi Cultural Heritage käynnistyi 1.4.2006. Projektinjohtajan paikkaa haki 10 henkilöä ja heistä kolme haastateltiin puhelimitse. Tehtävään valittiin FM osteoarkeologi Eeva-Kristiina Lahti (nykyään Harlin), joka aloitti työssään 6. kesäkuuta.

Kesäkuu 2006

Kesäkuun aikana projektille suunniteltiin logo ja virallinen, kaikkien rahoittajien logot sisältävä tulostettava kirjepaperi. Projektin logo suunniteltiin projektinjohtajan ja graafikko Hannu Tikkasen yhteistyönä, ulkoasusta vastasi Tikkanen Workshop. Yhteistyö Ájtten ja Norjan saamelaiskäräjien kanssa käynnistettiin heti projektinjohtajan aloitettua työnsä. Ensimmäinen väliraportti laadittiin jo kesäkuussa Ruotsin Saamelaiskäräjien kulttuurineuvoston ja Ruotsin Valtion kulttuurineuvoston raha-hakemuksia varten. Projektinjohtaja käynnisti yritykset saada saamelaismuseon haltuun tarkemmat luettelointitiedot museon tiloissa olevista ihmisluista analyysin suorittaneelta FM Niklas Söderholmilta sekä niiden alkuperäiset diaarit Helsingin Yliopiston luonnontieteelliseltä keskusmuseolta. Kesäkuussa saamelaismuseo Siida osallistui Oulun yliopiston Giellagas-instituutin, Arkeologian oppiaineen sekä Metsähallituksen yhteistyöprojektiin Inarin Ukonsaaressa. Projektinjohtaja osallistui arkeologisiin kenttätutkimuksiin, toimi tiedottajana ja teki osteologisen analyysin virka-ajan ulkopuolella.

Neulakota Kulturen i Lund. Kuva Recalling – projekti, Sunna Kuoljok, Ájtte.

Heinäkuu 2006

Heinäkuun aikana laadittiin ja julkaistiin ilmoitus, jossa haettiin projektityöntekijöitä. Hakemukseen tulevan tekstin kirjoitti projektinjohtaja ja sen graafisesta ilmeestä vastasi saamelaismuseon intendentti Arja Hartikainen. Suomessa haluttiin projektityöntekijän aloittavan työnsä jo syyskuun alussa, mutta käynnissä olleen lomakauden vuoksi Ruotsissa ja Norjassa haluttiin jatkaa hakua elokuun loppuun. Lopulta Ruotsissa ja Norjassa työntekijä valittiin ilman varsinaista hakua. Heinäkuussa aloitettiin kyselykaavakkeen laadinta ja siihen liittyvien kriteerien pohdinta, kuten saamelaisesineen määrittely ja aineiston rajaaminen ajallisesti. Kyselykaavakkeesta tehtiin mahdollisimman yksinkertainen ja vastaajaystävällinen. Kyselykaavakkeen laatimisessa avustivat saamelaismuseon amanuenssi Áile Aikio ja Atk – tukihenkilö Pasi Aikio, joka toteutti internet-kaavakkeen. Myös tulevan tietokannan suunnittelutyö aloitettiin. Ominaisuuksista neuvoteltiin yhdessä museoamanuenssi Áile Aikion, Atk-tukihenkilö Pasi Aikion ja Ájtte – museon Sunna Kuoljokin kanssa. Tietokannan toimitustyö kilpailutettiin ja sen voitti toiminimi Hilla Tarjanne. Myös kotisivujen suunnittelutyö aloitettiin. Projektinjohtaja suunnitteli yhdessä taloussihteerin Saara Proksin kanssa projektissa toimivien osapuolten välistä yhteistyösopimusta.

Elokuu 2006

Elokuussa Norjan osapuoli ehdotti oman tietokannan teettämisen sijasta projektin tietokannaksi norjalaista Primus-tietokantaa. Projektinjohtaja jatkoi projektin kotisivujen valmistelua laatimalla tekstejä ja valitsemalla kuvitusta. Sisällön tuottamisessa avustivat Áile Aikio ja Arja Hartikainen. Sivujen graafisesta ilmeestä ja toteutuksesta vastasi Mervi Haavisto. Sivut julkaistiin suomen, ruotsin, norjan, englannin ja pohjoissaamen kielellä. Ensimmäinen ohjausryhmän kokous pidettiin kuun lopussa Jokkmokissa. Kokouksessa Norjan saamelaiskäräjät ilmoittivat siirtävänsä vastuun projektista Varangin Saamelaismuseolle. Kuun loppupuolella projektinjohtaja osallistui ja esitelmöi Jokkmokissa 21.–23.8 pidetyssä kansainvälisessä saamentutkijoiden seminaarissa.

Syyskuu 2006

Projektityöntekijän paikkaa haki 28 henkilöä, joista tehtävään valittiin FM historioitsija Kati Vuontisjärvi. Norjan vastuosapuolen vaihdos virallistui ja projektin norjalaiseksi yhteistyökumppaniksi muuttui Varangin saamelaismuseo. Kotisivujen tekeminen jatkui koko syyskuun ajan. Loppukuussa lähetettiin museoille ja tutkimuslaitoksille kyselykaavaketta koskeva

saatekirje. Saatekirjeessä tiedotettiin projektin kotisivuista, joiden yhteydessä kyselykaavake sijaitsee. Saatekirje lähetettiin 330 suomalaiselle ja 117 norjalaiselle museolle ja tutkimuslaitokselle. Ruotsissa vastaavankaltainen kysely suoritettiin jo vuonna 2005, mutta nyt 25 uuteen museoon/laitokseen ja 8 uuteen kotiseutumuseoon oltiin yhteydessä. Syyskuussa pidetyssä puhelinkokouksessa projektin ohjausryhmä valitsi projektin tietokannaksi norjalaisen Primus-tietokannan. Valinta tehtiin Primuksen ja Suomessa kilpailutuksen voittaneet Tmi Hilla Tarjanteen tietokannan välillä. Neuvottelut tietokannan ostamisesta aloitettiin *ABM-utviklingin* alaisen *Museets datatjenesten* (MDT) kanssa. Kuun puolivälissä projektinjohtaja järjesti saamelaismuseossa kesällä Ukonsaassa tehtyjä tutkimuksia koskevan seminaarin.

Rummun vasara Kainuun museo. Kuva Recalling – projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

5.2. Inventointivaihe

Lokakuusta 2006 syyskuuhun 2007 oli käynnissä projektin inventointivaihe. Projektinjohtajan tehtäviä olivat ohjata ja koordinoida eri maissa tapahtuvia inventointitöitä sekä tiedottaa projektin etenemisestä internetsivujen ja muun median kautta. Lisäksi hän valvoi taloudellista tilannetta, suunnitteli loppuseminaaria ja anoa sen järjestämistä varten rahoitusta. Projektityöntekijöiden tehtäviin kuului vierailu museoissa ja laitoksissa, niissä olevien kokoelmien inventointi ja valokuvaaminen, sekä keräämiensä tietojen vieminen projektin tietokantaan.

Lokakuu 2006

Lokakuussa projektityöntekijät aloittivat työnsä ja heitä opastettiin hankkimaan työvälineet, kuten kannettavat tietokoneet ja kamerat. Saatekirje lähetettiin kaiken kaikkiaan viisi kertaa museoille ja vastauksia tuli hiljalleen Suomesta ja Norjasta. Saatuja tietoja purettiin Excel-taulukoille Suomessa. Tietokantaa koskevista neuvotteluista *Museets datatjenesten* kanssa vastasi pääasiassa Norjan projektityöntekijä. MDT ilmoitti, että projektin pitää matkustaa Osloon, jotta asiasta voitaisiin keskustella paikanpäällä.

Lokakuussa neuvoteltiin Lapin Maakuntamuseon kanssa museon saamelaisine kokoelmien viemisestä projektin tietokantaan. Ruotsissa suoritettiin ensimmäinen museoinventointi kun Ruotsin projektityöntekijä vieraili *Halmstadin länsmuseumissa*. Lisäksi hän osallistui kahteen seminaariin ja tutustui Äjtte – museon teettämään selvitykseen Ruotsin ja Euroopan museoiden saamelaisineistöstä ja luuaineistosta.

Marraskuu 2006

Lokakuussa ohjausryhmä ja projektityöntekijät kokoontuivat Inarissa. Ohjausryhmä päätti, että projektinjohtaja osallistuisi Grönlannissa pidettävään Repatriaatio -konferenssiin ja esitelmöisi siellä projektista. Päätettiin myös että projektityöryhmä matkustaisi Osloon, jotta projektin tietokanta-asia selkiintyisi. Kuun alkupuolella laadittiin ensimmäinen lehdistötiedote projektista. Kuun loppupuolella neuvoteltiin Suomen kansallismuseon ja Museoviraston arkeologian osaston kanssa niiden kokoelmien viemisestä projektin tietokantaan. Projektinjohtaja osallistui Museoviraston kenttätöiden esittelytilaisuuteen ja esitelmöi yhdessä Metsähallituksen Eija Ojanlatvan kanssa edelliskesän Ukonsaaren tutkimuksista. Marraskuun 28. päivä projektinjohtaja, projektityöntekijä Kati Vuontisjärvi ja saamelaismuseumo Siidan Atk-tukihenkilö Pasi Aikio matkustivat Tukholmaan, jossa heidän seuraansa liittyi Ruotsin työntekijä. Tukholmassa pääsimme tutustumaan *Nordiska museetin* käyttämään Primus – tietokannan ruotsinkieliseen versioon. Seuraavana päivänä matka jatkui Osloon, jossa Norjan työntekijä liittyi seuraan. Matkan aikana projektityöryhmä tutustui Primus-tietokantaan ja sen ominaisuuksiin sekä *Folkemuseetin* kokoelmiin. Marraskuun lopussa projektinjohtaja lähetti rahoittajille ensimmäisen väliraportin ja maksatushakemuksen.

Marraskuussa projektityöntekijä sopi Pohjois-Pohjanmaan museon työntekijöiden Ulla Topparin ja Maisa Lukkarin kanssa museon kokoelmien saattamisesta projektin tietokantaan ja otti yhteyttä muihin Oulun seudun museoihin ja alkoi laatia matkustussuunnitelmaa. Ruotsin projektityöntekijä perehtyi aiempaan selvitykseen ja selvitteli inventointiin liittyviä käytännön asioita.

Norjan puolen työntekijä tutustui kerättyyn tietoon ja lähetti edelleen saatekirjeitä niihin museoihin, joista ei ollut saatu vastausta. Projektityöntekijä huolehti yhteydenpidosta *Museets datatjenesten*.

Joulukuu 2006

Joulukuun ensimmäisenä päivänä projektityöryhmä ja saamelaismuseon ATK – henkilö Pasi Aikio neuvottelivat *Museets datatjenesten* työntekijöiden Steinar Bjørnesetin ja Espen Brekken kanssa. Neuvotteluissa käytiin läpi Primuksen toimintoja ja sen ominaisuuksia. Koska tietokanta voi käyttää tietyissä kentissä vain yhtä kieltä kerrallaan, päädyttiin hankkimaan kolme erillistä tietokantaa. Sovittiin että MDT toimittaa käännettävät tekstit ja projekti maksaa tietokannan käännöksen suomeksi. MDT lupasi myös selvittää mahdollisuutta ottaa käyttöön saamen kieliset fontit tietokannassa. Joulukuussa palautuskysely oli esillä Norjan *Sámi radiossa* ja saamenkielisessä kulttuuriohjelmassa, *Árdnassa*. Ohjelmassa haastateltiin mm. projektinjohtajaa, Varangin saamelaismuseon johtajaa Kjersti Schanchea ja Norjan saamelaiskäräjien varapuheenjohtajaa Johan Mikkel Saraa. Joulukuussa aloitettiin hakemuksen teko Pohjoismaiselle kulttuurirahastolle koskien projektin loppuseminaarin järjestämistä.

Projektityöntekijät olivat yhteydessä museoihin ja yrittivät tavoittaa niitä museoita, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn. Lisäksi he sopivat inventointien aikatauluista ja suunnittelivat käytännön aikatauluja.

Tammikuu 2007

Tammikuun alussa MDT vetäytyi Primus – tietokantaa koskevasta hankkeesta. Projektinjohtaja viimeisteli projektin rahahakemuksen Pohjoismaiselle kulttuurirahastolle ja täytti www – hakemuksen verkossa. Kun hakemus oli jätetty, se käännettiin ruotsiksi, jotta samalla hakemuksella voitaisiin hakea avustuksia Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjiltä. Kuun loppupuolella projektityöntekijät kokoontuivat Leville, jossa sovittiin loppuseminaarin sisällöstä ja esitelmöitsijöistä. Päätettiin, että seminaariin pyydetäisiin puhujiksi työntekijöitä saamelaismuseoista ja isoja saamelaisinekkokoelmia hallinnoivista museoista, poliitikkoja,

tutkijoita ja sellaisia käsityöläisiä, jotka hyödyntävät töissään museokokoelmia. Lisäksi seminaariin haluttiin esitelmöimään tutkijoita, jotka voisivat kertoa muualla maailmassa tapahtuneista kulttuuriperinnön palautuksista. Erityisesti haluttiin kuulla Tanskan ja Grönlannin välillä tapahtuneesta palautuksesta. Kokouksessa neuvoteltiin myös projektille tulevasta tietokannasta. Päätettiin, että asiaa tiedusteltaisiin uudelleen mm. toiminimi Hilla Tarjanteelta.

Tammikuun aikana projektityöntekijät järjestelivät matkustukseen liittyviä käytännön asioita ja olivat yhteydessä museoihin ja laitoksiin. Suomen projektityöntekijä inventoi Nelli-min Erähotellin kokoelmissa. Ruotsissa ei tehty museokäyntejä, mutta työntekijä oli yhteydessä museoihin puhelimitse ja sähköpostitse. Norjan Projektityöntekijä vieraili *Trondarnes distriktsmuseumissa*.

Paulat Salten museum avd. Bodø. Kuva Recalling –projekti,
Sissel Mikkelsen, Várfjat.

Helmikuu 2007

Helmikuun alussa projektinjohtaja valmisteli Grönlannin Repatriaatio -konferenssin esitelmää. Esitelmässä käsiteltiin käynnissä olevaa projektia, saamelaisen kulttuuriperinnön hallinnoinnin tilannetta ja yleisesti repatriaation tilannetta projektimaissa. Konferenssiin osallistuivat mm. saamelaismuseon johtaja Tarmo Jomppanen, saamelaisen kulttuurin professori Veli-Pekka Lehtola ja Norjan saamelaiskäräjien varapresidentti Johan Mikkel Sara. Grönlantiin oli kokoontunut

runsaasti osallistujia Euroopan ja pohjoismaiden isoista museoista, mutta Suomesta ei ollut paikalla ketään (<http://www.natmus.gl/con2007/index.html>). Helmikuussa ohjausryhmä kokoontui Inarissa. Kokouksessa oli läsnä myös Lapin lääninhallituksen edustaja Satu Ihanamäki. Kokouksessa tehtiin päätös tilata projektin tietokanta toiminimi Hilla Tarjanteelta. Päätettiin myös, että projektinjohtaja laatii projektisuunnitelman jatkoprojektia varten. Jatkoprojektissa oli määrä jatkaa käynnissä olevan projektin tavoitteita ja laajentaa inventointia Pohjoismaiden ulkopuolisiin museoihin. Kuun lopussa jätettiin väliraportti ja maksatushakemus rahoittajille.

Helmikuussa Suomen projektityöntekijä inventoi ja valokuvasi kokoelmia Pohjois-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Tornionlaakson maakuntamuseoissa sekä Kajaanin, Kuopion, Nurmeksen ja Pokan museoissa. Ruotsin projektityöntekijä edusti projektia Jokkmokin markkinoilla, oli yhteydessä museoihin ja jatkoi matkajärjestelyjen tekoa. Loppukuusta Ruotsin saamelaiskäräjät uutisoivat, että he vaativat saamelaisluoaineistoja palautettaviksi ja uudelleen haudattaviksi. Asia oli esillä mediassa ja tiedotusvälineet konsultoivat asiassa projektityöntekijä Sunna Kuoljokia. Norjan projektityöntekijä vieraili *Norsk skogsmuseumissa*, *Glomdalsmuseetissa* ja *Hadeland folkemuseumissa*. Lisäksi hän oli yhteydessä museoihin ja avusti museoita saamelaisineitä koskevissa kysymyksissä.

Maaliskuu 2007

Maaliskuun alussa projektityöntekijät ja Hilla Tarjanne neuvottelivat varsinaista tietokantaa edeltävän Access-tietokannan ominaisuuksista. Projektityöntekijät kokoontuivat Jokkmokissa, jossa tutustuttiin alustavaan Access-tietokantaan ja suunniteltiin lehdistötiedotetta. Lisäksi keskusteltiin projektin tulevan tietokannan yleisöselaimen ominaisuuksista. Myös käytännön inventointityön ongelmat ja tulokset olivat esillä. Sovittiin että lopullisen tietokannan rakenteesta ja ominaisuuksista neuvoteltaisiin projektityöntekijöiden ja Hilla Tarjanteen välisessä kokouksessa toukokuussa Helsingissä. Samalla ilmeni ensimmäiset tiedon siirtoa koskevat ongelmat. Norjan puolen museossa on käytössä WinRegimus – tietokanta. Tietokannasta ei voi siirtää tietoa helposti toiseen tietokantaan, vaan siihen tarvitaan ulkopuolisten konsulttien apua.

Maaliskuun aikana projektityöntekijät jatkoivat loppuseminaarin puhujien värväämistä kaikissa maissa. Suomen projektityöntekijä oli yhteydessä museoihin, joissa hän oli jo vierailut, ja jatkoi museokäynteihin liittyneitä töitä, kuten kuvankäsittelyä. Lisäksi hän ehdotti Hilla Tarjanteelle korjauksia Access – tietokantaan. Maaliskuussa projektityöntekijä osallistui Hetassa Johti

Sápmelaččat ry:n kokoelmien inventointiin yhdessä projektinjohtajan, saamelaismuseon amanuenssin Áile Aikion ja museoavustaja Marjo-Riitta Rantamäen kanssa. Ruotsin projektityöntekijä suoritti inventointeja Skellefteån ja Västerbottenin, Malmön, Lundin ja Helsingborgin museoissa. Lisäksi hän työsti inventoimaansa aineistoa, käsitteli valokuvia sekä valmisteli tulevia matkoja. Norjan projektityöntekijä inventoi Altan museon kokoelmia.

Huhtikuu 2007

Huhtikuun alussa jatkettiin projektin loppuseminaarin järjestelyitä. Projektinjohtaja osallistui ja esitelmöi arkeologian päivillä, joiden aiheena oli ”Arkeologian yhteiskunnallinen merkitys ja arkeologisia ilonaiheita”. Pidetyin esitelmän otsikko oli ”Saamelaisen kulttuuriperinnön merkitys ja asema Pohjoismaissa”. Projektinjohtaja inventoi Museoviraston arkeologian osaston topografisessa arkistossa. Inventoinnin aikana mietittiin arkeologisen aineiston ajallisesta ja aluerajauksesta. Päädyttiin siihen että inventoinnissa huomioitaisiin esineistöä rautakaudesta eteenpäin Inarin, Utsjoen, Sodankylän, Sallan, Savukosken, Kittilän ja Kuusamon kunnan alueella. Huhtikuussa päätettiin, että kaikki projektin työntekijät sekä saamelaismuseon ATK-tukihenkilö matkustaisivat Helsinkiin toukokuun 21. päivänä neuvottelemaan Hilla Tarjanteen kanssa projektin tietokannasta. Samassa yhteydessä pidettäisiin projektikokous.

Huhtikuussa projektityöntekijä käsitteli projektin tietokantaan tulevaa kuva-aineistoa, suunnitteli uusia museokäyntejä, siirsi kerättyä aineistoa tietokantaan ja perehtyi tietokannan käyttöön. Projektityöntekijä vieraili Muonion kotiseutumuseossa, Torassiepin Lomapallaksella, Kittilän kotiseutumuseossa ja Särestöniemessä. Ruotsissa projektityöntekijä oli yhteydessä museoihin ja valisti museohenkilökuntaa projektista sekä vieraili Ruotsin saamelaiskäräjillä Kiirunassa projektiasioiden tiimoilta. Ruotsin saamelaiskäräjät ja projekti suunnittelivat yhteistyötä saamelaisluuaineiston inventointia ja palautusta käsitteleviä asioita koskien. Huhtikuussa projektityöntekijä matkusti Altan museoon kuvatakseen museon kokoelmissa kuvaamatta jääneet esineet.

Ajoahkio, Helsingborg museum/Kulturmagasinet. Ahkio kuului Nils Paulus Läntälle, Kvikkjokista. Kuva Recalling – projekti Sunna Kuoljok, Ájtte.

Toukokuu 2007

Toukokuussa suunniteltiin saamelaismuseossa valtakunnallisten arkeologian päivien ohjelmaa. Lisäksi valmisteltiin tutkimussuunnitelmaa saamelaismuseon, Giellagas-instituutin, Oulun yliopiston arkeologian oppiaineen ja Metsähallituksen yhteistyönä suoritettavaa Ukonjärven Ukon tutkimuksia varten. Toukokuussa vastattiin muutamien museolle osoitettuihin kyselyihin, jotka liittyivät kulttuuriperinnön alaan. Suomen projektityöntekijät osallistuivat Saamelaismuseon tiloissa järjestettävään MUSKU (museot kuntoon) – hankkeen kanssa pidettävään kokoukseen, jossa keskusteltiin eri hankkeiden toimenkuvista ja yleensä Lapin alueen museoista. Projektinjohtaja jatkoi inventointia Museoviraston arkeologian osaston kokoelmissa. Helsingissä pidetyn projektikokouksen aikana suunniteltiin loppuseminaaria ja laadittiin lehdistötiedotetta. Lisäksi keskusteltiin Access-tiedostojen ja tulevan tietokannan ominaisuuksista. Projektityöntekijät kertoivat museokäynneistään, ja niihin liittyviä ongelmia ratkottiin yhdessä. Yhtenä päivänä tutustuttiin Kansallismuseossa ja Kulttuurien museossa sijaitseviin suomalaisuugilaisiin kokoelmiin. Projektikokouksen jälkeen projektityöryhmä ja Atk-tukihenkilö Pasi Aikio kokoontuivat Hilla Tarjanteen luona, jossa sovittiin tulevaan tietokantaan liittyvistä asioista. Kuun lopussa projektinjohtaja laati väliraportin ja maksatushakemuksen rahoittajille. Toukokuussa Pohjoismaiden kulttuurirahasto myönsi saamelaismuseolle 125 000 Tanskan kruunua projektin loppuseminaarin

järjestämistä varten (hiukan alle 17 000 euroa). Projektin internetsivuille tehtiin oma lehti projektiseminaarin tiedotusta varten (<http://www.siida.fi/heritage/suomi/seminaari.html>).

Suomen projektityöntekijä jatkoi kuvien käsittelyä ja tietojen siirtoa tietokantaan. Lisäksi hän laati matkaraportteja, -laskuja ja -määräyksiä sekä järjesti tulevia matkoja. Projektityöntekijä inventoi museokokoelmia Punkaharjun Lustossa ja Kuopion ortodoksisessa kirkkomuseossa. Ruotsin projektityöntekijä vieraili *Nordiska Museetissa* ja *Etnografiska Museetissa* Tukholmassa. Museoissa skannattiin vanhat esinekortit ja keskusteltiin materiaalin luovuttamisesta projektin tietokantaan. Norjan projektityöntekijä inventoi Senja-museossa, Bardun museossa, Norjan teknilliseen museossa Oslossa ja Kulttuurihistoriallisessa museossa Oslossa.

Kesäkuu 2007

Kesäkuussa projektissa työskenteli kaksi valtionhallinnon harjoittelijaa Iris Harlin ja Kaisa Tapiola Oulun yliopiston Giellagas-instituutista. Harjoittelijat täyttivät projektin keräämää aineistoa alustaviin Access – tiedostoihin ja tekivät muutamia käännöstöitä suomesta pohjoissaameksi. Ruotsin saamelaiskäräjät myönsi Ájtte -museolle 16 000 ruotsin kruunua projektiseminaaria varten. Ohjausryhmä kokoontui Varangerbottenissa Varangin saamelaismuseolla, kokouksessa keskusteltiin projektin etenemisestä ja projektin loppuseminaarista. Projektijohtaja kirjoitti englanninkielisen artikkelin Grönlannissa järjestetyn Repatriaatiokonferenssin julkaisuun. Kesäkuussa julkaistiin lehdistötiedote ja mainostettiin projektin loppuseminaria usealla sähköpostilistalla. Lehdistötiedotteen pohjalta julkaistiin pienet artikkelit *Inarilaisessa* ja *Lapin Kansassa*. Norjan saamelaisten lehti *Min Áigi* haastatteli projektinjohtajaa puhelimitse ja haastatteluja tekivät myös *Sámi radio* ja *Radio Inari*. Radiohaastattelut käsittelivät Inarin alueen arkeologisia tutkimuksia. Kesäkuussa Helsingin yliopisto suoritti arkeologisia tutkimuksia Inarin Nukkumajoella. Museossa pidettiin tiedotustilaisuus jossa kaivauksia johtanut Petri Halinen kertoi tutkimuksista. Tilaisuuden järjestäjänä, tiedottajana ja juontajana toimi projektinjohtaja. Ruotsin Saamelaiskäräjien Interreg-sihteeristön jäsen Ella-Britt Utsi Jannok kävi suorittamassa hankkeen sääntömääräisen tarkastuksen. Projektin loppuseminaarin luennoitsijoiden värväämistä jatkettiin. Kesäkuun aikaan saatiin muutamia myönteisiä vastuksia.

Suomen projektityöntekijä jatkoi kuvien käsittelyä ja keräämänsä materiaalin siirtämistä tietokantaan. Sevetijärven kokoelmissa suoritettiin inventointia ja kokoelmia huollettiin. Ruotsin projektityöntekijä osallistui Tukholmassa saamelaiskäräjien tapaamisen, jossa keskusteltiin

saamelaisluiden tilanteesta Ruotsin museoissa ja laitoksissa. Hän edusti projektia ja museota Ájttesa järjestetyssä seminaarissa, jossa keskusteltiin museon ja käräjien yhteistyöstä koskien luuaineistoa. Lisäksi hän antoi haastatteluja projektista ja saamelaisluukokoelmien palautuksesta *Samefolketiin* ja *Sámi radiolle*. Norjan projektityöntekijä työsti museokäynteillä keräämänsä aineistoa.

Hopeakousa Tornionlaakson maakuntamuseo. Kuva Recalling – projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

Heinäkuu 2007

Heinäkuussa projektinjohtaja oli vuosilomalla, mutta antoi kaksi haastattelua Yleisradion kulttuurisuutisille ja Norjan *Sámi radiolle* koskien luuaineistojen palautusta aineistoa.

Heinäkuussa projektityöntekijä tallensi tietoja projektin tietokantaan ja inventoi Kirsti Pokan kotimuseossa, Jyväskylässä ja Hämeenlinnassa. Kuun lopussa hän piti vuosilomaa. Ruotsin projektityöntekijä oli vuosilomalla kolme viikkoa. Norjan projektityöntekijä työsti museoista keräämänsä materiaalia tietokantaan ja oli yhteydessä museoihin, joissa on saamelaisinekkokoelmia. Projektityöntekijä oli yhteydessä Bergenin yliopiston Aksis – osastoon, jonka avustuksella Norjan museoissa käytössä olevaa WinRegimus –tietokannan sisältämiä tietoja saadaan konvertoitua projektin tietokantaan. Projektityöntekijä aloitti vuosiloman heinäkuussa.

Projektin loppuseminaarin järjestelyjä jatkettiin edelleen rekrytoimalla puhujia, ottamalla vastaan ilmoittautumisia ja hankkimalla osallistujille majoitustiloja. Ukonjärven Ukolla suoritettiin arkeologisia tutkimuksia lupaavin tuloksin. Tutkimukset suoritettiin saamelaismuseo Siidan, Giellagas-instituutin, Oulun yliopiston arkeologian oppiaineen ja Metsähallituksen yhteistyönä. Tutkimuksiin osallistuivat projektinjohtaja ja valtionhallinnon harjoittelija Kaisa Tapiola. Saarelta paikallistettiin seitakivi ja sen juurella suoritetuissa koekaivauksissa otettiin talteen muutamia satoja luita osteologista analyysia varten. Projektityöntekijät saivat käyttöönsä ensimmäisen version toiminimi Hilla Tarjanteen toteuttamasta projektin tietokannasta. Projektinjohtaja osallistui Saamelaisalueen koulutuskeskuksen järjestämään Pohjantuuli-seminaariin ja piti lyhyen alustuksen projektista. Kuun lopussa osallistuttiin valtakunnallisille arkeologian päiville. Lapsille oli järjestetty kivikauteen liittyvää opastusta ja vanhemmalle yleisölle esiteltiin Inarin alueella kesällä 2007 tehtyjä arkeologisia kenttätutkimuksia. Ohjelman toteuttamisesta vastasi pääasiassa projektinjohtaja ja häntä avustivat museoavustaja Marjo-Riitta Rantamäki ja projektityöntekijä Kati Vuontisjärvi. Kuun lopussa pidettiin Inarissa projektikokous, jossa keskusteltiin projektiseminaarin järjestelyistä ja projektin tietokantaan tulevista muutoksista. Seuraavana päivänä kokous jatkui tietokanta-asioista Hilla Tarjanteen ja Pasi Aikion kanssa.

Suomen projektityöntekijä palasi vuosilomalta 6.8. Töihin palattuaan hän hoiti projektiin ja matkoihin liittyviä käytännön asioita, kuten raporttien laadintaa ja projektissa kertyneen aineiston käsittelyä. Tampereen museossa inventoitiin ja inventointi tehtiin myös Kaapin Jouniin yhdessä projektinjohtajan kanssa. Lisäksi hän osallistui arkeologiapäivän järjestelyihin ja itse päiviin mm. valokuvaamalla tapahtuman ja käyttämällä auditorion laitteistoa. Ruotsin projektityöntekijä palasi töihin elokuun toisella viikolla. Hän osallistui Äjtessa pidettyyn kokoukseen, jossa Ruotsin saamelaiskäräjät ja *Statens Historiska museum* keskustelivat saamelaiskäräjien vaatimuksesta palauttaa kaikki osteologiset saamelaiskokoelmat. Projektityöntekijä perehtyi projektille tehtyyn tietokantaan ja kokeili sen toimintaa sekä antoi palautetta ja parannusehdotuksia koskien tietokantaa. Ruotsiin palkattiin elokuussa uusi työntekijä, jonka työtehtäviin kuului projektin tietokannan täydentäminen. Norjan projektityöntekijä palasi lomalta 10.8. ja jatkoi museoista keräämäänsä materiaalia työstämistä tietokantaan soveltuvaksi. Lisäksi hän oli yhteydessä saamelaisesineitä hallinnoiviin museoihin ja WinRegimus – konvertointia hoitavaan Aksis-osastoon.

Syyskuu 2007

Syyskuun aikana projektin loppuseminaarin järjestelyt veivät runsaasti aikaa. Käytännön järjestelyjen ohella puhujia ja muita osallistujia piti opastaa kirjallisesti usealla kielellä ja avustaa majoitukseen liittyvissä asioissa. Myös tulkit piti varata. Loppuseminaarista laadittiin lehdistötiedote joka julkaistiin *Min Áigissa*. Projektin omia sivuja ja museon sivuja päivitettiin seminaaritiedoilla. Seminaarista ilmoitettiin *Min Áigissa*, *Inarilaisessa* ja *Lapin kansassa*. Ilmoituksen suunnitteli ja taittoi vt. amanuenssi Sarianne Soikkonen. Lehtien lisäksi seminaarista tiedotettiin monella sähköpostilistalla. Seminaari herätti mielenkiintoa, ja mm. osa Norjan saamelaismuseoiden järjestöä osallistui seminaariin ja heidän kokouksensa järjestettiin seminaarin yhteydessä. Seminaarille on tulossa jatkoa, sillä Pohjoismainen saamelaisneuvosto järjestää syksyllä 2008 seminaarin, joka koskee kulttuuriperintöasioita. Useat ihmiset kyselivät mahdollisuutta seurata seminaaria internetistä tai videolta, mutta siihen ei valitettavasti voitu tarjota mahdollisuutta. Projektisuunnitelman mukaisesti projektityöntekijöiden oli määrä lopettaa syyskuun lopussa. Sunna Kuoljoen ja Kati Vuontisjärven työ sopimukset pidennettiin projektin päättymiseen asti, Sissel Mikkelsen jatkoi työtään lokakuun loppuun asti.

Suomen projektityöntekijä osallistui seminaarin lehdistötiedotteen laatimiseen, seminaarin järjestelyihin ja erilaisten seminaarimateriaalien valmistelutöihin. Projektin tietokantaan tallennettiin Hämeen museon esinetietoja ja Utsjoen sairastuvalla suoritettiin inventointi. Loppukuussa työntekijä kirjoitti ja valmisteli omaa esitelmäänsä ja osallistui seminaarin järjestelytöihin. Ruotsin projektityöntekijä osallistui kahteen Ájtessa pidettyyn seminaariin ja *Riksantikvarieämbetetissä*, Tukholmassa pidettyyn kuvankäsittelykurssiin. Lisäksi työntekijä hoiti projektiin liittyviä asioita, vastasi Ruotsin puolen raportoinnista ja maksatushakemuksen teosta, auttoi loppuseminaarin järjestelyissä ja valmisteli esitelmänsä projektiseminaariin. Norjassa palkattiin yksi henkilö täyttämään projektin tietokantaa ja käsittelemään kuva-aineistoa tietokantaan sopivaksi. Projektityöntekijä oli yhteydessä Norjan puolelta projektiseminaariin tuleviin esitelmäitsijöihin ja valmisteli esitelmäänsä. Hän myös laati rahahakemuksen Norjan saamelaiskäräjille seminaariavustusta varten.

Saamelaismuseon kokoelma-amanuenssi Áile Aikio projektin loppuseminaarissa. Kuva Recalling – projekti Kati Vuontisjärvi Siida.

5.3. Jälkityövaihe

Jälkityövaiheessa projektinjohtajan oli määrä toimittaa raportti, joka sisältää ehdotuksen jatkotoimenpiteistä sekä täydentää ja päivittää web-sivuja. Muihin tehtäviin kuului järjestää ohjaus- ja referenssiryhmän kokous, tehdä tilinselvitys ja loppumaksatus sekä hankkia rahoitus projektin seminaaria varten.

Lokakuu 2007

Lokakuun ensimmäisinä päivinä jatkettiin loppuseminaarin järjestelyjä ja projektinjohtaja valmisteli omia esitelmäänsä. Seminaari kesti 3 päivää ja se onnistui hyvin (Liite 3 raportti projektiseminaarista). Osanottajia oli parhaimmillaan noin 80, ja puhujia oli saapunut Suomesta, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Grönlannista ja Alaskasta. Seminaaria rahoittivat Pohjoismainen Kulttuurirahasto, Ruotsin saamelaiskäräjät, Norjan saamelaiskäräjät sekä Recalling -projekti. Seminaari tulkattiin kuuden tulkin voimin englanniksi, pohjoissaameksi ja suomeksi. Projektiseminaarista kirjoitettiin *Lapin Kansassa* (4. 10) ja *Inarilaisessa* (10. 10 ja 17. 10). *Sámi radiossa* asia oli esillä kahteen otteeseen. *Min Áigi* uutisoi luiden palautuskysymyksestä 24.10.

Projektinjohtaja neuvotteli vielä Kansallismuseon kanssa kokoelmien siirron yksityiskohdista, suoritti inventointia Kansatieteen osaston arkistossa ja osallistui kulttuuriperinnön todellista saavutettavuutta koskevaan seminaariin. Seuraavalla viikolla koko projekti kokoontui viimeiseen kokoukseen Rovaniemelle. Kokouksen tärkeimpänä aiheena olivat tietokantaan tehtävät muutokset ja julkisen selailuversion ominaisuudet. Muita keskustelunaiheita olivat seminaarista tehtävä lehdistötiedote sekä seuraavan projektin suunnittelu. Päätettiin, että projektinjohtaja ei ryhtyisi tekemään varsinaista projektisuunnitelmaa, koska hänellä ei ollut siihen aikaa ja koska projektimuseot (Siida, Ájtte ja Varjját) olivat jo sopineet neuvottelevansa jatkoprojekteista alkuvuodesta 2008. Seuraavana päivänä kokoonnuttiin saamelaismuseon Atk-tukihenkilö Pasi Aikion ja Hilla Tarjanteen kanssa. Päivän aikana selvitettiin tietokantaan liittyviä asioita ja sovittiin tietokantaan ja julkiseen selailuversioon liittyvistä aikatauluista. Päätettiin, että Hilla Tarjanne laatii kokouksessa sovituista asioista sopimuksen, jonka Tarmo Jomppanen sitten allekirjoittaa. Loppukuun aikana projektinjohtaja kirjoitti raporttia projektin seminaarista ja hoiti seminaariin liittyvien kulujen maksua ja järjesteli muita projektiseminaariin liittyviä asioita. Loppukuusta projektinjohtaja osallistui projektin tietokannan sivujen yhteyteen tulevien tekstien laatimiseen.

Suomen projektityöntekijä inventoi Lomajärvellä Alvar Kujalan kokoelmia ja Nuorgamissa Regina Holmbergin kokoelmia. Lisäksi hän työskenteli tietokantaan liittyvien asioiden, kuten kokoelmien siirron parissa ja siirsi tietoja projektin tietokantaan. Loppukuusta hän osallistui projektin tietokannan sivujen yhteyteen tulevien tekstien laatimiseen. Lokakuussa Ájtte palkkasi yhden lisätyöntekijän. Uuden työntekijän tehtäviin kuului työskennellä museon oman tietokannan konvertoinnin parissa, täydentää etnografisia esineitä koskevia tietoja ja täydentää projektin tietokantaan esineiden nimiä luulajansaameksi. Projektityöntekijä inventoi Göteborgin *Världskulturmuseetissa*. Norjassa jatkettiin tiedon keräämistä museoista, samoin kuin sen tallentamista projektin tietokantaan. Norjassa vaatimus palautuksesta ja etenkin luukokoelmien palautukset olivat voimakkaasti esillä. Museoilta saatiin tietoa niiden kokoelmista. Tiedonsaanti tulee jatkumaan tulevaisuudessa vaikka projekti onkin päättynyt.

Marraskuu 2007

Marraskuussa museonjohtaja Jomppanen allekirjoitti sopimuksen Tmi Hilla Tarjanteen kanssa tietokannasta. Sopimus koskee tietokannan ylläpitoa vuoden 2010 loppuun asti. Päätettiin että tietokannasta tehtävä selainversio julkaistaisiin vasta keväällä ja että siitä tiedottaisi Sunna Kuoljok. Julkistamisen jälkeen tietokantaan liittyvät kyselyt tai täydennyksiedot ohjattaisiin

sähköpostiosoitteeseen kuva-arkisto(at)samimuseum.fi ja niihin vastaisi tulevaisuudessa amanuenssi Áile Aikio, jonka kanssa projektinjohtaja oli sopinut asiasta. Ennen Aikion töihin palaamista asiasta huolehtisi vt. kokoelma-amanuenssi Sarianne Soikkonen. Marraskuun alussa julkaistiin seminaaria koskeva lehdistötiedote, jonka pohjalta julkaistiin artikkeli *Lapin Kansassa* (2.11) ja *Inarilaisessa* (14.11). Projektinjohtaja kirjoitti ja kokosi kahta viimeistä väliraporttia ja hoiti projektiseminaariin liittyviä laskuja ja kirjeenvaihtoa. Myös julkiseen esineselaimen tulevat tekstit viimeisteltiin ja selaimen ensimmäinen sivu käännettiin ruotsiksi, norjaksi, pohjoissaameksi, inarinsaameksi, koltansaameksi, luulajansaameksi ja eteläsaameksi. Kuun 12. päivä projektinjohtaja ja projektityöntekijä osallistuivat projektipäivään Ivalossa. Marraskuussa palkattiin valtionhallinnon harjoittelijana ollut saamen kielen- ja kulttuurinopiskelija Iris Harlin täydentämään projektin tietokantaa pohjoissaamenkielisillä nimillä. Viimeinen ohjausryhmän kokous järjestettiin Karesuvannon Davvi-hotellilla torstaina 8.11. Projektinjohtaja työsti vielä itse keräämäänsä arkeologista aineistoa Access-tiedostossa sopivaan muotoon ennen sen lähettämistä Hilla Tarjanteelle ja arkistoi projektin aineiston. Projektin tietokannan yleisöversion ensimmäinen versio saatiin koekäyttöön 15. marraskuuta. Versiosta pidettiin puhelinkokous kuun 21. päivänä.

Kuun alussa projektityöntekijä tallensi projektin tietokantaan Suomen käsityön museon, Torassiepin Lomapallaksen, Kokemäen maatalousmuseon, Kirsti Pokan kotimuseon, Posion kotiseutumuseon, Suomen ortodoksisen kirkkomuseon sekä Kittilän eräkeskuksen esineistöä. Lisäksi hän työskenteli eri museoista digitaalisesti siirrettävän tiedon parissa ja määritteli tietojen sijoituspaikkoja uudessa tietokannassa. Myös projektin tietokannassa jo olevia tietoja korjailtiin. Projektityöntekijä työskenteli kuvamateriaalin kanssa ja valikoi sopivia kuvia erilaisiin projektiraportteihin. Projektityöntekijä opasti museoavustaja Marjo-Riitta Rantamäkeä käyttämään projektin uutta tietokantaa ja arkistoi projektiin liittyvän materiaalin. Kuun 19. päivä projektityöntekijä jäi vuosilomalle, mutta siitä huolimatta hän tutustui projektin tietokannasta tehtyyn julkiseen versioon ja osallistui projektin yleisöselaimesta pidettyyn puhelinneuvotteluun 21.11. Ruotsin projektityöntekijä hoiti juoksevia asioita ja ohjasi työntekijöitä. Lisäksi hän työskenteli loppumaksatuksen parissa ja laati loppumaksatushakemuksen ja kirjoitti loppuraportin sekä arkistoi projektiaineiston. Norjan projektityöntekijä työsti projektin tietokannan yhteyteen tehtäviä kansallisia sivuja sekä laati omaa loppuraporttiaan. Tietokannan täyttämistä jatkettiin. Norjassa on palkattu Bergenin yliopistossa toimiva Aksis-niminen yritys suorittamaan konvertointityötä WinRegimus -tietokannasta projektin tietokantaan (pääosa Norjan museoista käyttää vielä ko. tietokantaa). Tehtävä on työläs, ja tällä hetkellä on käynnissä vasta selvitystyö, jonka perusteella arvioidaan, miten paljon aikaa menee ja kuluja syntyy, kun konvertointityöhön ryhdytään. Koska

projektissa jää rahaa vielä sen loputtua, aikoo Norjan osapuoli anoa, että rahoitusta voisi käyttää vielä projektin loputtua. Norjassa työ on pahasti kesken ja sen loppuunsaattamiseen olisi tarpeen saada lisärahoitusta.

6. Museoinventoinnit ja saamelaisesineitä hallinnoivat museot

Helsingborg museum/Kulturmagasinet museon saamelaisesineet on otettu esille konservointitilaan projektin inventointia varten. Kuva Recalling –projekti, Sunna Kuoljok, Ájtte.

6.1 Norja

Norjassa on noin 900 museota. Käynnissä on tällä hetkellä sulauttamisprosessi, jossa museoita yhdistetään saman hallinnon alle. Yhteisen hallinnon omaava museoryhmä voi koostua 3-15 museosta ja sen alaisuudessa saattaa työskennellä satoja ihmisiä. Tässä raportissa käsitellään ”museo” käsiteltäessä nykyistä alainstituutiota tai osastoa, ei siis sulautettua kokonaisuutta. Sulautumisprosessin vuoksi kyselykaavake lähetettiin yleensä päämuseoon. Koska muutoprosessi on vielä kesken, ei kysely aina saavuttanut kaikkia alainstituutioita, minkä vuoksi se jouduttiin lähettämään monta kertaa.

Norjan saamelaiskäräjät hallinnoivat 11 saamelaismuseota. Saamelaismuseoksi määritellään museo, jolla on saamelaisten historia, kulttuuri ja yhteiskunnalliset asiat osana toimintaansa ja joka haluaa

olla saamelaiskäräjien hallinnon alaisena. Saamelaiskäräjien alaiset museot ovat myös joutuneet sulauttamisprosessin alle ja osa on jo sulautunut nk. Pohjois-länsisaamelaiseksi museosiidaksi (*Nordvestsamisk museumssiida*), johon sisältyvät seuraavat museot: *De samiske Samlinger, Karasjok, Kautokeino bygdetun, Kautokeino, Porsanger museum, Lakselv ja Kokelv sjøsamiske museum, Kokelv*. Seuraavaksi sulautuvien museoiden yhteisnimeksi tulee Taanan ja Varangin museosiida (*Tana og Varanger museumssiida*), johon liittyy seuraavat museot: *Varanger Samiske Museum, Varangerbotn, Tana museum, Tana, Østsamisk museum, Neiden ja Savio-museet, Kirkenes*. Muut saamelaismuseot eivät ole sulautuneet, ne toimivat enemmän paikallisesti ja ovat tiiviissä yhteistyössä muiden saamelaisinstituuttien kanssa. Näitä museoita ovat *Gallogiedde samiske museum, Evenes, Árran lulesamiske museum, Drag i Tysfjord ja Saemien Sijte, Snåsa*.

6.1.1. Museoinventointi Norjassa

Syksyllä 2006 lähetetyllä kyselykaavakkeella, puhelimitse tai sähköpostitse otettiin yhteyttä 200 museoon, joiden toimialat koostuivat arkeologiasta, historiasta tai kulttuurihistoriasta. Lisäksi otettiin yhteyttä kaikkiin Finnmarkin, Tromssin, Nordlandin ja Trøndelagin kuntien alueella oleviin (*Finnmark, Troms, Nordland og Trøndelagsfylkene*) museoihin. Näistä 200 museosta 50 museolla oli hallussaan noin 25 000 saamelaisesineitä.

Kaikki museot eivät vastanneet kyselyyn tai toimittaneet tietojaan projektille ja osa toimittaa tietojaan tulevaisuudessa. Valtaosa museoista ei ole rekisteröinyt kokoelmiaan etnisiteetin mukaan, mikä hankaloittaa tarkan tiedon saantia saamelaisinekoelmien laajuudesta. Esineistöä voi etsiä museoiden käyttämistä kortistoista tai tietokannoista hakusanoilla kuten saamelaiset tai saamelainen tai lapintakki, säpikkäät, nutukkaat jne. mutta myös materiaalin tai koristelutekniikan perusteella kuten nahka, tinalankakoristelu jne. (*samer, samisk, kofte, bellingbukser, kommager, skinn, tinntrådsbrodering*) Sen sijaan esineistö, kuten työkalut tai kotitalousesineistö ei yleensä ole rekisteröity saamelaisesineistöksi, vaikka omistaja olisikin ollut saamelainen. Yhteensä saamelaisesineitä on 24460. Todellisuudessa lukumäärä on suurempi, sillä monet museot eivät pystyneet antamaan tarkkaa lukumäärää hallinnoimiensa saamelaisesineiden määräästä. Saamelaismuseoiden kokoelmissa on noin 10937 esinettä, tämäkin luku ei ole tarkka sillä osa museoista ei ole toimittanut projektille hallinnoimiensa esineiden lukumäärää. Kaikissa museoissa ei kaikkia saamelaisesineitä ole luetteloitu. Nämä museot on mainittu julkisen selailuversion informaatioteksteissä, mutta tietokannassa ei ole niiden hallinnoimien esineiden tietoja.

Kaikissa museoissa projektiin suhtauduttiin positiivisesti ja projektityöntekijä otettiin hyvin vastaan. Esineistä otettujen valokuvien julkaisemiseen internetselaimessa on suhtauduttu positiivisesti, sillä edellytyksellä, että haltijamuseon nimi on mainittu. Jotkut museot ovat olleet jopa halukkaita kuvaamaan esineistöä, jos sitä on toivottu. Saamelaisesineistön ja historian tuntemus on usein tunnustetusti rajallista, mutta esineistöstä on silti pyritty pitämään mahdollisimman hyvää huolta.

Museovierailuista on syntynyt se käsitys, että museoilla on osittain liian vähän resursseja ja osittain puuttuvaa kompetenssia, jotta voitaisiin tehdä hyviä näyttelyitä tai muuten käyttää esineistöä tiedon välitykseen. Museoiden varastointitilat ovat vaihtelevia tasoltaan. Isoilla kansallisilla museoilla on tyydyttävät säilytystilat esineistölle, mutta toisaalta ne ovat suljettuja ja esineitä voi nähdä vain tilaamalla ne etukäteen nähtäväksi. Pienillä museoilla ei ole tyydyttäviä varastotiloja, joten niiden esineistö on alttiina kulumiselle, varkauksille, tulipaloille jne. Joissain tapauksissa vaikuttaa siltä, että kokoelmiin pääsy on melko vapaata, mikä lisää varkausriskiä olennaisesti. Seuraavassa on museokohtainen kuvaus projektin aikana vierailuista museoista.

Trondarnesin aluemuseo (Trondarnes distriktsmuseum) Harstad

Trondarnesin aluemuseo (*Trondarnes distriktsmuseum*) Harstadissa, on sulautunut yksikkö, joka koostuu kahdeksasta eri osastosta. Kokoelmat on siroteltu ympäri eri sijaintipaikkoja (mm. *Klyngetun*). Museolla on 32 saamelaisesineitä. Todellinen lukumäärä voi olla isompi, sillä esineitä ei ole luetteloitu etnisiteetin mukaan. Joitain esineitä ei ole lainkaan luetteloitu ja muutamia kadoksissa olleita esineitä löytyi vierailun aikana. Suurimmasta osasta esineistöä ei ole olemassa valokuvia. Museolla on käytössään Primus –tietokanta. Museon päärakennuksessa olevat kokoelmatilat on ilmastoitu, mutta kahdessa muussa rakennuksessa olevat varastot eivät ole.

Norjan metsämuseo (Norsk skogmuseum) Elverum

Norsk skogmuseum, Elverumissa, on museo, jossa on yhteensä 41 saamelaisesineitä. Tarkkaa lukumäärää on vaikea selvittää, koska luettelointitiedot ovat vähäisiä. Museolla on käytössään Primus –tietokanta. Museolla on oma valokuvaaja, joten heiltä on mahdollista saada hyvänlaatuisia kuvia. Joitain esineistä on varastoissa, joitain näytteillä. Museolla on oma nahka/tekstiili ja puu/metallivarasto.

Glomdalin museo (Glomdalsmuseet) Elverum

Glomdalsmuseet, Elverum. Museolla on noin 20 saamelaisesineitä, joista valtaosa on hankittu vuonna 1994 valmistuneeseen näyttelyyn. Esineet on valmistanut saamelainen käsityöntekijä. Esineistä on olemassa lista, mutta se oli vierailun aikana kadoksissa. Esineet ovat luetteloimattomia, mutta ne on tarkoitus luetteloida lähiaikoina. Kaikki esineet ovat varastoissa. Museolla on nahka/tekstiili ja puu/metalli varastot.

Komsio Glomdalsmuseet. Kuva Recalling –projekti, Sissel Mikkelsen, Várjjat.

Hadelandin kansanmuseum (Hadeland folkemuseum) Jaren

Hadeland folkemuseum, Jaren. Museon kokoelmissa on 5 saamelaisesineitä ja ne on valokuvattu. Tämän lisäksi kokoelmissa on kaksi esinettä, jotka saattavat olla saamelaisesineitä. Museolla on käytössään Primus –tietokanta. Esineet ovat tulleet kokoelmiin erään Nilsen –nimisen papin kautta, joka toimi 1800 –luvun loppupuolella Talvikissa Altan ulkopuolella. Hän toimitti esineet Hadelandiin, jossa hän jatkoi papintyötään. Kokoelman nimi on ”Pastori Nielsenin kokoelma”. Esineet ovat näytteillä kesällä kulttuurihistoriallisessa rakennuksessa ja talvella modernissa rakennuksessa.

Altan museo (Alta museum) Finnmark

Altan museolla on 221 saamelaisesineitä. Valtaosa esineistä on valokuvattu mustavalkofilmillä 70-luvulla. Valtaosa esineistä on peräisin Anny Karlsenin kokoelmasta. Hän johti Finnmarkhusflidslagia 1900-luvulla. On vaikea määrittää, mitkä esineet ovat saamelaisia, sillä niitä ei ole luetteloitu etnisiteetin mukaan. Esineistö pitää sen sijaan hakea termeillä kuten ”saamelainen”, ”merisaamelainen”, ”nahka”, tinalankatyö” jne. Joissain tapauksissa voi sukunimi tai tilanimi kertoa saamelaisuudesta. Lukuunottamatta esineitä, joita museo pitää saamelaisina, inventoinnin yhteydessä havaittiin vain muutamia uusia löytöjä. Esineitä on sekä näytillä että varastossa. Museolla on nahka/tekstiili- ja puu/metalli varastot. Lisäksi museolla on merkittävä kokoelma aineistoa (t-paitoja, rintanappeja, arkistoaineistoa), joka liittyy Koutokeino-Alta-patoamisen yhteydessä 1980-luvulla syntyneeseen liikkeeseen.

6.1.2. Eri museoiden kokoelmat

Seuraavassa esitetään yleiskatsaus Norjan museoihin, joilla on tämänhetkisten (2007) tietojen mukaan kokoelmiaan saamelaisesineistöä.

Aust-Agderin kulttuurihistoriallinen keskus (Aust-Agder kulturhistoriske senter) Arendal, Aust-Agder

Museon kokoelmissa on kuusi saamelaisesineitä. Näiden joukossa on mm. malli ahkiosta. Historialliset esineet kuuluvat etnografiseen kokoelmaan ja modernit esineet teollisen muotoilun opetus-aineistoon.

Taanan ja Varangin museosiitä/Varangin saamelaismuseum (Tana og Varanger museumssiida/Várjjat Sámi Musea) Varangerbotn, Finnmark

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseumiksi. Museon kokoelmissa on noin 1500 esinettä. Kokoelmiin kuuluu jonkin verran vaatteita ja runsaasti työkaluja, taloustavaroita sekä elinkeinojen harjoittamiseen liittyvää aineistoa. Kokoelmiin kuuluu noin 150 arkeologista esinettä ja 150 duodji- eli taidekäsitteellistä esinettä. Osa kokoelmiin sisällyttäviä arkeologisista esineistä on lainattu Tromssan museolta. Museon kokoelmiin kuuluu Abraham Mikkelsenin kokoelma, joka on peräisin *Amtmannsgammen* museosta. Kokoelmissa on esineistöä

myös Ruotsin, Suomen ja Venäjän saamelaisalueilta. Nämä esineet kuuluvat moderniin saamelaiskäsityökokoomaan.

*Taanan ja Varangin museosiita/Taanan museo (Tana og Varanger museumssiida/ Tana Museum)
Polmak, Finnmark*

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museon kokoelmissa on noin 2000 esinettä.

Taanan ja Varangin museosiita/Itäsaamelaismuseo (Tana og Varanger museumssiida/ Østsamisk museum) Neiden, Finnmark

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museo on vielä rakennusvaiheessa

*Taanan ja Varangin museosiita/Savio museo (Tana og Varanger museumssiida / Savio-museet)
Finnmark*

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museon kokoelmat koostuvat taideteoksista.

Etelävarangin museo (Sør-Varanger museum) Kirkenes, Finnmark

Kokoelmissa on noin 100 esinettä. Kokoelmat koostuvat taloustavaroista, kulkuvälineistä, vaatteista, työkaluista ja elinkeinoihin liittyvistä esineistä. Museolla on myös saamelaisten uskontoon liittyvää esineistöä, mm. yksi rumpu ja vasara. Museossa on tekeillä perusnäyttely saamelaiskulttuurista, ja sen nykyiset näyttelyt on tarkoitus uudistaa.

Vesisaaren museo (Vadsø museum) Finnmark

Museolla on noin 12 saamelaisesineitä. Pääasiassa pukuja, päähineitä ja joitakin kirjoja.

Saamenpukuiset nuket Glomdalsmuseet. Kuva Recalling –projekti, Sissel Mikkelsen, Várjjat.

Varangin museo/Vardön museo (Varanger museum/Avd. Vardø museum) Finnmark

Museon saamelaiskokoelmien koosta ei ole tietoa.

Finnmarkin rannikkokulttuurin ja uudellenrakennuksen museot/Nordkappinmuseum (Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark/Avd. Nordkappmuseet) Finnmark

Museolla on noin 10 saamelaisesineitä, joista suurin osa on peräisin vuosilta 1945-2000.

Finnmarkin rannikkokulttuurin ja uudellenrakennuksen museot/Finnmarkin ja Pohjois-Tromssin uudelleenrakennusmuseum (Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark/Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms) Finnmark

Kokoelmiin kuuluu noin 10 saamelaisesineitä, mm. vaatteita ja taloustavaroita.

Gamvikin museo (Gamvik museum) Finnmark

Museon kokoelmissa on yksi ensimmäisistä saamenkielisistä Raamatuista.

Berlevåg Havnemuseum (Berlevåg Havnemuseum) Finnmark

Museolla on noin 40 saamelaisesineitä, kuten vaatteita ja asusteita, taloustavaraa, arkeologista aineistoa ja taidekäsitöitä.

Pohjoislänsisaamelainen museosiita/Saamelaiskokoelmat (Nordvestsamisk museumssiida / De Samiske Samlinger) Finnmark

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museolla on noin 4500 saamelaisesineen kokoelma ja mm. yksi Euroopan suurimmista pukukokoelmista. Kokoelmissa on esineitä myös Ruotsin, Suomen ja Venäjän saamelaisalueilta. Esineistö liittyy maatalouteen, poronhoitoon, kalastukseen ja uskontoon. Museon kokoelmissa on myös saamelaiskäsitöitä. Kokoelmiin kuuluu myös 800 taideteosta.

Pohjoislänsisaamelainen museosiita/Kautokeinin kylämuseo (Nordvestsamisk museumssiida / Kautokeino bygdetun) Finnmark

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museolla on 1537 esineen kokoelma. Esineiden lisäksi museolla on kuvia, arkistoaineistoa, malleja, karttoja, paikannimiin liittyvää aineistoa ja videoita.

Pohjoislänsisaamelainen museosiita/Porsangin museo (Nordvestsamisk museumssiida/Porsanger museum)

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museolla on 800 esineen kokoelma, joita kaikkia ei ole luetteloitu.

Pohjoislänsisaamelainen museosiita/Kokelvin merisaamelaismuseo (Nordvestsamisk museumssiida /Kokelv sjøsamiske museum) Finnmark

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Kokoelmissa on noin 1500 esinettä. Kaikkia ei ole luetteloitu.

Altan museo (Alta museum) Finnmark

Kokoelmissa on noin 221 saamelaisesineitä. Esineistössä on runsaasti vaatteita ja asusteita sekä muutamia kotitalouksesineitä ja elinkeinon harjoittamiseen liittyvää välineistöä. Kokoelmissa on myös joitain miniatyyriesineitä.

Norjan metsämuseo (Norsk Skogmuseum) Elverum, Hedemark

Kokoelmissa on 41 saamelaisesineitä, kuten vaatteita, taloustavaroita ja useita puukkoja, joista osa on nykykäsityötä. Esineistössä on muutama esine Ruotsin saamelaisalueelta. Museon suunnitelmissa on esitellä saamelaisten pyyntikulttuuria tulevassa näyttelyssä.

Glomdalin museo (Glomdalsmuseet) Elverum, Hedmark

Kokoelmissa on 20-30 esinettä. Kokoelmissa on muutamia vaatekappaleita, elinkeinon harjoittamiseen liittyvää esineistöä ja käsityötä. Museo suunnittelee näyttelyä eteläsaamelaisesta kulttuurista, joka täydentäisi ulkoilmamuseon eteläsaamelaista asuinpaikkaa. Näyttely tehdään yhteistyössä Elgån alueen poronhoitajien kanssa.

Bergenin yliopisto/Kulttuurihistorialliset kokoelmat/Bergenin museo (Universitetet i Bergen/ De kulturhistoriske samlinger/ Bergen museum) Hordaland

Kokoelmissa on 500 saamelaisesineitä. Lisäksi museolla on jonkin verran arkistomateriaalia.

Salten museo/Bodø'n osasto (Salten museum/ Avd. Bodø) Nordland

Museolla on 68 saamelaisesineen kokoelma.

Salten museo/Sørfoldin osasto (Salten museum/ Avd. Sørfold) Nordland

Museolla on useiden satojen esineiden kokoelma, jota ei ole kokonaisuudessaan luetteloitu. Lisäksi museon yhteydessä on saamelaisasumuksista koostuva, viisi taloa käsittävä ulkoilmamuseo (*husmannsplass – Kjelvik*).

Salten museo/Beiarnin osasto (Salten museum /Avd. Beiarn) Nordland

Museon kokoelmiin kuuluu kolme saamelaisesineitä.

Salten museo/ Hamarøyen osasto (Salten museum /Avd. Hamarøy) Nordland

Museon kokoelmiin kuuluu 30 saamelaisesineen kokoelma. Kokoelmat muodostuvat saamenpuvuista asusteineen, jotka ovat näytteillä 1980-luvulla valmistuneessa näyttelyssä. Esineitä ei ole luetteloitu.

Viikinkimuseo Lofotr (Vikingmuseet Lofotr) Nordland

Museon kokoelmissa on yksi saamelaisesine. Museoon on suunnitteilla uusi pysyvä arkeologinen näyttely, johon on tarkoitus saada näytteille muitakin saamelaisesineitä kuin kokoelmissa oleva sarvilusikka.

Luulajansaamelainen keskus Árran (Árran - julevsáme guovdasj) Nordland

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Kokoelmiin kuuluu noin 300 esinettä, jotka ovat pääasiassa lainattuja. Esineistössä on vaatteita, työkaluja, taloustavaroita ja elinkeinojen harjoittamiseen liittyvää esineistöä sekä saamelaiskäsitöitä. Lisäksi kokoelmiin kuuluu vanhaa kirjallisuutta, kuten Raamattuja ja psalmikirjoja. Kokoelmissa on viisi esinettä Ruotsin saamelaisalueelta. Museo kasvattaa kokoelmiaan ja toivoo saavansa lahjoituksia paikalliselta väestöltä. Myös muilta museoilta saatavat palautukset ovat toivottuja.

Pohjoisen museo/ Ballangenin museo, Ofotenin museo, Sortlandin museo (Museum Nord/Ballangen museum, Ofoten museum, Sortland museum) Nordland

Museon kokoelmissa on arviolta 50 saamelaisesineitä.

Gallogiedde saamelaisulkomuseo (Gallogiedde Samisk friluftsmuseum) Nordland

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museon kokoelmissa on 300 saamelaisesineitä.

Saamelaisiita (Saemien Sijte) Nord-Trøndelag

Museo on saamelaiskäräjien hallinnoima ja lasketaan sen vuoksi saamelaismuseoksi. Museon kokoelmissa on noin 435 esinettä.

Randsfjordin museot/Hadelandin kansanmuseo (Randsfjordmuseene/Hadeland folkemuseum)
Oppland

Museon kokoelmissa on viisi saamelaisesineitä.

Maihaugen, Oppland

Museossa on kaksi saamelaisesineitä.

Norjan tekninen museo (Norsk teknisk museum) Oslo

Museon kokoelmissa on 13 saamelaisesineitä. Esineet ovat vaatteita ja asusteita sekä työkaluja. Esineistö ei ole näytteillä.

Oslon yliopisto/Kulttuurihistoriallinen museo (Universitetet i Oslo/ Kulturhistorisk museum) Oslo

Museon kokoelmissa on 24 saamelaisesineitä, jotka liittyvät vaatetukseen, talouteen ja työnteekoon. Kokoelmissa on myös neljä taidekäsityötä. Museon kokoelmista suurin osa on deponoitu vuonna 1952 Oslon Folkemuseettiin. Osa saamelaisesineistä on näytteillä arktisesta alueesta kertovassa näyttelyssä.

Norjan kansanmuseo (Norsk Folkemuseum) Oslo

Museossa on 4500 saamelaisesineen kokoelma.

Stavangerin museo (Stavanger museum) Rogaland

Kokoelmissa on neljä saamelaisesineitä.

Ringven museo (Ringve museum) Sør-Trøndelag

Museossa on musiikki-instrumentteja. Kokoelmissa on saamelaisten uskontoon liittyvää esineistöä, mm. useampia rumpuja. Vastauskaavakkeesta ei käy ilmi, ovatko rummut moderneja vai vanhoja.

Trøndelagin kansanmuseo (Trøndelag Folkemuseum) Sør-Trøndelag

Museossa on 35 saamelaisesineitä, mm. pukuja ja niihin liittyviä asusteita, sekä talouteen ja elinkeinojen harjoittamiseen liittyvää esineistöä.

Nordenfjeldsken taideteollisuusmuseo (Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum) Sør-Trøndelag

Kokoelmissa on 20 vaatetukseen liittyvää saamelaisesineitä.

Rørosin museo (Rørosmuseet) Sør-Trøndelag

Museossa on 200 saamelaisesineitä. Kokoelmissa on paljon vaatteita ja asusteita, taloustavaroita, kuten naappuja, kulkuneuvoja, työkaluja sekä komsio. Saamelaisesineet ovat pääasiassa Lars Danielsenin vuonna 1940- ja 1950-luvulla keräämiä.

Norjan teknisluonnontieteellinen yliopisto/Tiedemuseo (Norges Teknisk- Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)/ Vitenskapsmuseet) Sør-Trøndelag

Museossa on 66 saamelaisesineitä

Trondarnesin aluemuseo (Trondarnes Distriktsmuseum) Troms

Kokoelmissa on 30 esinettä. Esineet ovat vaatteita ja elinkeinon harjoittamiseen liittyvää esineistöä.

Keski-Tromssin museo/Senja museo (Midt-Troms Museum/Avd. Senjamuseet) Troms

Kokoelmissa on 70 saamelaisesineitä.

Keski-Tromssin museo/Bardun kylä- ja vuonomuseo (Midt-Troms Museum/ Avd. Bardu bygdetun og Fjordmuseet) Troms

Kokoelmissa on 80 saamelaisesineitä.

Tromssan yliopisto/ Tromssan museo (Universitetet i Tromsø /Tromsø Museum) Troms

Kokoelmissa on 2570 saamelaisesineitä. Kokoelman pääosa koostuu historiallisesta esineistöstä, mutta joukossa on myös moderneja esineitä ja vähäisesti arkeologista aineistoa. Esineistön joukossa on myös uskonnollista aineistoa, kuten uhripaikka-aineistoa, kaksi seitaa, yksi rumpu ja kolme vasaraa. Kokoelmissa on muutama esine Ruotsin ja Suomen saamelaisalueelta ja 30 esinettä Venäjän saamelaisalueelta. Esineistöä on deponoitu mm. Karasjoen museoon.

Pohjoisnorjalainen taidemuseo (Nordnorsk Kunstmuseum) Troms

Museon kokoelmissa on saamelaistaidetta viimeisen 30 vuoden ajalta.

Pohjois-Tromssin museo (Nord-Troms museum) Troms

Kokoelmissa on 4500 esinettä, jotka voi luokitella saamelaisesineiksi. Kokoelmat on kerätty pääasiassa sodan jälkeiseltä ajalta aina 1990-luvulle. Museolta ei ole saatu tarkempia tietoja kokoelmista.

Perspektivet museo (Perspektivet museum) Troms

Kokoelmissa on 28 saamelaisesineitä sekä joitakin taide-esineitä. Historiallinen aineisto on siirretty museoon Tromssin kansanmuseosta ja Tromssan kylämuseosta. Moderni aineisto on ostettu Luujärveltä.

Vest-Agderin museo/Kristiansandin osasto (Vest-Agder Museet/avd. Kristiansand) Vest-Agder

Kokoelmissa on yksi saamelaisesine.

Oslon yliopiston anatomiset kokoelmat (De Schreinerske samlinger)

Ensimmäiset saamelaiskallot tulivat Oslon Anatomisen instituutin kokoelmiin 1854 tai 1855 ja 1850-luvulta lähtien. Mortensnesin kauppias Andreas Nordvi kaivoi huomattavan määrän esikristillisiä hautauksia Mortensnesin alueella ja möi niitä Tanskan Kansallismuseoon Kööpenhaminaan ja Oslon yliopiston Anatomisiin kokoelmiin. Suurin osa Oslon Anatomisten kokoelmien aineistosta koottiin professori Schreinerin toimiessa Anatomisen instituutin johtajana.

Vuodesta 1914 vuoteen 1939 Schreiner ja hänen oppilaansa suorittivat luurankojen systemaattista keräystä saamelaisilla hautapaikoilla. Keräyksiä suoritettiin sekä esi-että kristillisillä hautuumailla. Valtaosa aineistosta on peräisin 1600-1800-lukujen hautuumailla Finnmarkista sekä 1900-luvun haudauksista kolttasaamelaisalueelta. Esikristillisiä hautuumaita kaivettiin pääasiassa Varangin, mutta myös Tysfjordin, Fjollan, ja Saltenin alueella. Protestanttisia hautuumaita kaivettiin Koutokeinon, Karasjoen, Nessebyn, Kistrandin, Nordkapin ja Altan alueella. Näätämön ja Pasvikin kolttahautuumaat kuuluivat ortodoksisen kirkon haltuun. Kaikkialla kaivaukset kohtasivat protestointia. Anatominen instituutti ei ole vuoden 1939 jälkeen suorittanut kaivauksia. Kokoelmien saamelaisaineisto on kasvanut arkeologisten museoiden suorittamien kaivauksien aineistoilla ja ainoastaan yhden kaivauksen aineisto on peräisin kristilliseltä hautuumaalta ja osa materiaalista on uudelleen haudattu. Kokoelmissa on yhteensä 1020 luettelunumeroa, jotka liittyvät saamelaisperäiseen aineistoon, joukossa on myös 47 kalloa Utsjoelta. (Schanche 2002: 99-102).

Vuonna 1996 Oslon yliopiston akateminen kollegio (*De akademiske kollegium*), yhteistyössä saamelaiskulttuurineuvoston (*Samisk kulturminneråd*) kanssa päätti perustaa poikkeuksellisen komitean pohtimaan käytäntöä anatomisten kokoelmien käytöstä ja hallinnasta. Komitean (Lønningutvalget) tehtäväksi tuli miettiä saamelaiskokoelmien käyttöä ja hallintaa koskevia asioita ottaen huomioon tutkimus-, opetus, eettiset, juridiset, muinaismuistolaan ja poliittiset näkökannat. Vuonna 1998 komitean mietintöjen pohjalta kollegio (*De akademiske kollegium*), antoi väliaikaiset ohjeet kokoelmiin liittyvistä seikoista. Käytännössä kokoelmat erotettiin muusta luuaineistosta, niihin pääsy rajoitettiin ja saamelaiskäräjille myönnettiin hallintaoikeus aineistoon. Kokoelmat päätettiin edelleen säilyttää Oslossa, mutta mikäli saamelaiskäräjät päättäisivät muuta, ne voitaisiin siirtää. Kollegion ohjeissa ei ole kielletty uudelleen hautaamista, mutta se ei myöskään ole edellytys. Kokoelmiin kohdistuvista tutkimuslupahakemuksista päättää saamelaiskäräjät (Schanche 2002: 111-112).

6.2 Ruotsi

Peskin kaulus Kulturen i Lund. Kuva Recalling – projekti, Sunna Kuoljok, Ájtte.

Ruotsin jokaisella museolla on oma vastualueensa. Museot on myös jaettu joko maantieteellisille alueiden mukaan tai tarkoituksen perusteella. Kulttuuriministeriön alaisuudessa toimii kymmenen valtion museoviranomaista, Arkkitehtuurimuseo (*Arkitekturmuseet*), Aarrekammio (*Livrustkammaren*) sekä Skoklosterin linna (*Skoklosters slott*) että Hallwylska museo (*Hallwylska museet*), Modernin taiteen museo (*Moderna museet*), Kansallismuseo (*Nationalmuseum*) sekä Prins Eugenin koti, Waldemarsudde (*Prins Eugens Waldemarsudde*), Luonnontieteellinen valtionmuseo (*Naturhistoriska riksmuseet*), Valtion puolustushistoriallinen museo (*Statens försvarshistoriska museer*), Valtion historiallinen museo (*Statens historiska museer*), Valtion maailmankulttuurien museo (*Statens museer för världskultur*), Valtion musiikkikokoelmat (*Statens musiksamlingar*) ja Valtion merihistoriallisen museot (*Statens sjöhistoriska museer*).

1980-luvun puolivälissä tulivat tietyt museot omien alueidensa kansallisiksi vastuumuseoiksi. Vastuualueet muodostuvat erilaisista kansallisista kokonaisvaltaisista tehtävistä ja yhteistyötoiminnasta maan museoyhteistyössä. Tänä päivänä on olemassa kuusi kansallista vastuumuseota, jotka saavat tehtävänantonsa hallitukselta. Näitä museoita ovat Modernin taiteen museo (*Moderna museet*), Kansallismuseo (*Nationalmuseum*), Luonnontieteellinen valtionmuseo

(*Naturhistoriska riksmuseet*), Nordiska museet, Valtion historiallinen museo (*Statens historiska museet*) ja Valtion maailmankulttuurien museo (*Statens museer för världskultur*).

Saamelaisen kulttuurihistorian päävastuu on Pohjoismaisella museolla (*Nordiska museet*), joka on nk. keskusmuseo ja vastuullinen Ruotsin kulttuurihistorian esittelystä. Museon saamelaiskokoelma on merkittävä ja vuodesta 1939 vuoteen 2003 asti museossa oli pelkästään saamelaiskulttuuriin keskittynyt virka. Vuonna 2003 virka muutettiin koskemaan kaikkia Ruotsissa esiintyviä vähemmistökulttuureja. Pohjoismaisen museo ei ole kerännyt saamelaista aineistoa enää Ájtte – museon vuonna 1983 tapahtuneen avautumisen jälkeen. Museon vastuualueena on esitellä Ruotsin kulttuurihistoriaa vuodesta 1520 eteen päin. Museo on keskittynyt pääasiassa työn ja arkielämän esittelyyn 1500-luvulta tähän päivään. Museon kokoelmaa kasvatetaan kulttuurihistorian saralla, lukuun ottamatta niitä alueita, joiden vastuussa on jokin muu museo. Myös Valtion historiallinen museo (*Statens historiska museet*) on vastuussa saamelaisesineistöstä, sillä museo vastaa valtion arkeologisesta aineistosta ja siitä osteologisesta aineistosta, joka on tullut kokoelmiin arkeologisten tutkimusten kautta.

Vuodesta 1965 lähtien lääninmuseot ovat olleet vastuussa alueellisesta museotoiminnasta. Lääninmuseot Norrbottenin-, Västerbottenin-, Västernorrlandin-, Jämtlandin-, Taalainmaan ja Gävleborgin lääneissä ovat vastuussa ja harjoittavat toimintaa liittyen läänien alueella olevaan saamelaiskulttuuriin.

Vuonna 1976 valmistui saamelaismuseon määritelmä. Määritelmän tarkoituksena oli selkeyttää saamelaismuseoiden ja saamelaisia esineitä hallinnoivien museoiden ero. Saamelaismuseolla piti määritelmän laatineen komitean mukaan olla saamelaisemmistö hallituksessa ja hallinnossa ja myös ammatillinen johto tuli olla saamelaisten käsissä. Museon päätoiminnan piti liittyä saamelaiseen kulttuuriin, sen toimintatapojen tuli kunnioittaa saamelaisia perinteitä ja sen toiminnan piti peilata saamelaisia arvoja. Museo piti sijaita saamelaisten ydinalueella.

Ruotsin Tunturi- ja Saamelaismuseo Ájtte (*Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum*) sijaitsee Jokkmokkissa. Museolla on kansallinen tehtävä toimia Ruotsin saamelaiskulttuurin päämuseona, harjoittaa erityismuseotoimintaa Ruotsin tunturialueella ja toimia tunturiturismin informaatiokeskuksena. Museo rakennettiin 1983 ja sitä johtaa säätiö, jonka jäsenistöön kuuluu Ruotsin valtio, Norrbottenin läänin lääninkäräjät (*Norrbottens läns landsting*), Jokkmokin kunta, Ruotsin saamelaisten valtionyhdistys SSR (*Svenska samernas riksförbund*) ja Valtionyhdistys

Saamenmaa (*Riksförbundet Sameätnam*). Museo vihittiin käyttöön vuonna 1989. Museon kokoelmiin on deponoitu saamelaiskokoelmat mm. Etnografisesta museosta ja Uppsalan yliopistosta (professori Axel Hambergin kokoelma).

Lääninmuseot (Länsmuseer)

Lääninmuseoita on yhteensä 25, joista yhteensä 18 on saamelaisesineistöä kokoelmissaan. Suurimmat kokoelmat ovat Norrbottenin lääninmuseossa, Luulajassa, missä on noin 1000 esinettä. Muissa pohjoisissa lääninmuseoissa (*Norrbotten, Västerbotten, Jämtland ja Västernorrland*) on usean tuhannen esineen kokoelmia.

1800-luvun lopusta 1900-luvun alkuun vallitsi Ruotsin museoissa voimakas kiinnostus saamelaisesineisiin. Taustalla saattoi olla ajatus saamelaisista kuolevana kansana, jonka kulttuuria oli tallennettava niin kauan kuin se oli mahdollista. Esimerkiksi Malmön museon säätöön pöytäkirjassa vuodelta 1911 lukee: ”*Redan för att åskådliggöra skolornas undervisning i geografi hava de stor betydelse men än mer för att ge allmänheten bilder från lägre stående folks liv, som åskådliggöra den utvecklingsgång alla folk hava på ett eller annat sätt genomgått, kulturfolkens tidigare stadier i religion och samhällsliv, i hantverk, industri och konst, och i dagligt liv. Särskilt torde här böra inrymmas en avdelning för lapparnas liv, den folkstam, som ända till våra dagar i vårt eget land levat ett nomadliv, som snart nog torde vara förbi.*”

Etelä- ja Keski-Ruotsissa sijaitsevat lääninmuseot hallinnoivat yleensä pienehköjä kokoelmia. Niiden esinemäärät vaihtelevat yksittäisistä esineistä lähes 200 esineen kokoelmiin. Viime vuosikymmeninä museoiden toiminta on keskittynyt oman läänin tai alueen kulttuuriin, eikä saamelaisesineistöä ole enää koottu museon kokoelmiin.

Kotiseutuyhdistykset/saamelaisyhdistykset (Hembygdsföreningar/sameföreningar)

Vuosien 2003–2004 inventoinnissa lähetettiin kyselykaavake 25 saamelaisyhdistykseen (*sameföreningar*) ja saamelaistalomuseoihin (*samegårdar*) sekä noin 390 kotiseutuyhdistykseen (*hembygdsgårdar*), kotiseutumuseoon (*hembygdsföreningar*) muinaismuistoyhdistykseen (*fornminnesföreningar*) jne. Ruotsin inventoinnissa hyödynnettiin vuosina 2003-2004 kerättyä tietoa sekä otettiin yhteyttä muutamiin uusiin saamelaisyhdistyksiin ja kotiseutuyhdistyksiin.

25 kotiseutuyhdistystä ja saamelaisyhdistystä vastasi, että heillä on saamelaisesineistöä kokoelmissaan, vastausten antaneiden tahojen lisäksi tiedetään, että esineistöä on kuudella muullakin yhdistyksellä. Esineistö koostuu yleensä pitäjän tai alueen esineistöstä, jota on lahjoitettu yhdistyksille. Kokonaisuudessaan on kyseessä noin 2000 esinettä. Yksittäiset yhdistykset omistavat lukumäärältään aina 500 esineestä muutamaan esineeseen. Tyypillisimpiä esineitä ovat kulttuurihistorialliset käyttöesineet, kuten puvut, asusteet, lusikat ja veitset. Viidellä saamelaisyhdistyksellä tai kotiseutuyhdistyksellä on hallussaan saamelaisten uskontoon liittyvää aineistoa.

Kotiseutuyhdistyksiä on ympäri maata. Monilla yhdistyksillä on myös pääasiassa kesäisin tapahtuvaa museotoimintaa. Usein museorakennuksena on seudulla säilynyt vanha rakennus, jossa esineistä säilytetään. Esineet ovat yleensä näytteillä, eikä varsinaisia varastotiloja ole. Esineistöä säilytetään talvisin lämmittämättömissä tiloissa, eikä niiden hoitoon yleensä ole olemassa erityistä vastuuhenkilöä, koska yhdistysten toiminta perustuu vapaaehtoiseen innostukseen paikallishistoriasta.

Projektin puitteissa ei rajallisen ajan vuoksi ollut mahdollista suorittaa inventointia kotiseutuyhdistysten kokoelmissa.

Uskonnollinen aineisto

Uskonnolliseen aineistoon luetaan kuuluvaksi seidat, rummut ja arkeologinen aineisto, kuten uhripaikka-, hauta-, ja luuaineistot. Aineistoa on 15 ruotsalaisessa museossa, kuten Norrbottenin, Västerbottenin, Jämtlannin, Västernorrlandin ja Taalainmaan läänimuseoissa, Äjtessä, Piteån museossa, Hopeamuseossa (*Silvermuseet*), Linnén museossa (*Linné museet*), Skoklosterin linnassa (*Skoklosters slott*), Etnografisessa museossa (*Etnografiska museet*), Aarrekammiossa (*Livrustkammaren*), Pohjoismaisessa museossa (*Nordiska museet*), Valtion historiallisessa museossa (*Statens Historiska museum*), Maailmankulttuurien museossa (*Världskulturmuseet*) ja Lundin yliopiton historiallisessa museossa (*Lunds Universitets Historiska Museum*). Lisäksi uskontoon liittyvää esineistöä on viidellä saamelaisyhdistyksellä tai kotiseutuyhdistyksellä, kuten Jällivaaran kotiseutuyhdistyksellä (*Gellivare Hembygdsförening*), Arvidsjaurin kotiseutukentällä (*Arvidsjaur's hembygdsgård*), Lyckselen kotiseutuyhdistyksellä (*Lycksele Hembygds gille*), Risbäcksin kotiseutuyhdistyksellä (*Risbäcks Hembygdsförening*) ja Tärnan saamelaisyhdistyksellä (*Tärna sameförening*).

Rummut

Valtion historiallisen museon (*Statens Historiska museet*) kokoelmissa on 30 rumpua, jotka yhtä lukuun ottamatta, on deponoitu muihin museoihin: 25 rumpua Pohjoismaiseen museoon (*Nordiska Museet*), yksi Upsalan Linnémuseoon (*Linnémuseet i Uppsala*) ja kolme Etnografiseen museoon (*Etnografiska museet*). Etnografinen museo on taas deponoinut rummut Norrbottenin ja Västerbottenin museoon ja Göteborgin maailmankulttuurien museoon (*Världskulturmuseet*). Pohjoismaisen museon (*Nordiska museet*) kokoelmissa on 33 rumpua. Valtaosa rummuista on lainattu muualle ja mm. saamelaismuseo Siidan rumpu kuuluu Pohjoismaisen museon kokoelmiin. Kymmenkunta rummuista on lainattu Ájtteen ja yksi Arjeplogin hopeamuseoon.

Ihmisosteologinen aineisto

Ihmisosteologiset kokoelmat, joissa on saamelaisaineistoa, koostuvat pääosin arkeologisista kaivauslöydöistä. Tosin myös anatomisissa kokoelmissa on saamelaisaineistoa. Yhdeksällä museolla on kokoelmissaan todennäköisesti saamelaista alkuperää olevaa arkeologista luuaineistoa. Tällaisia kokoelmia on Norrbottenin, Västerbottenin, Jämtlannin ja Västernorrlandin läänin museoilla, Pohjoismaisella museolla (*Nordiska museet*), Valtion historiallisella museolla (*Statens Historiska museum*), Tukholman yliopiston Osteoarkeologisella tutkimuslaboratoriolla (*Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet*), Lundin yliopiston historiallisella museolla (*Lunds Universitets Historiska Museum*), Upsalan yliopiston Lääketietehistorian museolla (*Medicinhistoriska museet*) ja Upsalan yliopiston Lääketieteellisen solubiologian museolla (*Institutionen för medicinsk cellbiologi*). Viidellä museolla on kokoelmissaan saamelaista luuaineistoa, joka on peräisin anatomisista kokoelmista. Näitä museoita ovat Upsalan yliopiston lääketieteellinen museo (*Uppsala universitet, Medicinhistoriska museet*), Upsalan yliopiston lääketieteellisen solubiologian museo, anatomian osasto (*Uppsala universitet, Institutionen för medicinsk cellbiologi, anatomiska avdelningen*), Valtion historiallinen museo (*Statens Historiska museum*), Tukholman yliopiston Osteoarkeologinen tutkimuslaboratorio (*Stockholms universitets Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet*) ja Lundin yliopiston historiallinen museo (*Lunds Universitets Historiska Museum*).

Anatomiset kokoelmat/Kallokokoelmat

1800 –luvulta 1900-luvun alkupuolelle kerättiin Ruotsissa kolme isoa nk. kallokokoelmaa: Anders Retziuksen kokoelma (*Anders Retzius samling*), joka sijaitsee Karoliinisessa instituutissa (*Karolinska institutet*), Upsalan Rotubiologisen instituutin kokoelma (*Rasbiologiska institutets samling*) ja Lundin yliopiston anatominen kokoelma (*Den anatomiska samlingen vid Lunds univeritet*). Retziuksen kallokokoelma kuului anatomisen museon (anatomiska museets samlingar) kokoelmiin. Kirjallisten lähteiden mukaan nk. ”Lappalaiskokoelma” tuhoutui Karoliinisen instituutin tulipalossa vuonna 1892. Palossa säilyneet luuaineistot ovat 1970 – luvulta lähtien olleet deponoituja Tukholman yliopiston osteoarkeologiseen tutkimuslaboratorioon, mutta Karoliininen instituutti on yhä niiden omistaja. Retziuksen kallokokoelmissa on yksi Ernst Mankerin 1950 – luvulla lahjoittama kallo. Upsalan rotubiologisen instituutin (*Rasbiologiska institutet*) (1922–1958) toiminnan loputtua, kokoelmat liitettiin osaksi Uppsalan yliopiston anatomisen instituution (*Uppsala anatomiska institution*) kokoelmia. Nykyään kokoelma on sijoitettu Historialliseen museoon Tukholmaan ja se sisältää noin 40 pääkalloa ja 10-15 luurankoa. Lundin yliopiston anatominen kokoelma siirrettiin 1995 Lundin yliopiston historialliseen museoon (*Historiska museum*). Kokoelmassa on 5 pääkalloa.

6.2.1 Aiemmat saamelaisesineinventoinnit

Vuoden 1980 saamelaisesinekokoelmainventointi

Vuonna 1980 suoritettiin Ruotsin kulttuurirahaston (*Statens kulturråd*) toimeksiannosta pintapuolinen, suurimpien saamelaisesinekokoelmien inventointi Ruotsissa. Selvityksen aikana havaittiin, että oli vaikea määrittellä mikä on saamelaisesine. Inventoinnissa todettiin, että museoiden ja saamelaisyhdistysten kokoelmissa oli yhteensä 18–19 000 saamelaisperäistä esinettä. Inventoinnin aikana käytiin myös yksityisissä kokoelmissa, joissa oli yhteensä noin 2300 esinettä. Inventoinnissa ei huomioitu arkeologista materiaalia.

Vuoden 1984 inventointi, vanhempi saamelaisperäinen osteologinen aineisto ruotsalaisissa kokoelmissa

Keväällä 1984 Valtion historiallinen museon (*Statens historiska museum*) toimesta laadittiin kysely, joka koski saamelaisperäistä tai mahdollisesti saamelaisperäistä osteologista aineistoa eri museoiden ja tutkimuslaitosten kokoelmissa. Kysely lähetettiin läänimuseoihin, Norrlandin suurimpiin museoihin ja anatomisiin instituutteihin. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää

vanhemman saamelaisperäisen aineiston kokoa ruotsalaisissa kokoelmissa ja selvittää, voisiko sitä käyttää vertailussa muun pohjoismaisen luuaineiston kanssa. Tulokset osoittivat, että Norrbottenin museossa (*Norrbottensmuseum*), Skellefteån museossa (*Skellefteå museum*), Västerbottenin museossa (*Västerbottens museum*) ja Lundin Anatomisessa instituutissa (*Anatomiska institutionen i Lund*) oli saamelaisperäistä osteologista aineistoa. Lundin Anatomisen instituutin osteologista aineistoa säilytetään nykyään Lundin yliopiston Historiallisessa museossa (*Lunds Universitets Historiska Museum*). Kokonaisuudessaan osteologinen aineisto käsitti seitsemän luurankoa, seitsemän kalloa ja tuntemattoman määrän sekoittunutta luuaineistoa.

Esiprojekti saamelaisaineiston palautus (Återförande av samiska föremål)

Vuosina 2003–2004 Tunturi- ja saamelaismuseo Ajtteassa oli käynnissä esiprojekti ”Återförande av samiska föremål”. Taustana projektille oli Ruotsin saamelaiskäräjien päätös vuonna 2000 käynnistää projekti, joka selvittäisi alustavasti museoiden ja laitosten sisältämien saamelaisineiden määrää ja saamelaisen kulttuuriperinnön palauttamista. Projektin tavoitteena oli koota raportti Ruotsin ja Euroopan alueella sijaitsevien museoiden ja laitosten saamelaisesta kulttuurihistoriallisesta ja arkeologisesta aineistosta. Erityisen tärkeänä pidettiin uskonnollista ja osteologista aineistoa. Projektin raportti ”*Samiskt kulturarv i samlingarna. Rapport från ett projekt om återföringsfrågor gällande samiska föremål. Arkeologisk rapport 2005:1.*” on luettavissa soitteessa www.ajtte.com/?page_id=30. Linkki on sivun alaosassa.

Kiisa Världskulturmuseet. Kiisa on kuulunut NN Skumille Kaitumissa. Kuva Recalling -projekti Sunna Kuoljok Ájtte.

6.2.2. Museoinventointi Ruotsissa

Recalling-projektin tavoitteena oli kerätä tietoa kaikista Ruotsin museoissa ja laitoksissa sijaitsevista saamelaisesineistä. Projektissa saamelaisesine määriteltiin seuraavasti: saamelaisesine on saamelaisen valmistama, omistama tai käyttämä. Tämä tarkoittaa sitä, että myös teollisesti valmistetut esineet kuuluvat inventoinnin piiriin. Teollisesti valmistettuja esineitä on esimerkiksi Ájttien kokoelmissa, mutta yleisesti ottaen ei niitä juurikaan ole museoiden kokoelmissa.

Vain yksi museo esitti kysymyksen saamelaisesineistön määritelmästä, kun museolta kysyttiin, montako saamelaisesineitä heillä on kokoelmissaan. ”Määrää on vaikea arvioida, koska esineistö ei ole luetteloitu etnisiteetin mukaan. Myös rajaaminen on ongelmallista.” Arjeplogin hopeamuseo (*”Ja, antal svårt att avgöra eftersom föremålen inte är registerade efter etnicitet. Dessutom en avgränsningsproblematik.” Silvermuseet, Arjeplog*).

Vuosina 2003–2004 suoritetussa esiprojektissa lähetettiin saamelaisesineistön määrään ja laatuun liittyvä kysely Ruotsissa 55 museoon ja tutkimuslaitokseen, 25 saamelaisyhdistyksen (*sameföreningar*) ja saamelaiskotiseutumuseoon (*samegårdar*), noin 390 muuhun kotiseutumuseoon (*hembygdsgårdar*), kotiseutuyhdistyksen (*hembygdsföreningar*), muinaismuistoyhdistyksen (*fornminnesföreningar*) jne. Lisäksi kysely lähetettiin 84

eurooppalaiseen museoon. Tämän projektin aikana hyödynnettiin esiprojektissa kerättyä tietoa, jonka lisäksi otettiin yhteyttä 25 museoon tai tutkimuslaitokseen ja kahdeksaan saamelais- tai kotiseutuyhdistykseen. Niistä 25 museosta, jotka saivat kyselyn, 15 vastasi. Yhdeksällä oli kokoelmissaan saamelaisesineistöä. Kokoelmia omistavat Arjeplogin hopeamuseo (*Silvermuseet, Arjeplog*), Jämtlannin lääninmuseo, Jamtli (*Jamtli, Östersund*), Gävleborgin lääninmuseo (*Länsmuseet Gävleborg, Gävle*). Evoluutiomuseo (*Evolutionsmuseet i Uppsala*), Gustavianum museo (*Museum Gustavianum, Uppsala*), Vaasamuseo (*Vasamuseet, Stockholm*), Tekstiilimuseo (*Textilmuseet, Borås*), Västergötalandin museo (*Västergötlands museum, Skara*) ja Kulttuurimakasiini (*Kulturmagasinet i Helsingborg*). Molemmissa projekteissa suoritetuissa kyselyissä yhteensä 72 museolta/tutkimuslaitokselta tiedusteltiin onko niiden kokoelmissa saamelaisesineistöä, näistä 66 vastasi kyselyyn.

Tämän projektin aikana 25 museolta ja 22 saamelaisyhdistykseltä/kotiseutuyhdistykseltä pyydettiin saamelaisesineisiin liittyviä luettelointitietoja. Muut museot ja saamelaisyhdistykset/kotiseutuyhdistykset lähettivät kyselyyn vastatessaan samalla myös luettelointitietoja. Jotkin saamelaisyhdistykset/kotiseutuyhdistykset eivät pyynnöstä huolimatta, lähettäneet tietojaan.

Tämän hetkisen tiedon mukaan 35 ruotsalaisella museolla ja 31 saamelaisyhdistyksellä/kotiseutuyhdistyksellä on kokoelmissaan kulttuurihistoriallista saamelaisaineistoa. Näistä 18 kappaletta on lääninmuseoita, joiden kokoelmiin kuuluu 2882 esinettä. Muiden 17 museon kokoelmiin kuuluu 20 068 esinettä. Kotiseutumuseoilla ja –yhdistyksillä on kokoelmissaan 1995 esinettä. Kaiken kaikkiaan museoiden ja erilaisten yhdistysten jne. kokoelmiin kuuluu 24 945 kulttuurihistoriallista saamelaisesineistöä. Esineistö koostuu pääasiassa käsintehtyä käyttöesineistöä, kuten vaatteista, taloustavaroista, työkaluista ja poronhoitoon liittyvästä esineistöä. Valtaosa esineistöä peräisin 1950 – lukua edeltävältä ajalta.

Suurimman yksittäisen kokoelman omistaa Tukholman Pohjoismainen museo (*Nordiska museet*), jonka kokoelmissa on 6 260 päänumeroa (*inventarienummer*). Yksi päänumero voi kuitenkin sisältää useampia esineitä, joten todellinen lukumäärä lienee 13 123 kappaletta. Ruotsin saamelaismuseo Ájttella on 7 500 päänumeron kokoelmat. Ájtten kulttuurihistoriallista kokoelmaa ei ole jaoteltu etnisiteetin mukaan, ja kokoelmissa on esineitä, joita ovat valmistaneet ja käyttäneet sekä saamelaiset että ruotsalaiset. Jotta tarkka lukumäärä saamelaisten käyttämistä ja valmistamista esineistä saataisiin selville, täytyisi materiaali inventoida kokonaan. Projektin aikana siihen ei ollut

mahdollisuutta ja sen vuoksi päänumero 7500 kattaa koko kokoelman. Arjeplogin hopeamuseolla (*Silvermuseet, Arjeplog*) on kokoelmissaan 4 000 – 6 000 esinettä. Useampien satojen esineiden kokoelmia on myös Göteborgin maailmankulttuurien museolla (*Världskulturmuseet*), jossa on 865 esinettä sekä Tukholman Etnografisella museolla (*Etnografiska museet*), jossa on 500 esinettä. Etnografisen museon kokoelmat on deponoitu Ájtteen. Norrbottenin lääninmuseolla Luulajassa (*Norrbottens länsmuseum*) 1 000 esinettä, Västerbottenin lääninmuseolla Uumajassa (*Västerbottens länsmuseum*) 767 esinettä, Jämtlannin lääninmuseolla Östersundissa (*Jämtlands länsmuseum*) 500 esinettä, Funäsdalenin tunturimuseolla (*Fjällmuseet*) 200 esinettä, Lundin kulttuurimuseolla (*Kulturen i Lund*) 178 esinettä ja Kulttuurimakasiinilla (*Kulturmagasinet*) Helsingborgissa 100 esinettä.

Projektin aikana suoritettiin inventointi seitsemässä museossa, joista viisi oli lääninmuseoita (*länsmuseer*) ja kaksi keskusmuseoita (*centralmuseer*). Tavoitteena oli saada luettelointitietojen lisäksi parempi käsitys kokoelmista. Museovierailuja suoritettiin sekä Pohjois- että Etelä-Ruotsin museoihin. Vierailuissa museoissa on töissä henkilöitä, joiden päävastuuna ovat kokoelmat, mutta kaikissa museoissa ei ole omaa konservattoria. Valtaosassa museoita on hyvät varastotilat sekä hienot konservointi- ja hoitomahdollisuudet ja –henkilöt. Kahdessa museossa olosuhteet olivat heikommat. Useassa museossa esineet oli otettu esille ja esineluettelot tulostettu, kun projektityöntekijä vieraili niissä. Joissain tapauksissa jopa vanhat korttiluettelot oli kopioitu etukäteen inventoijan käyttöön. Toisissa museoissa esineiden tarkastelu tehtiin valoisassa konservointitilassa, joissa työskentely oli helppoa, mutta toisissa museoissa esineistöön tutustuminen tapahtui varastoissa, joissa on vähäisesti tilaa. Niissä tapauksissa esineistö dokumentoitiin suoraan niiden säilytyspaikoilla. Yhdessä museossa henkilökunta ei ollut valmistautunut projektityöntekijän tuloon eikä myöskään mahdollisuutta tutustua luettelointitietoihin ollut tarjolla. Useassa museossa kaikkia esineitä ei ole löydetty kokoelmista, mikä saattoi johtua varastointitiloissa tapahtuneista uudelleen järjestelyistä ja esimerkiksi siitä, että esineet ovat olleet yhä pakattuina. Kahdessa tapauksessa esineet paikallistettiin vierailun jälkeen. Ennen varsinaista projektia projektityöntekijä vieraili muissa tarkoituksissa Nordiska museetin ja Västernorrlandin lääninmuseon kokoelmissa.

Monessa museossa on vähäisesti tai ei lainkaan tietoa saamelaisesineistä. Tämän vuoksi kaikkia saamelaisesineistä ei ollut tunnistettu ja niitä ei sen vuoksi ollut otettu esille. Näissä tapauksissa projektityöntekijä pääsi mukaan varastotiloihin, mikä helpotti esineiden löytymistä. Usein esineet on luetteloitu saamelaisiksi tai lappalaisiksi, mikä helpottaa niiden hakua. Joissain tapauksissa

esineen alkuperästä on vain vähäisesti tietoja, kuten että ne on ostettu antiikkikauppiailta tai että ne ovat jonkun, museon toiminta-alueella asuvan ihmisen lahjoittamia. Joissain tapauksissa tiedot ovat hyvinkin yksityiskohtaisia ja sisältävät esimerkiksi tietoa aiemmasta käyttäjästä tai omistajasta. Joskus saamelaisiksi luetteloidut esineet eivät ole saamelaisesineitä. Yleensä esineet ovat hyväkuntoisia, mutta joissain esineissä, kuten turkis- ja villaesineissä, on tuhoeläinten aiheuttamia vakavia vaurioita. Seuraavassa on kerrottu projektin puitteissa suoritetuista museoinventoinneista museokohtaisesti.

Hallandin lääninmuseo (Hallands läns museum) Halmstad

Kokoelmassa on 16 etupäässä eteläsaamelaista esinettä 1900 -luvun alusta. Kokoelmiin kuuluu mm. eteläsaamelainen naisen puku asusteineen. Museossa sijaitsevasta kirjeestä käy ilmi, että puku on ostettu vanhalta lappalaiselta, Maria Sjulssonilta, Laxfjälletistä, Geutajärven luoteispäästä 1913 ”*den gamla lapskan Maria Sjulsson, Laxfjället, Geutasjön nordvästra ände 1913*”.

Malmön museot (Malmö museer) Malmö

Museolla on noin 40 saamelaisesineitä, joista suurin osa on peräisin 1800 – luvun lopusta 1900 – luvun alkuun. Saamelaiskokoelmat sijaitsevat tekstiilimakasiineissa, jotka ovat museon kellarissa. Lähivuosina ne aiotaan muuttaa uuteen keskusvarastoon. Projektityöntekijän vierailua varten saamelaisesineet oli otettu esille ja käytettävissä oli museon tietokannasta tulostettuja luettelointitietoja. Myös vanhat esinekortit olivat nähtävissä. Muutamista esineistä on olemassa löytötiedot. 21 esinettä oli ostettu Tri Paul Roseniuksen toimesta museon laskuun Laidijaurista Kvickjockin ja Stora Sjöfalletin väliseltä alueelta vuonna 1899. Esineistöön kuului rintalappu (*bröstlapp*) ja naisen puku (*en kvinnodräkt*) asusteineen eli puku (*kolt*), rintalappu (*bröstlapp*), tiuhtavyö (*livband*), päähine (*mössa*), takki (*kragkappa*); miehen puku, päähine, vyö, pussi (*mössa, bälte, pung*) sekä komsio (*vagga*). Puku on taidokkaasti koristeltu ja naisen (*vävda*) tiuhtavyön (*vuona-badde*) värit olivat haalistumattomat. Yksi vyö (*bälte*), luulusikka (*hornsked*) ja sarvesta valmistettu tinalangan valmistuslevy (*dragskiva för tennråd av horn*) on ostettu vuonna 1902 Nils Anderssonilta, joka on kotoisin Frostvikenistä, Jämtlannista, kun hän oli esittelemässä protokkaansa Malmössä. Valtaosassa esineistä ei ole tietoa niiden aiemmista omistajista ja muutama esine on ostettu antiikkikauppiailta. Kokoelmassa on mm. vuonna 1895 hankittu alkuperältään tuntematon, upea nelikulmaisilla lapoilla varustettu hopeavyö (*silverbälte med stora fyrkantiga silverplåtar*).

Lundin kulttuurimuseo (Kulturen i Lund) Lund

Museolla on 178 saamelaisesineitä, minkä lisäksi Lundin yliopiston historiallisen museon saamelaisesineet on deponoitu sen kokoelmiin. Museon makasiinit sijaitsevat kaupungin ulkopuolella. Ne ovat noin 10 vuotta vanhat ja niiden yhteydessä on myös konservointitilat. Tiloja on tarkoitus uudistaa jatkossa lisä- ja työskentelytiloilla. Saamelaiskokoelmat sijaitsivat yhdellä hyllyllä, lukuun ottamatta kenkiä, jotka sijaitsivat omissa tiloissaan. Esineet olivat vetolaatikoissa, joten niitä ei tarvinnut nostaa pois säilytyspaikoistaan. Kokoelmassa on useita hopeakauluksia (*silverkragar*), – vöitä (– bälten), sormuksia (*fingeringar*) ja rintaneuloja (*broscher*). Ne kuuluvat kansatieteen professori Phebe Fjällströmin tutkimiin esineisiin. Mielenkiintoinen on erityisesti luulajansaamelainen peski (*lulesamisk päls*), jossa on tinalankakoristettu kaulus (*tennbroderad krag*) ja turkisreunus (*vilt-päls kantning*) ja vyö, jossa on pieniä valettuja tinalappoja (*bälte med gjutna små tennplåtar*). Vyö on samanlainen kuin Carl von Linnéllä on yllään maalauksessa (maalannut M. Hoffman Hollannissa 1735-38), jossa hän on pukeutunut saamelaisasuun ja asusteisiin (*attiraljer*). Kokoelmassa on myös luulajansaamelainen punaista verkkaa oleva päähine, jossa on siksak-koristeita ja tinalankakirjontaa (*med det röda klädet under tennet sicksack-klippt och tennrådsborderiet i sicksack*). Nämä esineet on kerännyt Lundin yliopiston professori Johan William Zetterstedt vuonna 1821. Kokoelmassa on myös nahkaiset poronvaljaat (*rensele*) ja nahkainen kaulanauha, jossa on punaista verkkaa ja vapaata tinalankakirjontaa kukkamotiivilla (*halsband i skinn, med rött kläde och fria tennbroderier, blommotiv*). Luettelointitietojen mukaan ne on tuotu kokoelmiin 1894 ja ovat peräisin Arjeplogin alueelta. Puu- ja luuesineitä ei löytynyt, mutta ne paikallistettiin muutamia viikkoja inventoinnin jälkeen.

Kulttuurimakasiini/Helsingborgin museo (Kulturmagasinet/Helsingborg museet) Helsingborg

Museolla on noin 100 saamelaisesineitä. Niiden tarkastelu tapahtui tekstiilikonservaattorin tiloissa. Useimmissa esineissä on tieto niiden alkuperäisistä sijaintipaikoista. Kokoelmien esineistä noin 50 kappaletta on peräisin Nils Paulus Ländtalta, Luulajan Lapista. Esineet on hankittu museoon vuonna 1908, hänen 1907 tapahtuneen kuolemansa jälkeen. Esineiden joukossa on mm. kaunis ajoahkio (*körackja*), jota peittää hylkeennahka (*med sälskinn över fören*). 17 esinettä on peräisin Lannavaarasta ja ne on hankittu kokoelmiin 1908. Valitettavasti tiedot aiemmista omistajista ja valmistajista puuttuvat. Monissa tekstiiliesineissä oli hyönteisten aiheuttamia vaurioita ja mm. Ländtan punottu (*vävda*) tiuhtavyö oli suurelta osin tuhoutunut ja vain nahkavuori ja kudelangat

(*inslagsgarnet*) olivat jäljellä. Myös kahdessa pähineessä (*mössor*) ja kankaisissa pusseissa (*påsarna*) oli hyönteisten aiheuttamia reikiä.

Skellefteån museo (Skellefteå museum) Skellefteå

Museon kulttuurihistoriallisissa kokoelmissa on noin 60 saamelaisesineitä. Inventoinnin aikana museon löytötietoja oli mahdollista tarkastella tietokoneelta. Tietokannassa saamelaisesineet on luetteloitu OCM (*Outline of Cultural Materials*) koodilla 563, mutta valitettavasti koodia ei ollut laitettu kaikkiin saamelaisesineisiin. Suurin osa saamelaisesineistä oli koottu yhteen kaappiin, mutta esimerkiksi paulat ja juurityöt sijaitsivat erikseen. Osa esineistä, kuten jalkineet on säilytetty turkismakasiineihin (*pälsmagasin*).

Västerbottenin museo (Västerbottens museum)

Museon kokoelmissa on 747 saamelaisesineitä, jotka koostuvat kolmesta kokoelmasta: Insinööri Hampus Huldtin kokoelma (deponoitu museoon 1904 ja ostettu 1913) nomadikoulutarkastaja Erik Bergströmin kokoelma (lahjoitettu lääninmuseolle sen avajaisten yhteydessä 1943) ja Västerbottenin Lapin museoyhdistyksen kokoelma (*Västerbottens lapska museiförenings samling*), (lahjoitettu museolle museoyhdistyksen lopettamisen yhteydessä 1974).

Museon tekstiilivarastossa säilytetään pukuja ja siihen kuuluvia asusteita, kuten pähineitä (*mössor*), rintakappaleita (*barmkläden*) ja pauloja (*skoband*). Myös muita esineitä, kuten hiuskoristeita (*hårprydnader*), ompelulaukkuja (*syväskor*) ja riipuksia (*gehäng*) säilytetään tekstiilivarastossa. Museolla on turkiskylmiö, jossa säilytetään useita nahkalänkiä (*skinnlokor*), turkisjalkineita (*skor av päls*) ja peskejä (*pälsar*). Peskit ovat suurimmaksi osaksi eteläsaamelaisia. Kokoelmissa on myös muutama lasten peski ja turkisvuorattu eteläsaamelainen tytön pähine (*pälsfodrad sydsamisk flickmössa*). Museon saamelaiskokoelmat ovat selattavissa internetissä osoitteessa <http://sofiewww.vasterbottensmuseum.se/>

Maaillankulttuurien museo (Världskulturmuseet) Göteborg

Museon säilytystilat ja konservointiyksikkö sijaitsevat erillään museosta. Museolla on yhteensä 1000 000 esinettä ja sen kokoelmiin on liitetty vuonna 2000 lopetetun Göteborgin Etnografisen museon (*Etnografiska museet i Göteborg*) esineistö. Muutto kesti noin vuoden ja osa on yhä purkamatta. Museolla on 865 saamelaisesineitä kokoelmissaan. Inventoijalla oli jo etukäteen mahdollisuus tutustua esineistöön museolta saadun Excel-listan avulla. Inventoinnin yhteydessä

käytössä oli myös museon korttiluettelot, joissa on mustavalkopiirroksiset esineistä. Esineistön tarkastelu tapahtui tekstiilikonservaattorin tiloissa. Museon kokoelmat on kerätty pääasiassa 1900-luvulla, mutta osa esineistöstä on peräisin 1800-luvun lopusta. Kokoelmissa ovat mm. arkeologi Gustaf Hallströmin vuonna 1910 Kuolan Luujärveltä keräämät esineet. Noin 50 esinettä on peräisin kirjailija Johan Turilta ja taiteilija Nils Nilsson Skumilta. Museolla on myös noin 200 esinettä eteläsaamelaisalueelta Härjedalenista ja Tärnasta. Monissa tapauksissa luettelointitiedoissa mainitaan aiemmat omistajat ja esineiden kotiseutu. Kokoelmissa on myös yksi seita (inv.nr 39.7.1), jonka Henric Horn af Åminne otti kahden muun seidan lisäksi uhripaikalta Sirkaksen Lapinkylästä, Jokkmokksfjällenistä vuonna 1900. Museon kokoelmissa on myös rumpu ja kannus tai rummunvasara (*trumma med trumhammare*). Rumpu ja kannus on deponoitu Pohjoismaisesta museosta, joka vuorostaan on deponoinut ne Valtion historiallisesta museosta. Rumpu on otettu yli-intendentti Petrus Aspin vierailun yhteydessä ”*vid superintendenten Petrus Asps visitation*” tammikuussa 1725 lappalaisilta ja kuninkaallisen majesteetin määräyksellä jätetty (*på Kungl. Maj:ts befallning inlämnats*). Historiallisen museon luettelointitietojen mukaan rumpu on peräisin Åselen Lapista.

Rumpu, joka on konfiskoitu Åselessa vuonna 1725. Deponoitu Världskulturmuseettiin Historiska museetista. Kuva Recalling – projekti, Sunna Kuoljok Ájtte.

6.2.3. Eri museoiden kokoelmat

Tunturi- ja metsäsaamelaismuseo Ájtte (Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum) Jokkmokk

Museon kulttuurihistoriallisissa kokoelmissa on noin 7 500 esinettä, jotka liittyvät saamelaisten elämään ja historiaan. Kokoelmissa on esineitä, jotka Erland Ström keräsi vuosina 1923–1955. Ne ovat etupäässä hopeaa, mutta myös siihen aikaan tyypillistä keräysaineistoa, kuten ajovaljaita (*körselar*), lypsynaappuja (*mjölkstävor*), neulakotia (*nålhus*) ja rintalappuja (*barmkläden*), jotka ovat peräisin pääosin Luulajan ja Karesuanon alueilta. Museon kokoelmiin kuuluu myös joikukerääjä (*jojkupptecknaren*) Karl Tirénin kokoelma. Etnografinen museo on deponoinut vuosina 1834–1937 kerätyt kokoelmansa Ájttelle. Kokoelmassa on esineitä mm. Tuolpukasta, Vittangin metsäsaamelaiskylästä. Lisäksi museoon on deponoitu Uppsala yliopiston kokoelmat. Vuonna 2002 Örebron lääninmuseo siirsi saamelaiskokoelmansa Ájtteen. Ájtten kokoelmiin kuuluu muutamia saamelaisten uskontoon liittyvää materiaalia, 10 seitaa, 2 rumpua ja hauta-antimia. Museolla on myös pieni taidekokoelma.

Norrbottenin museo, Luulaja (Norrbottens museum) Luleå

Museon kulttuurihistoriallisiin kokoelmiin kuuluu noin 1000 saamelaisesineitä. Esineet ovat pääosin pohjois- ja luulajansaamelaiselta alueelta. Kokoelmissa on myös saamelaisperäistä osteologista aineistoa, joka on peräisin arkeologisista kaivauksista. Uskonnolliseen aineistoon kuuluu muutamia rumpuja ja seitoja.

Piitimen museo (Piteå museum) Piteå

Museolla on 5 saamelaisesineitä kokoelmissaan; laukku (*väska*), paulat (*skoband*), pukulaukku (*kjolväska*), puku (*kolt*) ja yksi seita.

Hopeamuseo (Silvermuseet) Arjeplog

Museon kokoelmissa on 4000–6000 saamelaisesineitä, joiden joukossa on myös uskonnollista ja ihmisosteologista aineistoa. Museo omistaa suuren ja edustavan kokoelman saamelaishopeaa.

Härjedalenin tunturimuseo (Härjedalens Fjällmuseum) Funäsdalen

Museon kulttuurihistoriallisiin kokoelmiin kuuluu noin 200 saamelaisesineitä. Museo avattiin 1999 ja sen näyttelyt esittelevät kauppias Erik Fundinin keräämää kokoelmaa ja hänen vuonna 1893 perustamaansa muinaismuistoyhdistystä.

Jämtlannin läänimuseo (Jämtlands läns museum) Östersund

Museon kokoelmiin kuuluu noin 500 saamelaisesineitä, joista pieni osa on uskonnollista ja ihmisosteologista aineistoa. Aineisto on pääosin peräisin eteläsaamelaisalueelta ja se on kerätty 1900 –luvulla lahjoitusten, ostojen ja arkeologisten kaivausten avulla. Museolla on yksi rumpu ja kymmenisen hautaesineitä. 1970-luvun puolivälissä Nils Thomasson lahjoitti kokoelmansa museolle. Hänen kuvakokoelmaansa kuuluu noin 30 000 lasilevyä (*glasplåtar*) ja lehtinegatiiveja (*bladnegativ*). Museon kokoelmat eivät tule projektin tietokantaan.

Västernorrlandin läänimuseo (Länsmuseet Västernorrland) Härnösand

Museolla on noin 300 saamelaisesineitä kokoelmissaan. Suurin osa kokoelmasta, noin 100 kappaletta on vaatteita ja noin 90 talouteen liittyvää esineitä: 50 työkalua, kahdeksan komsiota (*vaggor*), kaksi keihästä (*spjut*) ja 10 rakennusta. Kokoelmiin kuuluu myös ihmisosteologista ja uskontoon liittyvää aineistoa, esimerkiksi seitoja. Suuri osa kokoelmasta on Axel Callebergin 1920-luvulla keräämä. Samaan aikaan rakennettiin saamelaisasuinpaikka (*sameviste*) Murbergetin ulkoilmamuseoon, jossa on rakennuksia mm. Arvidsjaurin ja Arjeplogin kunnista.

Taalainmaan museo (Dalarnas museum) Falun

Museolla on noin 25 saamelaisesineitä kokoelmissaan, esimerkiksi pukuja, taloustavaroita, komsio ja ahkio (*ackja*). Museossa on myös uskontoon liittyvää aineistoa, kuten yksi rumpu ja yksi puufiguuri. Museon kokoelmat eivät tule projektin tietokantaan.

Gävleborgin läänimuseo (Länsmuseet Gävleborg) Gävle

Museolla on muutama esine, esimerkiksi pukulaukku ja juuritöitä, jotka saattavat olla saamelaiskulttuurin parista.

Linnémuseo (Linnémuseet) Uppsala

Museolla on rumpu, rummunvasara ja arpa, jotka ovat kuuluneet Carl von Linnéille. Rumpu on alun perin kuulunut Anders Nilsson Pontille, Gransin lapinkylästä (*Grans sameby*). Museolla on myös yksi nutukas (*bällingsko*) ja lompakko (*börs*), molemmat peräisin Linnén professorikodista, jossa museo tänä päivänä sijaitsee. Museossa on myös kuuluisa muotokuva, jossa Linné on kuvattu saamenpuvussa – maalauksen on tehnyt Martin Hoffman 1737.

Museum Gustavianum (Museum Gustavianum) Uppsala

Museon ainoa saamelaisesine on eteläsaamelaista perua oleva laukunleuka.

Skoklosterin linna (Skoklosters slott) Skokloster

Linnan kokoelmissa on 5 saamelaisesineä: rumpu, veitsen kädensija (*ett knivskäft*), vyö, sisnapussi (*skinnpåse*) ja kuksa (*kosa*).

Pohjoismainen museo (Nordiska museet) Tukholma

Pohjoismaisella museolla on kaikkein suurin saamelaisesinekokoelma, joka sijaitsee saamelaisalueen ulkopuolella, yhteensä 6 260 inventointinumeroa. Koska yksi inventointinumeron voi sisältää enemmän esineitä, on arvioitu että esineitä on noin 13 000 kappaletta. Varhaisimmat kokoelmiin tulleet esineet on kerätty ostamalla 1870 – luvulla tai ne on saatu museon kokoelmiin lahjoituksina. Sen jälkeen museoon on tullut lisää saamelaisesineistöä Ruotsin, Suomen, Norjan ja Venäjän saamelaisalueilta. Kokoelmat keskittyvät henkilökohtaisiin välineisiin ja taloustavaroihin. Pohjoismaisessa museossa on myös erityinen saamelaisarkisto, nk. Lappalaisarkisto (*Lappska arkivet*). Arkistossa on mm. muistiinpanoja dokumentaatiosta (kyselylistoja ja valokuvia mm.), jota on tehty museon johdolla (*uppteckningar från de dokumentationer som utförts i Nordiska museets regi med frågelistor, fotografier m.m.*).

Etnografinen museo (Etnografiska museet) Tukholma

Museon kokoelmat, noin 460 esinettä, ovat vuodesta 1988 lähtien olleet deponoituna Ájtteen.

Aarrekkammio (Livrustkammaren) Tukholma

Kokoelmassa on noin 10 saamelaisesineä mm. yksi rumpu ja luonnollista kokoa oleva veistetty saamelaista esittävä nukke, joka istuu ahkiassa, jota vetää täytetty poro. Jälkimmäinen on Västerbottenin maaherra (*landshövdingen*) Gustaf Douglasin vuonna 1694 Kaarle XI: lle antama lahja.

Valtion historiallinen museo (Statens historiska museum) Tukholma

Museon osteologisessa kokoelmassa on sekä ihmisten että eläinten luurankoja. Niiden joukossa on noin 20 inventaarionumeroa, jotka kaivausraporttien ja vanhempien lähteiden mukaan ovat peräisin saamelaiskohteista. Joukossa on mm. yksi karhunhautaus. Lisäksi arkeologisessa kokoelmassa on noin 40 kappaletta saamelaisperäistä aineistoa, pääasiassa uhripaikka- ja seitalöytöjä. Museo omistaa 20 rumpua, joista yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat deponoituja muihin museoihin.

Vaasamuseo (Vasamuseet) Tukholma

Museon kokoelmassa on neljä laukunleukaa Vaasa-laivan lastista.

Västmanlannin läänin museo (Västmanlands läns museum) Västerås

Kokoelmassa on kolme saamelaisesineä: piippu, juurirasia ja saamenkielinen Raamattu.

Bohuslänin museo (Bohusläns museum) Uddavalla

Kokoelmassa on 15 saamelaisesineä mm. kaksi jousipyssyä (*armborst*), päähine ja taloustavaroita.

Västra Götalandin aluemuseo (Regionmuseum Västra Götaland) Vänersborg

Museolla on kahdeksan saamelaisesineä. Ne ovat etupäässä taloustavaroita.

Västergötlandin museo (Västergötlands museum) Skara

Museon kokoelmassa on yksi mahdollinen saamelaisesine, vetohihna (*ett skärp*).

Tekstiilimuseo (Textilmuseet) Borås

Kokoelmassa on uudehko Koutokeinon saamenpuku asusteineen, yhteensä noin 15 esinettä.

Sörmlannin museo (Sörmlands museum) Nyköping

Museolla on kolme saamelaisvaikutteista pukua asusteineen sekä psalmikirja saameksi (*Same Tjåggolwasen Psalm-Kirje*) vuodelta 1894.

Östergötlanin lääninmuseo (Östergötlands länsmuseum) Linköping

Museolla on seitsemän saamelaisesineitä, mm. kolme juurikoria.

Kalmarin lääninmuseo (Kalmar läns museum) Kalmar

Kokoelmassa on yhdeksän saamelaisesineitä, ne ovat pääasiassa eteläsaamelaista perua.

Smålandin museo (Smålands museum) Växjö

Museolla on viisi saamelaisesineitä, pieksut (*näbbstövlar*), kaksi sarvilyötteistä sorvattua pulloa (*två svarvade behållare/flaskor med benbeslag*), ajosauva (*körstav*) ja säästölipas (*sparbössa*).

Gotlanin lääninmuseo (Länsmuseet på Gotland) Visby

Museolla on yksi rahakukkaro (*penningpung*), jonka alkuperä on tuntematon.

Lundin yliopiston historiallinen museo (Lunds Universitets Historiska Museum) Lund

Museon kulttuurihistoriallisiin kokoelmiin kuuluu rumpu ja kannus, riimukalenteri (*runkalender*) ja peski asusteineen – peski, jonka kaulus on koristeltu tinalankatyöllä, vyö, jossa on valetut pienet lapat ja päähine (*en päls med tenntrådsbroderad krage, ett bälte med gjutna små tennplåtar, en mössa*). Esineet on kerännyt 1821 Lundin yliopiston professori Johan William Zetterstedt. Peski on deponoitu kulttuurimuseoon Lundiin.

6.3 Suomi

Miehen puvun solki Ikolan museo. Kuva Recalling –projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

Suomessa on kokonaisuudessaan yli 1000 museota, joista noin 300 on ammatillisesti hoidettuja ja auki ympäri vuoden. Muut kohteet – mm. valtaosa kotiseutumuseoista – ovat avoinna pääasiassa kesäaikaan. Suomen valtakunnallisiin museoihin kuuluvat Suomen kansallismuseo, Valtion taidemuseo ja Luonnontieteellinen keskusmuseo. Kulttuurihistorialliset museot on jaettu viiteen eri luokkaan, Suomen kansallismuseoon ja sen eri yksiköihin, maakuntamuseoihin (20 kpl), kotiseutumuseoihin, kotimuseoihin ja erillisiin erikoismuseoihin (15 kpl). Erikoismuseot ovat pääasiassa säätiöiden rahoittamia ja niihin kuuluu kulttuurihistoriallisten museoiden lisäksi taide- ja luonnontieteellisiä museoita.

Saamelaisinekysely lähetettiin sähköpostitse lokakuun alussa noin 320 suomalaiselle ja noin 115 norjalaiselle museolle. Aluksi Suomen työntekijät käsitelivät myös Norjan museoiden vastaukset, mutta norjalaisen projektityöntekijän aloitettua työnsä hän siirtyi vastaamaan Norjan museoiden vastauksista. Museoita lähestyttiin myös kirjeitse tai puhelimitse. Yhteensä 135 suomalaista museota vastasi kyselyyn ja 25 kappaletta ilmoitti, että heidän kokoelmassaan on saamelaisesineitä. Puhelimitse ja kirjeitse saatiin lisätietoa kotiseutumuseoiden ja yksityiskokoelmien hallussa olevista saamelaisineistä. Kaiken kaikkiaan 39 museosta tai kokoelmasta löytyi saamelaisesineitä. Kyselyn jälkeen saamelaisineiden kartoitus jatkui yhteydenotoilla museoihin ja vierailuaikojen sopimisella. Suomen museovierailut aloitettiin tammikuussa 2007 Nellimin Kolttien kyläyhdistyksen kokoelmasta, joka on esillä Nellimin Erähotellissa. Projektin edetessä uusia yksityiskokoelmia ja pieniä kokoelmia on löytynyt lisää. Rajallisen ajan vuoksi kaikissa museoissa ei ehditty suorittaa inventointia, mutta niiden kokoelmista on olemassa alustavat tiedot tulevaisuutta ja mahdollista jatkoprojektia varten. Tällaisia kokoelmia ovat mm. Utsjoen vanhan sairastuvan esineistö, Regina Holmbergin kotimuseokokoelma Nuorgamissa sekä Leif Rantalan kotikokoelma Rovaniemellä, joka sisältää noin 400, pääasiassa venäjänsaamelaista esinettä.

Suomen museoiden saamelaiskokoelmat sisältävät yhteensä vajaat 10 000 esinettä. Näistä saamelaismuseo Siidan kokoelmiin kuuluu noin 4200 esinettä. Kokonaismäärä on vähäinen verrattuna Ruotsin ja Norjan museoiden kokoelmiin. Projektin aikana Suomen projektityöntekijä inventoi 29 kokoelmaa, joista valtaosa sisälsi noin 1-50 esinettä. Suurimmat inventoidut kokoelmat olivat Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat Oulussa, Johtti Sápmelaččät – yhdistyksen kokoelmat Hetassa sekä Kolttien perinnetalon kokoelmat Sevettijärvellä. Näissä kaikissa on yli 300 saamelaisesineitä.

Saamelaismuseo Siidan lisäksi Suomen isointa saamelaiskokoelmaa hallinnoi Suomen Kansallismuseo, jolla on kokoelmissaan 2611 esinettä. Suuria kokoelmia hallinnoivat myös Lapin maakuntamuseo, jolla on noin 950 esineen kokoelma, Pohjois-Pohjanmaan museo, jolla on noin 330 esineen kokoelma sekä Tornionlaakson maakuntamuseo, jolla on noin 150 esineen kokoelma. Suurehkoja kokoelmia on myös muissa Lapissa sijaitsevilla museoilla ja kokoelmissa. Enontekiön Johtti Sápmelaččät – yhdistyksen kokoelmassa on 306 esinettä ja Sevettijärvellä sijaitsevassa Kolttien perinnetalossa 369 esineen kokoelma. Pieniä, aivan muutaman esineen kokoelmia löytyy eteläisestä Suomesta, kuten Porvoosta ja Porista. Esineitä on museoissa ympäri maata, mutta suurimmat kokoelmat ovat Kansallismuseota lukuun ottamatta, keskittyneet pohjoiseen. Esineitä löytyy kaikenkokoisista museoista, suurista maakuntamuseoista pieniin kotimuseoihin asti.

Anatomiset kokoelmat, saamelaisaineisto

Helsingin yliopiston anatomisen kokoelman perusti Helsingin yliopiston ensimmäinen anatomian ja fysiologian oppituolin haltija Evert Julius von Bonsdorff, joka astui virkaansa 1846. Kokoelma ei ollut puhdas ihmisluukokoelma, vaan se sisälsi monenlaista aineistoa. Ensimmäiset saamelaiskallo tulivat Helsingin yliopiston kokoelmiin 1878, kaivosinsinööri Solitanderin lähettämänä. Nämä 103 kalloa, olivat peräisin Inarinjärvellä sijaitsevasta Hautuumaasaaresta. Kokoelmat karttuivat 1880–81, jolloin tohtori Janson lähetti 94 kalloa Utsjoelta, sen rannalla sijaitsevalta hautuumaalta. Tulevien vuosien kuluessa saamelaiskallokokoelma karttui, kokoelmia vaihdettiin ulkomaisiin kalloihin ja niitä myös myytiin. 1930 – luvun alussa kokoelma käsitti noin 180 kalloa. Vuonna 1934 kokoelmia kartutettiin, kun anatomian professori Väinö Lassila suoritti kaivauksia Inarin vanhassa Hautuumaasaaresta. Kaivauksissa avattiin 71 hautaa, joista nostettiin 71 luurankoa sekä 49 kalloa. Anatomisessa kokoelmassa on luita Inarin vanhasta Hautuumaasaaresta, Utsjoelta, Kittilästä, Savukoskelta, Pitkäjärveltä, Petsamosta sekä lahjoituksena saatuja luita Ruotsin Muonionniskasta.

Osa Savukosken aineistosta on peräisin arkeologisista tutkimuksista ja kuuluu Museoviraston kokoelmiin. Vuonna 1995 osa saamelaisaineistosta uudelleen haudattiin Inarin vanhaan Hautuumaasaareen ja nykyään loput on sijoitettuna saamelaismuseon tiloihin (Söderholm 2002). Kokoelmia hallinnoi ja niiden tutkimuksesta päättää saamelaismuseo ja saamelaiskäräjät. Näillä tahoilla kuitenkin ole suoranaista oikeutta kokoelmien uudelleenhautamiseen.

Valjaat Tomionlaakson maakuntamuseo. Kuva Recalling – projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

6.3.1. Museoinventointi Suomessa

Suurimmissa museoissa inventoinnit oli ajoitettu niin, että henkilökunnalla oli aikaa etsiä tiedot ja esineet valmiiksi. Joissain tapauksissa osa esineistä oli inventointihetkellä hukassa ja niitä etsittiin yhdessä. Joissakin tapauksissa projektityöntekijä löysi varastoista saamelaisesineitä, jotka olivat jääneet henkilökunnalta löytämättä tai jotka olivat olleet vuosia hukassa. Usein museoiden henkilökunta avusti esineiden purkamisessa ja uudelleenpakkauksessa, mutta aina tähän ei ollut tarjolla työvoimaa.

Pienissä museoissa tilanne oli toinen. Toisinaan projektityöntekijä vain päästettiin lämmittämättömiin kokoelmatiloihin suorittamaan inventointia ja toisinaan apuna oli museon henkilökuntaan kuuluva työntekijä. Luettelointitiedot ovat usein puutteellisia tai niitä ei ole löytenyt inventointihetkellä. Useissa kotimuseoissa ei ole lainkaan luetteloita, sellaisissa tapauksissa esineet vain kuvattiin. Vähäinen työaika ei riittänyt haastatteluihin ja luettelointiin.

Esinekuvat on otettu hyvin erilaisissa olosuhteissa. Osa kuvista otettiin valokuvausta varten suunnitelluissa paikoissa, osa taas varastoiden nurkissa, näyttelysaleissa, vitriinien läpi, kylmissä ulkovarastoissa ja muissa vaikeahkoissa olosuhteissa, jotka kulloinkin olivat tarjolla. Useimmiten kuviin saatiin tarpeeksi valoa ja tarkkuutta, mutta joidenkin tilojen kohdalla se ei ollut mahdollista ja jouduttiin tyytymään huonolaatuisiin kuviin. Esineiden luettelointitiedot ovat skannattu tai kopioitu niissä tapauksissa kun ne ovat olleet saatavilla. Tiedot on sitten viety projektin tietokantaan henkilökunnan harjoittelijoiden toimesta.

Yleisin esineryhmä inventoiduissa kokoelmissa ovat poron valjaat ja länget, joita on lähes kaikissa kokoelmissa. Yleisiä ovat myös puiset taloustavarat, kuten kuksat, kaarat jne. Pienemmissä kokoelmissa on pääasiassa kovia esineitä, mutta suuremmissa kokoelmissa on myös tekstiilejä. Sen sijaan lasten vaatteet ja nykyaikaiset esineet ovat harvinaisia. Kokoelmien koostumuksessa näkyy voimakkaasti kerääjien oma kiinnostus. Esimerkiksi Pohjanmaan museossa Vaasassa yli puolet esineistä on lusikoita, joista suurin osa on hopeisia. Ikolan museon kokoelma taas painottuu kolttaesineistöön. Suuremmissa kokoelmissa painotukset eivät näy niin vahvasti, sillä esineitä ovat keränneet ja lahjoittaneet monet ihmiset.

Museoista löytyi myös harvinaisuuksia, jotka ovat hautautuneet varastoihin, eikä niistä ole juurikaan ollut tietoa museon ulkopuolella, eikä aina edes museon henkilökunnalla. Tällaisina esineinä voidaan pitää Hämeen museosta löytynyttä sarvilakkia sekä Hämeenlinnan kaupungin kulttuurihistoriallisesta museosta löytynyttä sarvilakin puista tukea. Myös Kuopion kaupunginmuseon Manuale Lapponicum sekä suurikokoinen, hopeosin varustettu kousa ovat harvinaisia (molemmat esineet on tosin julkaistu aikanaan). Myös pienissä museoissa on harvinaisuuksia, esimerkiksi Kirsti Pokan kotimuseossa on koristeltu ruutisarvi.

Kolarin kotiseutumuseossa, Irma Karhusen kotimuseossa, Hanhimaalla, Matti Hanhivaaran museossa, sekä pohjoisessa sijaitsevilla kotiseutumuseoissa kuten Enontekiöllä, Savukoskella ja Pelkosenniellä voi olla saamelaisesineitä. Näissä museoissa ei ehditty vierailla tai niihin ei saatu yhteyttä projektin aikana.

Kaikkien inventoitujen museoiden esinekokoelmia ei ole mahdollista siirtää tietokantaan, sillä niiden luettelointitiedot ovat puutteellisia. Jotta ne voitaisiin viedä tietokantaan, esineet pitäisi luetteloida yhdessä museoiden henkilökunnan tai kokoelmien omistajien kanssa. Tämä olisi

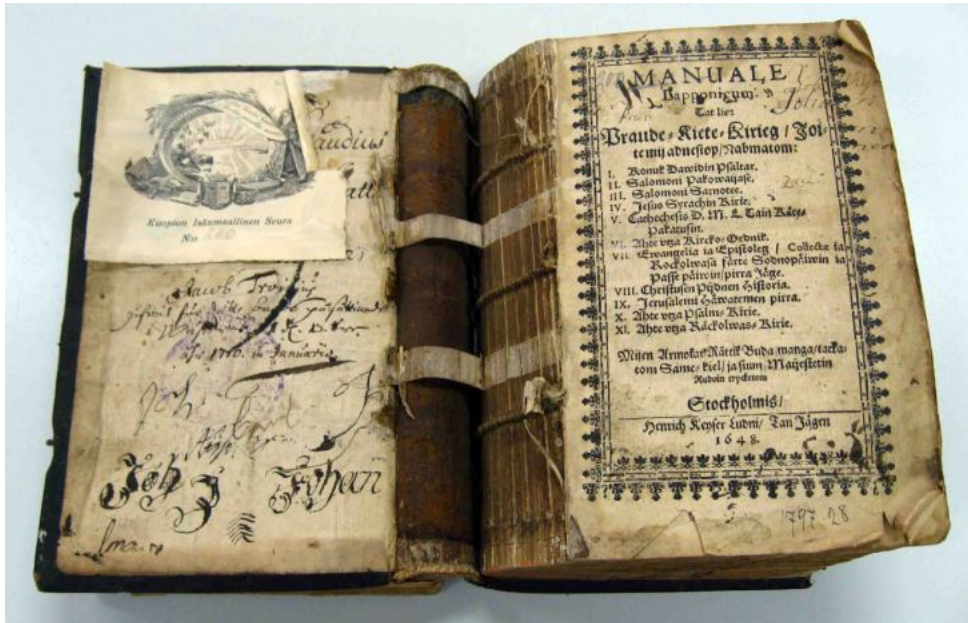
tietenkin hyödyllistä, sillä esineistä saataisiin talteen lisätietoa, joka nyt on vain omistajien tiedossa. Näiden museoiden ja kokoelmien esineistä on olemassa valokuvat projektin arkistossa.

Suomen museot ovat suhtautuneet projektiin positiivisesti. Etenkin kokoelmaselaimen tuomaa mahdollisuutta parantaa esineiden saavutettavuutta on pidetty tärkeänä. Usein saamelaisesineet ovat varastoissa, joissa niiden olemassaolo jää suuren yleisön saavuttamattomiin. Museokäynnit olivat antoisia ja niissä työskentelevä henkilökunta ystävällistä. Museoissa kärsitään henkilökuntapulasta, joten työntekijöillä ei ole mahdollisuutta tutustua museon kokoelmiin kattavasti.

Saamelaisesineisiin liittyvä tieto on yleensä museoissa vähäistä, mutta esineet koetaan kiinnostaviksi. Tietoa välitettiin myös toiseen suuntaan, sillä museot saivat saamelaisesineistään lisätietoa. Myös projektin ottamat valokuvat annettiin museoiden käyttöön vastineeksi esineiden kuvaus- ja valokuvien käyttöluvista. Projektin päämäärä, tiedon palauttaminen koettiin museoissa suotavaksi ja sen tärkeys ymmärrettiin hyvin. Sen sijaan varsinaista esinepalautusta vastustettiin, sillä esinekokoelmat nähdään kiinteänä osana museota, eikä niistä haluta luopua.

Pienten museoiden inventointityö on ollut haasteellista, sillä niissä saamelaisesineet on yleensä muiden kokoelmien joukossa. Esineet on harvoin numeroitu, eikä niissä ole luettelointitietoja. Muutamassa tapauksessa museon omistaja/pitäjä on ainoa, joka tietää kokoelmien ja esineiden taustatiedot. Nämä tiedot olisi hyvä kerätä muistiin, ennen niiden lopullista katoamista esimerkiksi haastatteluilla.

Pääasiassa projektin inventointityö sujui hyvin. Suurimpana ongelmana on esineisiin liittyvä puutteellinen luettelointi ja se, että luettelointitietojen täydentäminen ei projektin tiukan aikataulun vuoksi ollut mahdollista. Koska kyseessä on saamelaisen esineellisen kulttuuriperinnön kartoituksen ensivaihe, prioriteetiksi nostettiin tietojen kerääminen ja niiden täydennys on jää tulevaisuuteen. Toinen ongelma on museohenkilökunnan vähäinen tieto saamelaisesineistä, mikä näkyy esimerkiksi väärinä esineniminä. Henkilökunnalla ei vain ole aikaa perehtyä kokoelmiin. Esineitä on myös kadonnut kokoelmiin tai tuhoutunut esimerkiksi tuholaisien vuoksi. Esimerkiksi Hangon kaupungin museon saamelaisesineet on jouduttu poistamaan kokoelmasta turkiskuoriaisten aiheuttamien vahinkojen vuoksi. Seuraavassa on museokohtainen selostus Suomessa suoritetuista museoinventoinneista.

Messukirja Kuopion kaupungin museo. Kuva Recalling – projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

Nellimin Kyläyhdistys, Nellim

Kyläyhdistyksen kokoelmiin kuuluu 172 saamelaiskulttuuriin liittyvää esinettä. Kokoelman esineet ovat peräisin lähialueelta ja niihin kuuluu mm. tekstiilejä ja verkkokalastukseen liittyvää aineistoa. Inventoinnin aikana kokoelmat kuvattiin ja niihin liittyvät luettelointikortit skannattiin tulevaa luettelointityötä varten. Samalla kokoelmien kunto tarkistettiin ja esillepanoa paranneltiin. Inventointiin osallistui saamelaismuseon museoavustaja Marjo-Riitta Rantamäki. Kokoelmaa esitellään myös matkailijoille.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseo, Oulu

Museon kokoelmiin kuuluu noin 330 saamelaisesineitä, jotka ovat pääasiassa peräisin kansatieteilijä Samuli Paulaharjun lahjoittamasta kotikokoelmasta (Paulaharjun alun perin museolle lahjoittama kokoelma paloi 1929, jonka jälkeen hän keräsi uuden kokoelman). Kokoelmaa on täydennetty hankkimalla uutta esineistöä, jonka lisäksi niihin kuuluvat 1970 – luvulla Suomea kiertäneen näyttelyn esineistö. Osa museon saamelaisesineistöstä on näytteillä. Kokoelmiin kuuluu kaikenlaista esineistöä. Inventoinnin aikana esineet kuvattiin ja joihinkin esineisiin liittyviä esinekortteja skannattiin, pääasiassa sen vuoksi että kaikkia esineitä ei ole vielä luetteloitu museon

tietokantaohjelmaan. Inventoinnin aikana kaikkia luetteloissa olevia esineitä ei löytynyt, ja vastaavasti löytyi esineitä, joista ei ollut merkintöjä luetteloissa. Museon kokoelmiin kuuluu myös ihmisosteologista aineistoa, yksi arkeologisesti tutkittu hautaus (nk. noidan hautaus) Kuusamon Lehtoniemestä hautausmaahan. Hautaus on esillä museon saamelaisnäyttelyssä.

Pohjanmaan maakuntamuseo, Vaasa

Museon kokoelmissa on 22 saamelaisesineitä. Suurin osa esineistä on hopealusikoita, mutta joukossa on myös kiisa, vyö ja muita esineitä. Inventoinnin aikana esineet kuvattiin, jonka lisäksi lusikat piirrettiin ja mitattiin.

Tornionlaakson maakuntamuseo, Tornio

Kokoelmissa on 149 saamelaisesineitä. Suurin osa näistä on näytteillä 1970-luvulla rakennetussa näyttelyssä. Kokoelmiin kuuluu vaatteita, taloustavaroita, työkaluja, kulkuvälineitä, sekä elinkeinoihin liittyvää esineistöä. Inventoinnin aikana esineet kuvattiin ja osa esinekorteista skannattiin, sillä kaikkia saamelaisesineitä ei ole tallennettu museon tietokantaan.

Kainuun museo, Kajaani

Kokoelmissa on 19 saamelaisesineitä. Inventoinnin aikana esineet valokuvattiin. Museon saamelaisesineet mm. kaksi ahkiota ja rautainen rummun vasara olivat varastossa. Vasara muistuttaa malliltaan ja materiaaliltaan Tromssan museossa olevaa rummunvasaraa.

Ikolan museo, Nurmes

Museon kokoelmissa on 41 saamelaisesineitä, jotka on kerätty pääasiassa koltansaamelaisalueelta. Esineet on nimetty koltansaameksi, museossa vierailleen koltansaamelaisen henkilön toimesta. Museon saamelaisesinekokoelmat koostuvat kovista esineistä, työvälineistä ja elinkeinoihin liittyvistä tavaroista, eikä joukossa ole yhtään tekstiilejä. Kokoelmissa oli muutamia valaiden luita. Osa esineistä koostuu museon perustajan Väinö Hämäläisen keräämästä kokoelmasta 1932–38 Petsamosta ja Suomen Lapista. Inventoinnin aikana esineet kuvattiin.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo, Kuopio

Kuopiossa kaupunginmuseon kokoelmiin kuuluu kaksi saamelaisesineitä: Suurikokoinen kousa, jonka pohjaan oli kiinnitetty hopealaatta ja vahvikkeita, sekä Manuale lapponicum luulajansaamenkielinen messukirja, joka on painettu Tukholmassa 1648. Inventoinnin yhteydessä esineet kuvattiin.

Johtti Sápmelaččät – yhdistyksen kokoelma, Hetta

Yhdistyksen kokoelmiin kuuluu 306 esinettä. Esineet ovat peräisin pääasiassa Enontekiön alueelta. Kokoelmaan kuuluu runsaasti pukuja ja etenkin lasten asut muodostavat hienon kokonaisuuden. Joukossa on myös tavallista arjen taloustavaraa sekä rautaesineistöä. Kokoelma on kerätty pääasiassa sotien jälkeen. Inventoinnin yhteydessä kokoelmat siirrettiin uusiin museotiloihin, puhdistettiin, valokuvattiin, pakattiin sekä luettelointiin. Inventointiin osallistuivat projektityöntekijä Kati Vuontisjärven lisäksi, projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin, museoamanuenssi Áile Aikio sekä museoavustaja Marjo-Riitta Rantamäki.

Muonion kotiseutumuseo, Muonio

Muonion kotiseutumuseon kokoelmissa on kaksi saamelaisesineitä, nutukkaat ja säpikkäät, jotka kuvattiin inventoinnin aikana.

Torassiepin lomapallas, Torassieppi

Torassiepin kokoelma koostuvat Kotavuopion suvun pihapiiristä ja käytössä olleesta esineistöä. Paikan omistaja Alli Ohenoja (os. Kotavuopio) pitää sukuaan täysin suomalaisena. Kokoelmaan kuuluva esineistö oli monipuolista ja suurelta osin kotitalouteen liittyvää esineistöä. Joukossa oli esimerkiksi tekstiileitä ja poronhoitoon liittyvää saamelaistyypistä esineistöä. Inventoinnin yhteydessä kuvattiin nämä esineet. Esineitä ei ole luettelointiin, mutta niistä saatiin tietoa omistajalta.

Kittilän kotiseutumuseo, Kittilä

Museon kokoelmissa on kymmenen saamelaisesineitä. Museo toimitti kuvat ja luettelointitiedot esineistä.

Reidar Särestöniemen museo, Särestöniemi

Museon kokoelmissa on 29 saamelaisesineitä. Kokoelmiin kuuluu tekstiileitä, nutukkaita ja ahkio. Inventoinnin yhteydessä esineet kuvattiin ja niihin liittyvät luettelointitiedot skannattiin.

Kokemäen kotiseutumuseo, Kokemäki

Museon kokoelmissa on 5 saamelaisesineitä; ahkio, kolmet poron länget ja poron kello, jota ei inventointihetkellä kuitenkaan löytynyt.

Lusto – Suomen metsämuseo, Punkaharju

Museon kokoelmissa on noin 20 saamelaisesineitä, neljä ahkiota, kahdet valjaat, länget, tuohitöitä, komsio ja naisen vyölliset. Esineet on aikanaan tilattu Vantaan metsämuseolle Lapissa työskennelleiltä metsänvartijoilta. Kokoelma on myöhemmin karttunut kolmella lahjoituksella.

Suomen ortodoksinen kirkkomuseo, Kuopio

Museon kokoelmissa on noin 5 saamelaisesineitä, jotka ovat peräisin Petsamon luostarista. Esineisiin kuului kaksi lusikkaa, joiden muotokieli vastaa saamelaislusikoiden muotokieltä. Kokoelmissa oli myös jokunen ehtoollisliina, joiden väritys oli vieras ortodokskulttuurille ja joiden värivaikutteiden museon henkilökunta epäili olevan peräisin kolttasaamelaisilta. Museosta löytyi myös kaksi valokuva-albumia, joissa oli kuvattuna mm. Moshnikoff-, Sverloff-, ja Fofanoff – nimisiä henkilöitä. Valokuvia ei ole luuteloitu. Osaa kuvista on käytetty postikorteissa, joita myydään mm. saamelaismuseo Siidassa.

Kolttien perinnetalo, Sevettijärvi

Kolttien perinnetalon kokoelmiin kuuluu 369 esinettä. Kokoelmaan kuuluu vaatteita, peskejä, poronlänkiä, kenkiä, nutukkaita, säpikkäitä ja ikoneita. Esineet ovat suurimmaksi osaksi hyväkuntoisia, mutta ulkovarastoihin sijoitetuissa esineissä oli lähinnä hiirten aiheuttamia, pieniä tuholaisvahinkoja. Museoon tehtiin kaksi inventointimatkaa, joiden yhteydessä esineet kuvattiin, mitattiin, niihin liittyneitä luettelointitietoja tarkastettiin ja uusia lahjoituksia lisättiin luetteloihin.

Lopuksi kokoelmat pakattiin ja puhdistusta tai pakastusta vaativat esineet vietiin toimenpiteitä varten saamelaismuseo Siidaan.

Galleria Alariesto

Alarieston kokoelmiin kuuluu noin 15 saamelaiskulttuuriin liittyvää esinettä. Esineitä ei ole luetteloitu. Andreas Alariesto oli saamelainen, joten projektin käyttämän saamelaisesineen määritelmän mukaan kaikki hänen valmistamansa tai käyttämänsä esineet olisi ollut syytä inventoida. Ajanpuutteen vuoksi vain selkeästi saamelaiset esineet kuvattiin.

Kemijärven Kotikiekerö, Kemijärvi

Museon kokoelmissa on 14 saamelaista tai saamelaisvaikutteista esinettä, lähinnä poronlänkiä ja nutukkaita. Inventoinnin yhteydessä esineet kuvattiin.

Posion kotiseutumuseo

Kotiseutumuseon kokoelmissa on noin kahdeksan saamelaista tai saamelaisvaikutteista esinettä. Esineiden joukossa on poronvaljaiden osia, yksi ahkio, kaksi kaaraa sekä noin 10 senttiä pitkä taottu rautakirves, joka oli löytynyt puunkolosta 1940-luvulla. Kirveen tai lähinnä sen löytöpaikan on ajateltu liittyvän seidan palvontaan.

Talonpojanmuseo, Kälviä

Kokoelmissa on viisi saamelaiskulttuuriin liittyvää esinettä mm. ahkio, nutukkaat, suopunki ja kiela. Valtaosa museon saamelaisiksi ilmoittamia esineitä oli turisteille tehtyjä matkamuuistoja, jotka eivät kuulu projektin inventointiin. Esineitä ei ole luetteloitu.

Kittilän eräkeskus, Molkojärvi

Eräkeskuksen kokoelmissa on viisi mahdollisesti saamelaisuuteen viittaavaa esinettä, kahdet poronlänget ja kaara. Esineluettelon tiedoissa oli numero ja lyhyt kuvaus. Tiedot lahjoittajasta, käyttäjästä tai valmistajasta puuttuivat.

Kirsti Pokan kotimuseo, Pokka

Museon kokoelmissa on noin 18 saamelaisesineitä. Museon hieno ja laaja esineistö koostuu Pokan suvun esineistä. Suku ei pidä itseään saamelaisena tai esineitä saamelaiskulttuuriin liittyvinä, mutta joukossa on selvästi muutamia saamelaisperäisiä esineitä. Tällaisia esineitä on esimerkiksi Näkkäljärven valmistamat puvut ja eräältä saamelaiselta vaihdon kautta saatu ruutisarvi. Esineisiin liittyvät luettelointitiedot ovat verrattain suppeat mutta, omistajalla on niistä runsaasti muistitietoa, joka olisi suotavaa tallentaa lähiaikoina.

Keski-Suomen museo, Jyväskylä

Museon kokoelmissa on noin 16 saamelaisesineitä, mm. neulakotia, lapasia ja muuta vaatekappausta. Esineet on kerätty Jyväskylän seminaarin opiskelijoiden toimesta 1900 – luvun alussa silloisen Suomen alueelta. Inventoinnin aikana esineet kuvattiin ja niiden luettelointitiedot kopioitiin. Luettelo selatessa löytyi muutamia uusia esineitä. Osa esineistä ei paikallistettu inventointihetkellä.

Komsio Pohjois-Pohjanmaan museo. Kuva Recalling –projekti, Kati Vuontisjärvi, Siida.

Suomen käsityön museo, Jyväskylä

Museon kokoelmissa on noin 30 saamelaisesineitä. Esineet ovat pääasiassa nykykäsityötä, esimerkiksi Petteri Laitin valmistamaa esineistöä. Osa esineistä valokuvattiin ja osa valokuvista saatiin projektin käyttöön museon omista kuvakokoelmista.

Hämeenlinnan kaupungin kulttuurihistoriallinen museo

Museon kokoelmissa on 21 saamelaisesineitä. Esineistöön kuuluu esimerkiksi sarvilakin puinen osa, mikä on hyvin harvinainen, sillä sellaisia ei Suomessa ole kuin Kansallismuseon kokoelmissa. Esinekeräykseen kuuluu myös nuoren tytön puku, lapsen lakki ja komsio. Esineet kuvattiin ja vanhan käsikirjoitetun luettelon tiedot kopioitiin. Museon tietokannasta saatiin esinetiedot, mutta ne ovat puutteellisia.

Tampereen museot; Hämeen museo, Tampere

Tampereen museot ovat nykyisin yhden nimikkeen alla. Suurin osa kokoelmasta kuitenkin on Hämeen museossa, joka ei nykyisin ole yleisölle auki, vaan sitä käytetään varastona. Tampereen museoiden kokoelmissa on 40 saamelaisesineitä. Hämeen museossa on runsaasti hienoja tekstiilejä, joista osa oli erittäin huonokuntoisia ja ne olivat kuvattava vaakatasossa. Museon kokoelmissa on mm. sarvilakki, jonka ”lesti” eli puinen tukiosa piti myös olla museossa. Valitettavasti sitä ja muutamaa muuta esinettä ei löytynyt. Vapriikissa säilytetään kovia saamelaisesineitä. Kovat esineet koostuivat lähinnä puukoista ja niiden tupista. Kenkämuseon oli muutama esine näytteillä ja ne kuvattiin näyttelylasin läpi.

Utsjoen vanhan sairastuvan esineistö

Utsjoen sairastuvalla on noin 70 esinettä. Valitettavasti kokoelmaa ei ehditty inventoida kattavasti, joten siitä löytyy vain muutama yleiskuva.

Alvar Kujalan kotimuseo, Lomajärvi

Kokoelmissa on muutamia poronlänget, paakat sekä voirasia, jotka voivat olla saamelais- tai saamelaisvaikutteisia esineitä.

Regina Holmbergin kotimuseo, Nuorgam

Kotimuseon kokoelmissa on noin 50 saamelaisesineitä. Kokoelmiin kuuluu mm. omistajan kauppiaana toimineen isoisän tilikirja, katekeettojen opetussuunnitelmia sekä muita kylään liittyviä dokumentteja, joista vanhimmat ovat 1800-luvun alkupuolelta. Kokoelmissa on myös vanhoja valokuvia sekä viime vuosisadan alussa käytössä olleita kirjoja. Projektin tietokantaa varten kuvattiin pääasiassa selkeästi saamelaistyylliset esineet.

Suomen Kansallismuseo/ Museovirasto arkeologian kokoelmat

Kansallismuseon kokoelmiin kuuluu myös arkeologisissa kaivauksissa tallennettua esineistöä, jonka tarkkaa määrää on vaikea arvioida. Kyse on kuitenkin tuhansista esineistä tai niiden katkelmista. Projektin tietokantaan laitettu arkeologinen aineisto on luetteloitu manuaalisesti suoraan muinaiskalupäiväkirjasta, eikä esineistä ole vielä kuvia tietokannassa. Koska valtaosa arkeologisesta aineistosta on peräisin kaivauksilta ja sisältää parhaimmillaan tuhansia löytöjä, on tietokannassa mainittu, että kyseessä on kaivauslöydöt ja varsinaista löytömateriaalia on kuvattu vähäisesti. Tietokantaan on viety arkeologinen aineisto rautakaudesta eteenpäin Enontekiön, Utsjoen, Inarin, Sodankylän, Kittilän, Kuusamon, Sallan, ja Savukosken alueelta. Arkeologisen aineiston inventoinnin suoritti projektinjohtaja.

6.3.2. Eri museoiden kokoelmat

Seuraavissa museoissa ei suoritettu inventointia vaan museot lähettivät projektille otteet esineluetteloista valokuvineen.

Suomen Kansallismuseo

Suomen Kansallismuseon kokoelmiin kuuluu 2611 kansatieteellistä tai historiallista esinettä. Esineistä osa on näytteillä museon perusnäyttelyssä, jossa on nähtävillä mm. naisen sarvilakki ja Utsjoen alueelta peräisin oleva, käytöstä poisjäänyt huputon naisen luhka nk. njalfahтта. Kokoelmiin kuuluu runsaasti pukumateriaalia, taloustavaroita, elinkeinoihin liittyvää aineistoa sekä kulkuvälineitä ja muuta arkena käytettyä tavaraa. Kokoelmissa on esineistöä myös Ruotsin, Norjan ja Venäjän saamelaisalueelta. Esinevaihtoa tai lahjoituksia on tapahtunut Tanskan Kansallismuseon, Pariisin Musée de l'Homme, Denver art museumin, Nordiska museetin, Budapestin Kansantieteen

museon ja Viron Kansantieteellisen museon sekä Siidan kanssa. Suomen Kansallismuseolla on oma saamelaiskokoelmaselain, mutta siinä olevat tiedot on saatu myös projektin tietokantaan. Kansallismuseon saamelaiskokoelman kaikkia esineitä ei ole kuvattu. Museo on jatkanut esineiden kuvausta ja kuvat saadaan tietokantaan myöhemmin.

Lapin maakuntamuseo

Lapin maakuntamuseon kokoelmissa on noin 950 saamelaisesineitä. Museon kokoelmista osa on esillä näyttelyssä, jossa esitellään pääasiassa moderneja saamenpukuja ja käsityöesineistöä alueittain. Erikoisuutena voidaan mainita 1980 – luvun häissä käytetty morsiusparin vihkiasu Koutokeinosta. Kokoelmissa on runsaasti vaatetukseen liittyvää esineistöä, mutta myös taloustavaroita, työkaluja, kulkuvälineitä ja elinkeinoihin liittyviä tavaroita. Museon kokoelmissa on myös valokuvia ja taidetta sekä sen näyttelyssä on esillä arkeologista aineistoa mm. Enontekiön Markkinasta. Kokoelmissa on esineitä nykyisen Ruotsin ja Norjan saamelaisalueilta sekä yksi esine Venäjän saamelaisalueelta.

Kittilän kotiseutumuseo

Museon kokoelmissa on arviolta noin 10 saamelaisesineitä.

Saamelaismuseum Siida

Saamelaismuseum Siidan kokoelmiin kuuluu noin 4200 esinettä. Inarin saamelaismuseum perustettiin 1959, jolloin aloitettiin saamelaisten rakennusten ja esineiden keräystyö. Kokoelmat sisältävät ulkomuseon rakennuksineen ja rakenteineen, esinekokoelmat, valokuvakokoelmat, arkistokokoelmat sekä käsikirjastoluonteisen kirjakokoelman. Kokoelmien esineistö liittyy asumiseen, liikkumiseen ja kuljetustapoihin, pukeutumiseen, käsityöhön, sekä uskomus-, uskonto-, ja tapakulttuuriin. Esineet ovat peräisin tunturisaamelais-, inarinsaamelais- ja kolttala-alueilta.

Porvoon kulttuurihistoriallinen museo

Porvoon museon kokoelmissa on yksi kulkuväline.

Satakunnan museo, Pori

Satakunnan museon kokoelmissa on 12 saamelaisesineitä, jotka ovat pääasiassa vaatteita.

Lahden kaupungin museot, Lahti

Kokoelmissa on 15 saamelaisesineitä, mm. pukuja ja elinkeinon harjoittamiseen liittyviä tavaroita.

7. Projektin talous

Koko projektin taloudesta ja taloudellisesta raportoinnista vastasi projektinjohtaja. Taloudesta raportoitiin rahoittajille ja ohjausryhmälle 5 kertaa projektin aikana ja kerran sen loputtua. Projektinjohtaja ja saamelaismuseon taloussihteeri Saara Proksi laativat ensimmäiset kolme maksatushakemusta yhdessä. Projektinjohtaja laati yksin kaksi maksatushakemusta ja viimeisen maksatushakemuksen laativat projektinjohtaja ja saamelaismuseon johtaja Tarmo Jomppanen. Kirjanpidosta vastasi saamelaismuseon taloussihteeri Saara Proksi ja hänen jäätyä virkavapaalle vs. taloussihteeri Seija Lehto. Ruotsin puolen maksatushakemuksista vastasi koko projektin ajan projektityöntekijä Sunna Kuoljok. Norjan puoli raportoi omista kuluistaan kolmen kuukauden välein antamalla tiedoksi kertyneet kulut kustannuslajeittain. Koko projektin maksatushakemus laadittiin aina Suomessa. Projektin maksatushakemukset liitteineen sijaitsevat saamelaismuseo Siidan arkistossa. Projektin talous ja siihen liittyneet kustannukset ja toteutunut rahoitus on esitetty maakohtaisesti tässä kappaleessa olevissa taulukoissa 1-6. Koska Suomi ja Ruotsi ovat EU – maita ja projekti oli osin EU – rahoitteinen on Suomi ja Ruotsi kustannusten osalta esitetty samassa taulukossa. Norjan kustannukset ja kulut on käsitelty erikseen.

7.1 Toteutuneet kokonaiskustannukset

Suurimman kuluerän muodostivat projektihenkilöstön palkkakulut ja ulkopuoliset palvelut. Projektin kuluessa sen palvelukseen palkattiin useita ylimääräisiä henkilöitä, joiden tarkoituksena oli pääasiassa tietokannan täyttöön liittyvät tehtävät. Projektihenkilökunnan palkkoihin liittyvä kustannusarvio ylittyi 35699,60 eurolla. Ulkopuolisten palveluiden suurimman yksittäisen kustannuksen muodosti projektin tietokantaan liittyvät kustannukset, jotka osoittautuivat suuremmiksi kuin alun perin ajateltiin. Myös kielenkäännökset muodostivat melko suuren kuluerän.

Tietokannan kustannukset ja kielenkäännöksiin liittyvät kulut kuuluvat pääasiassa kohtaan ulkopuoliset palvelut. Nämäkin kustannukset ylittivät hyväksytyyn kustannusarvion 3185,53 eurolla. Muut kustannukset pysyivät hyväksytyjen kustannusarvioiden rajoissa. Materiaalikustannuksiin kuuluvat lehti-ilmoitukset, kuten hakuilmoitukset koskien projektinjohtajan ja projektityöntekijän paikkoja sekä seminaarista julkaistut lehti-ilmoitukset. Investointeihin on koottu ne kulut, jotka muodostuivat projektityöntekijöille hankittujen työvälineiden kuluista. Tällaisia työvälineistä ovat kannettavat tietokoneet, kamerat, skannerit, tietokoneohjelmat ja matkapuhelimet. Projektin jälkeen nämä työvälineet jäävät projektin toteuttaneiden museoiden käyttöön. Matkakuluihin meni rahaa vähemmän kuin ajateltiin, sillä etukäteen pelättiin että juuri nämä kustannukset tulisivat ylittämään hyväksytyyn kustannusarvion reilusti. Matkakulujen vähäisyys johtunee siitä että Norjassa ja Ruotsissa matkoja suoritettiin vähemmän kuin oli kuviteltu. Kaiken kaikkiaan kokonaiskustannukset alittivat projektin hyväksytyyn kustannusarvion 2615,38 eurolla.

Taulukko 1. Toteutuneet kokonaiskustannukset projektissa.

Kustannuslaji	Raportointi kaudella toteutuneet kustannukset ja tulot	Toteutuneet kustannukset ja tulot hankkeen alusta lähtien	Hyväksytty kustannusarvio	Erotus +/-
1. Projektihenkilöstö	55570,64	246912,60	211213,00	35699,60
2. Ulkopuoliset palvelut	25926,74	38185,53	35000,00	3185,53
3. Hallinto	4308,41	11786,80	29154,00	-17367,20
4. Materiaali	0,00	4339,34	17160,00	-12820,66
5. Investoinnit	2658,80	12559,11	21070,00	-8510,89
6. Matkat	9142,90	54698,24	57500,00	-2801,76
Kustannukset yhteensä	97607,49	368481,62	371097,00	-2615,38
Hankkeen tulot vähennetään	0,00	0,00	0,00	0,00
Nettokustannukset yhteensä	97607,49	368481,62	371097,00	-2615,38

Suomessa ja Ruotsissa kertyneet kulut ylittivät liki 20546,60 eurolla hyväksytyyn kustannusarvion. Summan suuruus johtui pääasiassa 32403,32 eurolla ylittyneistä projektihenkilöstön palkkaukseen liittyvistä kustannuksista. Osaltaan tämä selittyy sillä, että kaikkien projektityöntekijöiden sopimuksia pidennettiin. Kuluja kasvattivat myös projektinjohtajan palkkana maksetut lomapäivät ja ylityökorvaukset. Ulkopuolisiin palveluihin kirjatut kulut ylittivät 11021,12 eurolla. Tämä johtuu pääasiassa siitä että tietokantaan ja kielenkäännöksiin liittyvät kulut maksettiin aina Suomessa.

Taulukko 2. Toteutuneet EU-tukikelpoiset kustannukset Suomessa ja Ruotsissa.

Kustannuslaji	Raportointi kaudella toteutuneet kustannukset ja tulot	Toteutuneet kustannukset ja tulot hankkeen alusta lähtien	Hyväksytty kustannusarvio	Erotus +/-
1. Projektihenkilöstö	22049,42	172529,32	140126,00	32403,32
2. Ulkopuoliset palvelut	25926,74	34354,12	23333,00	11021,12
3. Hallinto	2576,23	5295,53	18912,00	-13616,47
4. Materiaali	0,00	3502,20	11440,00	-7937,80
5. Investoinnit	0,00	7170,50	14047,00	-6876,50
6. Matkat	6532,36	43885,93	38333,00	5552,93
Kustannukset yhteensä	57084,75	266737,60	246191,00	20546,60
Vähennetään hankkeen tulot *)				0,00
Nettokustannukset yhteensä	57084,75	266737,60	246191,00	20546,60

Norjassa kulut pysyivät hyvin hallinnassa ja ainoastaan projektihenkilöstön palkkoihin liittyvä hyväksytty kustannusarvio ylittyi 3296,28 eurolla. Norjan osapuoli vastasi omalla osuudellaan tietyistä kuluista, jotka muodostuivat Suomessa ja Ruotsissa. Esimerkiksi projektinjohtajan palkka oli suunniteltu jaettavaksi kaikkien tahojen kesken. Norjan osapuolella jäi käyttämättä projektiin budjetoituja rahoja 22446,98 euroa. Tämä johtui osittain siitä että kaikkia kuluja, jotka Suomen ja Ruotsin osapuolella olisi ollut oikeus periä Norjan osapuolelta, ei peritty.

Taulukko 3. Toteutuneet Norjan kustannukset

Kustannuslaji	Raportointi kaudella toteutuneet kustannukset ja tulot	Toteutuneet kustannukset ja tulot hankkeen alusta lähtien	Hyväksytty kustannusarvio	Erotus +/-
1. Projektihenkilöstö	33521,22	74383,28	71087,00	3296,28
2. Ulkopuoliset palvelut	0,00	3831,41	11667,00	-7835,59
3. Hallinto	1732,18	6491,27	10242,00	-3750,73
4. Materiaali	0,00	837,14	5720,00	-4882,86
5. Investoinnit	2658,80	5388,61	7023,00	-1634,39
6. Matkat	2610,54	10812,31	19167,00	-8354,69
Kustannukset yhteensä	40522,74	101744,02	124191,00	-22446,98
Hankkeen tulot vähennetään				0,00
Nettokustannukset yhteensä	40522,74	101744,02	124191,00	-22446,98

7.2 Toteutunut rahoitus

Projektin rahoitus muodostui kaiken kaikkiaan yhdeksästä eri lähteestä. 60% hankkeen rahoituksesta saatiin Interreg IIIa rahoitusosuudesta. Muusta rahoituksesta vastasivat kansalliset

rahoittajat kussakin maassa. Kansallisia rahoittajia oli Valtion kulttuurirahasto (*Statens Kulturråd*) ja saamelaiskäräjien kulttuurirahasto (*Sametingets kulturråd*) Ruotsissa, Lapin lääninhallitus, Lapin liitto ja Pohjoiskalottineuvosto Suomessa ja *ABM – utvikling*, Norjan kulttuurirahasto (*Norsk kulturråd*) ja saamelaiskäräjät (*Sametinget*) Norjassa. Eri rahoittajien osuudet näkyvät taulukoissa 4-6. Hankkeen kokonaisbudjetti oli 371097,00 euroa.

Taulukko 4. Ruotsin kansallinen rahoitus.

Rahoittaja	Raportointi kaudella toteutunut rahoitus	Toteutunut rahoitus hankkeen alusta lähtien	Rahoituspäätöksessä myönnetty rahoitus	Erotus +/-
Statens Kulturråd		23935,93	24851,00	-915,07
Sametingets kulturråd		24794,00	24851,00	-57,00
				0,00
				0,00
				0,00
Ruotsin vastinrahoitus yhteensä	0,00	48729,93	49702,00	-972,07

Taulukko 5. Suomen kansallinen rahoitus.

Rahoittaja	Raportointi kaudella toteutunut rahoitus	Toteutunut rahoitus hankkeen alusta lähtien	Rahoituspäätöksessä myönnetty rahoitus	Erotus +/-
Lapin Lääninhallitus	6000,00	17255,16	23922,00	-6666,84
Pohjoiskalottineuvosto	14576,00	18377,23	24852,00	-6474,77
Lapin Liitto	57568,78	127074,30	147715,00	-20640,70
				0,00
				0,00
Suomen vastinrahoitus yhteensä	78144,78	162706,69	196489,00	-33782,31

Taulukko 6. Norjan kansallinen rahoitus.

Rahoittaja	Raportointi kaudella toteutunut rahoitus	Toteutunut rahoitus hankkeen alusta lähtien	Rahoituspäätöksessä myönnetty rahoitus	Erotus +/-
Norjan valtion rahoitus (Interreg)		61646,79	124906,00	-63259,21
ABM-utvikling		19766,50		19766,50
Norjan julkinen rahoitus (alueellinen)				0,00
Norsk kulturråd		19766,50		19766,50
Norjan yksityinen rahoitus				0,00
Sametinget		20631,29		20631,29
Norjan rahoitus yhteensä	0,00	121811,08	124906,00	-3094,92

7.3 Projektin loppuseminaarin rahoitus ja kulut

Projektin loppuseminaarin kokonaismenot olivat yhteensä 27.445 euroa. Summa koostui luennoitsijoiden matka- ja majoituskuluista, kahvitarjoiluista ja juhlaillallisella esiintyneiden taiteilijoiden palkkio- ja matkakuluista. Rahallisesti mittavan kuluerän muodostivat tulkkauskulut. Toisaalta ilman tulkkeja seminaaria ei olisi voinut järjestää, sillä saamelaisalueella puhutaan niin monia kieliä. Loppuseminaariin saatiin rahoitusta Pohjoismaiselta Kulttuurirahastolta (16.763 €), Ruotsin Saamelaiskäräjiltä (1698 €) ja Norjan saamelaiskäräjiltä (1849 €). Recalling Ancestral Voices -projekti vastasi kustannuksista 7.135 eurolla. Seminaarista laadittu raportti on tässä raportissa liitteenä (Liite 3 projektin seminaariraportti). Seminaariraportti ja virallisen tilintarkastajan tarkastama budjetti on toimitettu projektia rahoittaneille tahoille ja se on tallennettu saamelaismuseon arkistoon.

Paneelikeskustelu projektin loppuseminaarissa. Kuvassa vasemmalta puheenjohtaja Veli-Pekka Lehtola, Tarmo Jomppanen, Kjell-Åke Aronson, Kjersti Schanche, Anne Murray, Sissel Mikkelsen, Leif Pareli. Kuva Recalling – projekti Kati Vuontisjärvi Siida.

8. Projektin yhteenveto

8.1. Tulokset ja jatkotoimenpiteet

Kaiken kaikkiaan käynnissä ollut projekti onnistui melko hyvin. Vähäisestä ajasta ja tietokannan hankintaan liittyvistä ongelmista huolimatta projektissa saatiin kehitettyä tietokanta ja siihen liittyvä yleisöselain, jonka avulla tieto saamelaiden esineellisestä kulttuuriperinnöstä on helposti tavoitettavissa. Tietokanta on vielä kehityksessä ja siihen tulee vielä kuluun paljon työtä. Toivon mukaan se tulee myös elämään ja kehittymään. Lisätietoa tietokannasta ja siinä olevista museokokoelmista saa osoitteesta <http://www.samicollection.org>.

Projekti loppui tavoitteiden saavuttamisen kannalta liian varhain. Etenkin Ruotsissa ja Norjassa inventointityö on täysin kesken. Molemmissa maissa on noin 30 000 saamelaisesineitä ja niiden inventointi on työlästä. Myös erilaiset tiedonsiirto-ongelmat ovat vaivanneet projektia molemmissa maissa. Ruotsissa esimerkiksi kaikki kotiseutumuseot ja saamelaisyhdistysten kokoelmat ovat inventoimatta, ja Norjassa inventointi perustuu lähes täysin kyselykaavakkeesta saatuihin tietoihin. Suomessa tilanne on parempi ja kokoelmat on pääosin inventoitu, toisaalta Suomessa kokoelmat ovat huomattavasti pienemmät. Tietokannan suhteen myös Suomen tilanteessa on todella paljon korjattavaa, sillä tiedot on vain laitettu tietokantaan ja usein niiden sopivuutta kyseiseen tietuekenttään ei ole ehditty tarkistaa. Näin ollen tietoa saattaa olla epäsovussa paikassa tai se voi olla puutteellista. Myös eri museoiden luetteloinnin taso on vaihtelevaa. Saamenkielisten asiansanojen oikea kirjoitusasu ei kata koko tietokantaa ja suurimmasta osasta esineistöä puuttuu saamenkielinen asiansanoitus.

Projektin loputtua vastuu tietokannasta ja siihen liittyvän työn jatkamisesta jää projektiin osallistuneiden museoiden eli saamelaismuseo Siidan, Varangin saamelaismuseon ja Tunturi – ja metsäsaamelaismuseo Ájttén vastuulle. Niiden vastuulle jää myös seuraavan projektin rahoituksen hakeminen ja suunnittelu. Jatkoprojekti on hyvin tarpeellinen ja toteutuu toivottavasti lähivuosina, sillä hyvin alkanutta yhteistyötä on järkevää jatkaa. Huolimatta siitä, saadaanko tietokannan edelleen kehittämiseen rahoitusta Interregistä tai kansalliselta tasolta, olisi tärkeää, että tietokannan sisältöä paranneltaisiin ja siinä olevia tietoja täydennettäisiin. Erittäin tärkeää olisi kehittää saamen kielen käyttöä. Esimerkiksi kaikkien esineiden asiansanoituksessa olisi hyvä käyttää viittä kieltä (pohjois-, inarin-, koltan-, luulajan- ja, eteläsaamea). Silloin saamenkielisiä asiansanoja voisi käyttää kaikkien maiden versioissa. Tämä helpottaisi esinehakua ainakin niiden henkilöiden

kannalta, jotka hallitsevat saamelaisesineiden terminologian tai jonkin saamen kielen. Samalla edelleen kehitettäisiin saamenkielistä asiasanoitusta ja sen käyttöä, jonka merkitys kasvaa jatkuvasti. Jatkoprojekti työllistäisi saamen kielen taitajia, käsityöläisiä ja muita esineellisen kulttuuriperinnön asiantuntijoita, museoalan ammattilaisia sekä tietokanta-asiantuntijan.

Mikäli projektia jatketaan samalla tavoin, voisi Suomessa ehkä keskittyä keräämään kokoelmätietoja Tanskasta, Euroopasta, muista maanosista ja Venäjältä. Tämä vaatii kuitenkin runsaasti pohdintaa, koska kielikysymys vaikeutuu yhä enemmän. Millä kielellä kokoelmatiedot luetteloidaan, jos ne halutaan laittaa tietokantaan? Yksi vasteenotettava vaihtoehto olisi toteuttaa esimerkinnäinen palautus käytännössä. Tämä olisi mahdollista aloittaa esimerkiksi Tanskan kansallismuseon luukokoelmista, jossa on runsaasti saamelaisaineistoa Norjan Varangilta. Vaihtoehtona on tietysti myös jokin eurooppalainen museo. Varsinainen palautusoperaatio vaatisi saamelaiskäräjien aktiivista osallistumista projektiin, sillä palautus on poliittinen kysymys. Prosessista laadittu tutkimusraportti olisi erittäin hyödyllinen tulevaisuutta ajatellen, jolloin saamelaisen kulttuuriperinnön palautus tulee olemaan arkipäivää ja todellisuutta.

Kulttuuriperinnön palautus ja sen kartoitus on kuitenkin vasta aluillaan. Uuden kartoitusprojektin kohteeksi soveltuisivat hyvin museoiden ja tutkimuslaitosten arkistoissa makaavat valokuvat, haastattelut, tarinat ja muistelukset. Vaikka saamelaista kulttuuriperinnettä koskevia tietoja on kerätty ahkerasti viime vuosina, ei sekään tieto ole vielä järjestyksessä. Jokaisella inventointia suorittavalla taholla on omat rekisterinsä, joissa oleva tieto ei ole yhtenäistä, mikä muodostaa ongelman jo pelkästään näiden kohteiden suojelun kannalta.

Projektin internetsivujen avulla lukija voi tutustua projektin tavoitteisiin ja projektin keräämään aineistoon. Alun perin tarkoituksena päivittää internetsivuja projektin edetessä. Tähän ei kuitenkaan juuri jäänyt aikaa. Projektin nettisivuilla tiedotettiin projektin seminaarista, mutta muuta tiedotusta olisi voinut lisätä reilusti. Totuus on kuitenkin se, että eri työvaiheet eivät ole median mielestä kovin kiinnostavia ja suuren yleisön kannalta mielenkiintoiset tulokset saavutettiin vasta projektin lopussa ja loputtua. Siinä vaiheessa tiedottamisesta vastaava projektinjohtaja ei enää ollut työsuhteessa museoon. Tiedotuksen kannalta loppuraportti auttaa asiaa, sillä se käännetään ruotsiksi ja on luettavissa projektin internetsivujen yhteydessä.

Koska saamelaismuseolla ei ollut mahdollisuutta jatkaa projektinjohtajan työsuhdetta enää projektin jälkeen, valmistui projektiraportti vasta neljä kuukautta projektin loppumisen jälkeen, sillä se on

laadittu muiden töiden ohella. Samasta syystä johtuen saamelaismuseonjohtaja Tarmo Jomppanen on laatinut osin viimeisen maksatushakemuksen ja hoitanut projektinloppuseminaarin kirjanpidon tilintarkastajalle.

Helmikuussa 2007 pidettiin Grönlannin Nuukissa kansainvälinen repatriaatiota käsittelevä kolmepäiväinen konferenssi, jossa museot ja alkuperäiskansojen edustajat ympäri maailmaa kerääntyivät keskustelemaan palautuksesta (<http://www.natmus.gl/con2007/index.html>). Projektin käynnissäolo aikana ja etenkin projektin järjestämän loppuseminaarin seurauksena keskustelu saamelaisen kulttuuriperinnön hallinnasta on voimistunut. Projektin loppuseminaarissa keskityttiin pääasiassa pohjoismaihin. Seminaarissa saatiin nostettua esille monia tärkeitä asioita ja eri tahot pääsivät esittämään omia näkökulmiaan ja keskustelemaan niistä. Huolimatta siitä että näkökulmat ovat toisinaan aika kaukana toisistaan, on selvää että etenkin Ruotsissa ja Norjassa museoviranomaiset tiedostavat kulttuuriperinnöstä ja sen palautuksesta käytävän keskustelun tärkeyden. Kulttuuriperinnön palautuksesta ollaan valmiita ja halutaan keskustella. Tämä näkyy erityisen selvästi jo siinä, että osallistuminen seminaariin oli vilkasta, etenkin Ruotsin isoimmissa museoissa.

Sen sijaan Suomessa tilanne on huolestuttava. Saamelaisen kulttuuriperinnön hallinta nähdään kiinteänä osana muuta suomalaista kulttuuriperintöä ja esineellisen kulttuuriperinnön palautuksesta ei ole koskaan edes keskusteltu, sillä siihen ei ole nähty mitään syytä. Toisaalta myös Suomessa symbolinen tiedon palauttaminen on nähty tärkeänä. Viime vuosina on esimerkiksi arkeologista työtä pyritty tekemään läpinäkyväksi ja tietoa on haluttu välittää paikallisille. Tätä työtä on jatkettu myös tämän projektin puitteissa. Tärkeää olisi saada arkeologisia löytöjä takaisin saamelaisalueelle. Etenkin historiallisen ajan löydöt voisi sijoittaa saamelaismuseon kokoelmiin ja asiasta on jo käyty alustavia keskusteluja. Myös kaivauslupien myöntämisessä on pyritty ottamaan paremmin huomioon saamelaisten mielipiteet. Kulttuuriperinnön palautus on vaikea asia, ja kysymys palauttamisesta tai kokoelmien hallinnasta voi helposti muuttua vastakkainasetteluksi. Museot kokevat omaavansa esineiden säilyttämiselle parhaat olosuhteet ja ammattitaidon eivätkä näe kokoelmia kolonialismin valossa (Lehtola 2004:54).

Saamelaiskäräjien edustajat projektiseminaarissa. Vasemmalta Lars-Anders Baer, Anne Nuorgam, Jørn Are Gaski ja puheenjohtaja Veli-Pekka Lehtola.
Kuva Recalling – projekti Kati Vuontisjärvi.

8.2. Kenen perintö, kenen hallinnassa?

Kysymystä saamelaisten esineellisen kulttuuriperinnön sijainnista tai hallinnasta ei voi tarkastella vain omistusoikeuden tai lain näkökulmasta, sillä kysymys on myös eettinen. Oikeus kulttuuriperinnön hallintoon on oikeus omaan menneisyyteen. YK:n ihmisoikeusjulistuksen mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus oman kulttuuriperintönsä tuntemiseen. Tieto omasta kulttuuriperinnöstä ja historiasta on tärkeä identiteetin muodostumiselle ja oman kulttuurin erityispiirteiden säilymiselle, mutta myös edellytys täysipainoiseen osallistumiseen yhteiskunnan muodostamisessa.

Kulttuuriperintö sisältää toki muutakin kuin vain esineistön: se sisältää myös säilymisen, dokumentaation ja tiedon omasta kulttuuriperinnöstä. Museoissa oleva aineisto on tärkeä lähdemateriaali saamelaisten historiaan, jonka lisäksi tietyillä esineillä on erityinen symbolinen merkitys saamelaiselle yhteisölle. Saamelaisten tulisi itse hallinnoida ja itse kertoa omasta kulttuuriperinnöstään tuleville sukupolville ja valtaväestölle. Museokokoelmien ja esineiden helppo tavoitettavuus on tärkeää, jotta koululaiset, käsityöläiset, opiskelijat ja tutkijat voivat ne helposti saavuttaa. Saamelaismuseot tarvitsevat kokoelmia, jotta ne voivat palvella yhteiskunnan tarpeita tuottamalla tietoa menneestä.

Oleellista on myös muistaa että paras tietotaito esineistä on saamelaisilla, joten he onnistuvat parhaiten esineiden tulkinnassa ja niiden asettamisessa oikeaan kontekstiin. On tietenkin tärkeää että saamelaista kulttuuriperintöä on nähtävillä myös muualla kuin varsinaisella saamelaisalueella, mutta valitettavan monessa museossa ei ole enää saamelaisesineistöä tai kulttuuria tuntevia työntekijöitä. Tämä näkyy usein museoissa esillä olevina virheellisinä tietoina tai huolimattomasti puettuina vaatteina. Asiantuntijoina esillepanoissa pitäisi käyttää niitä ihmisiä, jotka ovat oman kulttuuriperintönsä asiantuntijoita ja ymmärtävät esimerkiksi vaatetukseen liittyvän merkkikielen. Valitettavan monet harvinaislaatuisimmat, taidokkaimmat ja vanhimmat esineet ovat hautautuneet museoiden kokoelmiin, vieraaseen kontekstiin, jossa niiden erikoislaatuisuutta ei tiedosteta. Vaikka nykyiset lainakäytännöt mahdollistavat näytteille saannin muista museoista, on kulttuuriperinnön lainaaminen hyvin kallista ja tapahtuu vain määrääjäksi (Jomppanen 2002: 35).

Saamelaisen kulttuurin parissa esineet heijastavat voimakkaasti etnisyyttä. Esimerkiksi nykyään pääasiassa juhlapukuna käytettävästä saamenpuvusta voi sen merkkikielen tunteva nähdä kotiseudun, siviilisäädyn, perhetaustan ja jopa suvun. Museoissa sijaitsevat kokoelmat voivat jopa auttaa kulttuuriin liittyvien piirteiden elvyttämisessä. Tästä hyvänä esimerkkinä voi mainita Norjassa Lyngenvuonon alueella käytetyn saamenpuvun rekonstruoinnin ja revitalisoinnin. Huolimatta alueen elävästä saamelaiskulttuurista Lyngenvuonon alueella puku jäi pois käytöstä 1800–1900-lukujen taitteessa ja ainoastaan päähineen, pieksujen ja paulojen käyttö jatkui aktiivisesti. Kaivuonon saamelaisseuran aloitteesta puku päätettiin rekonstruoida ja tarkoitusta varten päätettiin selvittää millainen puku oli ollut. Lähdetietoja kerättiin eri paikoista. Mm. Oslon etnografisessa museossa sijaitsevat Just Qvigstadin luetteloimattomat käsikirjoitukset 1800-luvun lopusta olivat suureksi avuksi. Lisätietoa hankittiin 1700 –luvun perunkirjoituslistoista, joissa on erittäin tarkat kuvailut vaatteista. Kirjallisten lähteiden tutkimisen ohella, suoritettiin museovierailuja lukuisiin Norjan museoihin, mm. Karasjoen museoon. Tämän työn seurauksena Lyngenin alueen puku on jälleen käytössä (http://vuonan.no/lyngenkofta/hefte_sjoesamisk_klesbruk_i_gamle_lyngen). Toivon mukaan projektissa toteutettu tietokanta inspiroi saamelaiskäsityöläisiä ja niiden harrastajia kokeilemaan vanhoja malleja omissa töissään.

Painamattomat lähteet:

Edbom, G. 2005: Samisk kulturarv I samlinger. Rapport från ett project om återföringsfrågor gällande samiska föremål. Arkeologisk rapport 2005: 1 Gunilla Edbom. Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum (2:a omarbetade version).

Söderholm, N. 2002: Den anatomiska bensamlingen vid Helsingfors universitet. Pro gradu – avhandling Helsingfors universitet. Institution för Kulturforskning, Arkeologiska institution. Mars 2002.

Painetut lähteet:

Adlercreuz 2002. Urbefolkningar och deras kulturarv. Teoksessa: Vem äger kulturarvet? Anföranden vid konferens om återföringsfrågor vid Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum 6-8 juni 2000. Duoddaris 20 Rapportserie. Svenskt Fjäll –och Samemuseum, Duottar- ja Sámemusea 2002. Jokkmokk.

Jomppanen, T. 2002: Current Situation of the Sámi Heritage in Finland. Teoksessa: Vem äger kulturarvet? Anföranden vid konferens om återföringsfrågor vid Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum 6-8 juni 2000. Duoddaris 20 Rapportserie. Svenskt Fjäll –och Samemuseum, Duottar- ja Sámemusea 2002. Jokkmokk.

Lehtola, V-P. 2004: Saamelaisten oikeudet kieleen ja historiaan. Toim. Magga, T. & Lehtola, V-P. Publications of the Giellagas-institute 3. Oulu 2004.

Mulk, I-M. 2002: Samiska museer och förvaltningsorgan – identitet och kulturarv. Teoksessa: Vem äger kulturarvet? Anföranden vid konferens om återföringsfrågor vid Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum 6-8 juni 2000. Duoddaris 20 Rapportserie. Svenskt Fjäll –och Samemuseum, Duottar- ja Sámemusea 2002. Jokkmokk.

Pentz, P. 2004: Utimut - Return. Ed. Pentz, P. The National Museum of Denmark, Greenland National Museum and Archives and Unesco. Narajana Press, Kylling.

Schanche, A. 2000a: Graver I ur och berg. Samisk gravskikk og religion fra førhistorisk til nyere tid. Davvi Girji OS. Karasjok.

Schanche, A. 2002b: Museer, gjenstander, rettigheter. Teoksessa: Vem äger kulturarvet? Anföranden vid konferens om återföringsfrågor vid Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum 6-8 juni 2000.

WWW-Sivut:

http://www.ajtte.com/?page_id=30

http://etikkom.no/Nyheter/2006/fagbladet/2004_04/skjelett/ 22.11.2006

<http://www.natmus.gl/con2007/index.html>

<http://www.samicollection.org>

<http://www.samiradio.org/Svensk/articleID=28338categoryID=230> 31.1.2007

<http://www.siida.fi/heritage>

http://www.siida.fi/heritage/suomi/heritage_kysely.html.
http://www.siida.fi/heritage/norsk/heritage_kysely.html.
<http://www.siida.fi/heritage/suomi/seminari.html>
http://vuonan.no/lyngenkofte/hefte_sjoesamisk_klesbruk_i_gamle_lyngen

Liite 1. Projektissa tuotettu aineisto:

<http://www.samicollection.org>

<http://www.siida.fi/heritage>

Liite 3. Lehdistötiedotteet

Lehdistötiedote Marraskuu 2006

Saamelaimuseo Siidassa on käynnissä saamelaisen esineellisen kulttuuriperinnön taltioimiseen keskittyvä projekti "Recalling Ancestral Voices. Repatriation of Sámi Cultural Heritage". Saamelaisten esineellisellä kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan uutta ja vanhaa esineistöä, joka on saamelaisten valmistamaa tai on ollut heidän käytössään kautta historian aina tähän päivään asti. Nykyisin tätä esineistöä on sijoitettuna useisiin pohjoismaisiin laitoksiin ja museoihin.

Projektin tarkoitus on selvittää saamelaisalueelta menneinä vuosisatoina vietyjen esineiden lukumääriä sekä nykyisiä sijaintipaikkoja. Tavoitteena on helpottaa saamelaisten esineellisen kulttuuriperinnön saavuttamista, sillä hajallaan olevat kokoelmat ovat hankalasti tavoitettavissa. Saavutettavuutta pyritään parantamaan saamelaisesineistä koottavan julkisen tietokannan muodossa.

Projektin vastuujärjestelmä on Saamelaimuseo Siida yhteistyössä Tunturi- ja saamelaimuseo Ájtten sekä Varangin Saamelaimuseon kanssa. Projektin johtajana toimii Eeva-Kristiina Harlin. Lisäksi käytännön kartoitustyötä varten on palkattu kolme projektityöntekijää: Suomessa Kati Vuontisjärvi, Ruotsissa Sunna Kuoljok ja Norjassa Sissel Mikkelsen. Projekti käynnistyi kuluvan vuoden huhtikuussa ja päättyy marraskuussa 2007. Projekti on Euroopan Unionin tukema Interreg III -hanke, jonka kansallisia rahoittajia ovat Lapin Lääninhallitus, Pohjoiskalottineuvosto, Statens Kulturrådet, Svenska Sametingets Kulturrådet, Norska Sametingets Kulturrådet, Norsk Kulturråd ja ABM-utvikling.

Suomen ja Norjan museoiden ja erilaisten tutkimuslaitosten saamelaiskokoelmia on kartoitettu tarkoitusta varten suunnitellulla kyselyllä, Ruotsissa kokoelmien kokoa ja sijaintia on selvitetty jo aiemmin. Vastausten perusteella neuvotellaan saamelaisesineistöä hallinnoivien museoiden ja laitosten kanssa aineistojen tallentamisesta yhteispohjoismaiseen tietokantaan. Tietokannan täyttö museoissa alkaa marraskuun aikana. Osa tietokannan sisällöstä tullaan julkaisemaan selailuversiona Internetissä eri kielillä. Uudesta tietokannasta hyötyvät saamelaiselinkeinojen harjoittajat, virkamiehet, saamelaimuseot ja saamelaiskulttuurin tutkijat, mutta myös saamelaisalueen ulkopuolella sijaitsevat museot ja laitokset, jotka saavat uutta tietoa kokoelmissaan sijaitsevista esineistä.

Projektia luotsaa yhteispohjoismainen ohjausryhmä, johon kuuluvat Anna Westman Ájttestä, Tarmo Jomppanen Siidasta, Kjersti Schanche Varangin saamelaimuseosta sekä Linda van der Spa ja Toril Iversen Norjan saamelaisjärjestelmästä. Hankkeen valvojanä toimii Lapin lääninhallituksen edustaja. Asiantuntija-apua projektille antaa referenssiryhmä, johon kuuluvat tutkija Inga-Maria Mulk Ájtte -museosta, intendentti Dikka Storm Tromssan yliopistomuseosta sekä Professori Veli-Pekka Lehtola Oulun yliopiston Giellagas-instituutista.

Lisätietoja

Projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin
Saamelaimuseo Siida
GSM +358 400 328133
eeva-kristiina.harlin@samimuseum.fi
<http://www.siida.fi/heritage/>

Sámemusea Siiddas lea jođus sámi ávnnaslaš kulturárbbi vurkenprošeakta "Recalling Ancestral Voices. Repatriation of Sami Cultural Heritage". Sámi ávnnaslaš kulturárbbiin oaivvildit odđa ja boares dávviriid, maid sámit leat ráhkadan dahje mat leat leamaš don doložis gitta otnáži sin anus. Dán áigge dát dávvirat vurkkoduvvojit moanain davviriikalas lágádusain ja museain.

Prošeavtta ulbmilin lea čielggadit sámevuovllus vássán čuohtejagiid áigge dolvojuvvon dávviriid meari ja dan ahte gos dat dán áigge leat. Ulbmilin livččii fidnet dáid dávviriid buorebut olámuddui, dasgo jos čoakkáldagat leat biedgguid, de daid lea váttis fáhtet. Dilli galggašii dáikko buorránit dan maŋŋá, go sámebiergasat leat čohkkejuvvon almmolaš dihtovuđđui.

Prošeavttas vástida Sámemusea Siida ovttas Duottar- ja sámemusea Ájttein ja Várjjat Sámemuseain. Prošeavtta jodiheaddjin lea Eeva-Kristiina Harlin. Dasa lassin geavatláš kártenbargguid várás leat bálkáhuovvon golbma prošeaktabargi: Suomas Kati Vuontisjärvi, Ruotas Sunna Kuoljok ja Norggas Sissel Mikkelsen. Prošeakta álggahuvvui dán jagi cuoŋománus ja dat nohká skábmamánus 2007. Prošeakta lea Eurohpá Uniovnna doarjun Interreg III -fidnu, man sisriikkalaš ruhtadeaddjit leat Lappi leanaráđdehus, Davvikalohttaráđdi, Statens Kulturrådet, Ruota Sámedikki Kulturráđdi, Norgga Sámedikki Kulturráđdi, Norsk Kulturråd ja ABM-utvikling.

Suoma ja Norgga museaid ja sierralágan dutkanlágádusaid sámečoakkáldagat leat kártejuvvon dán ulbmila várás plánejuvvon gulaskuddamiin, Ruotas čoakkáldagaid sturrodat ja daid dálá báikkit leat juo ovdal čielggaduvvon. Vástádusaid vuodul mii ráddádallat sámedávviid hálddaseaddji museaiguin ja lágádusaiguin materiálaid vurkemis oktasaš davviriikalas diehtovuđđui. Diehtovuodu deavdin museain álgá skábmanánuš. Oassi diehtovuodu sisdoalus galgá almmustuhttot bládenveršuvdnan Interneatnas sierra gielaiguin. Odđa diehtovuodus ávkašuvvet sámeeláhusaiguin bargi olbmot, virgeolbmot, sámemuseat ja sáme kulturdutkit, muhto maiddái sáme guovllu olggobeale museat ja lágádusat, mat ožžot odđa dieđuid dain dávviriin, mat dain leat iežaset čoakkáldagain.

Prošeavtta lea jodiheamen oktasaš davviriikalaš stivrenjoavku, masa gullet Anna Westman Ájttes, Tarmo Jomppanen Siiddas, Kjersti Schanche Várjjat sámemuseas ja Linda van der Spa ja Toril Iversen Norgga sámedikkis. Fitnu bearráigeahččá Lappi leanaráđdehusa ovddasteaddji. Áššedovdiveahki prošeaktii addá referensajoavku, masa gullet dutki Inga-Maria Mulk Ájtte -museas, intendantta Dikko Storm Romssa universitehtamuseas ja professor Veli-Pekka Lehtola Oulu universitehta Giellagas-instituhtas.

Lassedieđut
Prošeaktajodiheaddji Eeva-Kristiina Harlin
Sámemusea Siida
GSM +358 400 328133
eeva-kristiina.harlin@samimuseum.fi
<http://www.siida.fi/heritage/>

Lehdistötiedote kesäkuu 2007

Saamelaisesineiden kartoitus on käynnistynyt – jo loppuvuodesta esineitä voi katsella internetistä

Saamelaisesineet ovat hajallaan pienissä ja suurissa museoissa ympäri koko pohjolaa. Museoissa saamelaisten on vaikea saavuttaa tai nähdä niitä, sillä harva tietää esineiden olemassaolosta. Nyt meneillään olevassa projektissa parannetaan tietoa näistä esineistä. Kolme saamelaismuseota Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa inventoivat kokoelmia ympäri pohjoismaita. Inventoinnin pohjalta luodaan tietokanta saamelaisesineistä ja niiden sijaintimuseoista. Tiedon kerääminen on ensimmäinen askel kohti kulttuuriperinnön palauttamista saamelaisille.

“Esineet kertovat saamelaisten elämästä ja historiasta ja siksi ne ovat merkityksellisiä. Jokaisella meillä on oikeus oman kulttuurimme tuntemiseen, sen suojelemiseen ja säilyttämiseen tulevia sukupolvia varten” sanoo Recalling Ancestral Voices -projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin.

On sinänsä positiivista, että saamelaisesineitä aikanaan kerättiin museoiden ja tutkimuslaitosten kokoelmiin, sillä se on taannut esineiden säilymisen nykyaikaan. Toisinaan museoissa on paljonkin tietoa esineistä, esimerkiksi niiden aiemmista omistajista tai siitä, mistä ne ovat peräisin, mutta valitettavan usein kaikki tarkemmat tiedot puuttuvat. Saamelaisen kulttuurin tunteva ihminen voi usein sanoa esineistä enemmän kuin museoissa on niistä tietoa. Monella museolla, joissa hallinnoidaan saamelaiskokoelmia ei ole enää tänä päivänä painopistealueena juuri saamelaiskulttuurin esittelyä. Tämä on johtanut siihen, että saamelaiskulttuuria ja sen esineistöä tunnetaan vain vähän tai ei lainkaan.

Monet kartoitettujen museoiden kokoelmissa olevista esineistä kerättiin jo 1800-luvulla. Ikänsä vuoksi ne ovat erityisen arvokkaita, sillä Pohjoismaiden saamelaismuseoissa näin vanhat esineet ovat hyvin harvinaisia, koska saamelaismuseot ovat verrattain uusi ilmiö. Esineitä on toki mahdollista lainata vaikkapa saamelaismuseoihin, mutta se on paitsi aikavievää, myös kallista, ja laina-ajat ovat usein rajoitettuja.

“Projektimme keskittyy kulttuurihistorialliseen aineistoon, kuten vaatteisiin, taloustavaroihin, poronhoidosta kertovaan esineistöön ja muuhun arkiesineistöön, mutta myös luuaineisto ja uskonnollinen esineistö, kuten noitarummut ja seidat kuuluvat projektimme parissa inventoitavaan aineistoon”, kertoo Eeva-Kristiina Harlin. Tämän hetken tietojen mukaan esineitä näyttäisi olevan yhteensä yli 50 000 eri museoissa Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Saavutettu tieto kerätään tietokannan muotoon, joka on kokonaisuudessaan selattavissa kolmessa projektiin osallistuvassa museossa Siidassa, Ájttes ja Varangin saamelaismuseossa. Heille, jotka eivät pääse näihin museoihin, on mahdollisuus selata tietokantaa internetin kautta. Tämän projektin myötä sekä saamelaiset että myös kaikki muut saamelaiskulttuurista kiinnostuneet, kuten esimerkiksi tutkijat ja opiskelijat pääsevät tutustumaan esineistöön. Tämä on erittäin tärkeää myös saamelaiskäsityöläisille, jotka voivat näin tutustua vanhoihin esine- tai vaatemaleihin.

Projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlinin mukaan tieto on valtaa. “Jos tieto ei ole saavutettavissa, ei voi olla tuntemusta eikä taitoa ja sitten ei oikeastaan ole mitään. Jos tiedetään, mitä esineitä missäkin museossa on, on niihin tutustuminen aika tavalla helpompaa.”

Projekti on Interreg –projekti, jonka rahoittajia ovat Lapin Lääninhallitus, Pohjoiskalotinneuvosto, Ruotsin saamelaiskäräjien kulttuurirahasto, Ruotsin valtion kulttuurirahasto, Norjan kulttuurirahasto, Norjan Saamelaiskäräjien ympäristö- ja kulttuuriosasto, ABM-utvikling, Norja ja Pohjoismainen kulttuurirahasto.

Lisätietoa projektista löytyy sen kotisivuilta www.siida.fi/heritage .

tai

Eeva-Kristiina Harlin, Saamelaismuseo Siida

+(358) 400 328 133

eeva-kristiina.harlin@samimuseum.fi.

Sámegálvvuid gárten lea álgán - gálvvuid sáhtta geahčadit interneahtas jo jagi loahpas

Sámegálvvut leat bieđgguid unna ja stuorra museain miehtá Davviriikkaid. Sámiide lea váttis oaidnit dáid gálvvuid, dasgo gallis sis eai dieđe daid oppa gávdnotge. Dálá proševtta ulbmilin lea buoridit dieđuid dán sámegálvvuin. Golbma sámemusea Suomas, Ruotas ja Norggas inventerejit čoakkáldagaid miehtá Davviriikkaid. Inventerema vuodul ráhkaduvvo diehtovuodđu sámegálvvuin ja dán museain, gos dat gávdnojit. Dieđuid čoaggin lea vuosstas lávki dan guvlui, ahte sámi kulturárbi máhcahuvvo sámiide.

“Gálvvut leat dehálaččat danin go dat addet dieđuid sámiid eallimis ja historjjás. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dovdat iežas kultuvrra ja suodjalit ja sealluhit dan boahtevaš buolvvaide”, lohká Recalling Ancestral Voices - proševtta jodiheadji Eeva-Kristiina Harlin.

Lea iešaldes buorre, ahte sámegálvvut čohkkejuvvojedje goas nu museaid ja dutkanlágádusaid čoakkáldagaide, dasgo dat lea sihkarastán gálvvuid seailuma gitta dásáži. Muhtumin museain leat ollu dieđut gálvvuin, ovdamearkka dihte daid ovddit oamasteaddjiin dahje gos dat leat álgoálggus bohtán, muhto váidalahtti dávjá buot dárkilet dieđut váilot. Olmmoš, gii dovdá sáme kultuvrra, diehtá dávjá eanet dán gálvvuin go maid museain dihtet. Mánngga museas, main gávdnojit sámečoakkáldagat, sáme kultuvrra ovdanbuktin ii leat šat dán áigge oaiveášši. Danin sáme kultuvrra ja sámegálvvuid dovdet unnán dahje eai ollege.

Mánnggat gálvvut gártejuvvon museain leat čoggojuvvon jo 1800-logus. Agi dihte dat leat earenoamáš divrasat. Davviriikkaid sámemuseain eai leat olus ná boares gálvvut, dasgo sámemuseat leat oalle nuorat. Mánnašuvvon museat sáhttet dieđusge luoikat gálvvuideaset sámemusaide, muhto dat ii leat dušše áddjái muhto šaddá divrrasin ja luoikanáiggitge leat ráddjejuvvon.

“Proševttas hui guovddážiis leat kulturhistorjjálaš materiálat dego biktasat, dálloalodávvirat, boazodollui gullevaš gálvvut ja eará beaivválaš gálvvut. Maiddái dávtit ja oskui guoskevaš materiálat, dego meavresgárit ja sieiddit, inventerejuvvojit dán proševttas”, muitala Eeva-Kristiina Harlin. Dálá dieđuid mielde Suoma, Ruota ja Norgga museain leat badjel 50 000 sámegálvvu. Ožžojuvvon dieđut vurkejuvvojit diehtovuodui, masa sáhtta ollásit oahpásmuvvat Siiddas, Ájtes ja Várjjat Sámi Museas. Dat, geain ii leat vejolašvuohta fitnat dán museain, sáhttet lohkat diehtovuodui interneahta bokte. Dán proševtta bokte sihke sámit ja earát, geat beroštit sáme kultuvrras, dego dutkit ja stuđeanttat, besset oahpásmuvvat gálvomateriálii. Dat lea earenoamáš dehálaš maiddái sámeduojáridda, geat sáhttet ná oahpásmuvvat boares gálvo- ja bivttasmáliide.

Proševtta jodiheadji Eeva-Kristiina Harlina mielde diehtu addá válldi. Jos diehtá, guđe museas guđege gálvu lea, de daidda lea ollu álkit oahpásmuvvat. Jos sámiin eai leat dieđut, de sidjiide lea measta veadjemeahtun oahpásmuvvat iežaset kulturárbi.

Prošekta lea Eurohpa Uniovna doarjun Interreg III -prošekta, man ruhtadeaddjit leat Lappi leanaráđdehus, Davvicalohtaráđdi, Ruota sámedikki kulturfoanda, Ruota stáhta kulturfoanda, Norgga kulturfoanda, Norgga sámedikki biras- ja kulturossodat, ABM-utvikling Norggas ja Davviriikkaid kulturfoanda.

Lassediđut: proševtta ruoktosiiduin www.siida.fi/heritage.

dahje

Eeva-Kristiina Harlin, sámemusea Siida

+(358) 400 328 133

eeva-kristiina.harlin@samimuseum.fi.

Lehdistötiedote syyskuu 2007

SEMINAARI SAAMELAISESTA KULTTUURIPERINNÖSTÄ SAAMELAISMUSEO SIIDASSA 3.-5.10.2007

Saamelaismuseum Siida järjestää yhteistyössä ”Recalling Ancestral Voices. Repatriation of Sámi Cultural Heritage” – projektin kanssa Inarissa 3.-5.10.2007 seminaarin, jossa keskustellaan saamelaisesta kulttuuriperinnöstä. Seminaarin aikana tarkastellaan kulttuuriperintöä useasta eri näkökulmasta ja vertaillaan eri maiden ajatuksia ja kokemuksia esineellisen kulttuuriperinnön repatriaatiosta eli palauttamisesta. Seminaarissa kerrotaan millaista tietoa käynnissä oleva projekti on tuottanut saamelaisesta esineellisestä kulttuuriperinnöstä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Kerätty tieto tullaan kokoamaan tietokantaan, joka on selattavissa projektiin osallistuneissa kolmessa saamelaismuseumissa Inarin Siidassa, Jokkmokkin Ájttessa ja Varangerbotnin saamelaismuseumo Várjjatissa. Tietokannasta on kehitteillä Internet-selain, joka valmistunee loppuvuodesta 2007. Selain tulee helpottamaan tutustumista etenkin saamelaisalueen ulkopuolelle kulkeutuneeseen esineistöön. Esineisiin liittyvän tiedon ja kuvien sijainti internetissä on hyödyksi perinteisten käsitöiden tekijöille, opiskelijoille, tutkijoille ja kaikille kiinnostuneille.

Seminaari käynnistyy keskiviikkona 3.10.2007 projektin esittelyllä ja Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjien puheenvuoroilla kulttuuriperinnön hallinnan nykytilanteesta ja tulevaisuuden toiveista. Iltapäivällä saamelaisen kulttuurin professori Veli-Pekka Lehtola sekä saamelaiskulttuurin tutkijat kertovat osallistujamaiden harjoittaman repatriaation historiasta ja nykytilanteesta. Kysymys kulttuuriperinnön palautuksesta ja oikeus omaan kulttuuriperintöön ja sen hallinnoimiseen on ollut maailman alkuperäiskansojen, kuten saamelaisten parissa voimakkaasti esillä viime vuosikymmeninä. Torstaina kuullaan toteutuneista kulttuuriperinnön palautuksista mm. Alaskan yliopiston, Grönlannin kansallismuseon ja Tanskan kansallismuseon näkökulmasta. Kansallisten museoiden työntekijät Suomesta, Ruotsista ja Norjasta tulevat kertomaan myös maiden suurimpiin kuuluvien kokoelmien tulevaisuudesta. Seminaarin päättää perjantaina paikallisille suunnattu päivä, jonka puheenvuoroissa tarkastellaan repatriaation monenlaista hyödyntämistä oman kulttuurin piirissä ja vastataan mm. kysymykseen, miksi museokokoelmat tulisi saavuttaa helposti ja mitä todellista hyötyä siitä olisi saamelaisille itselleen. Puhujina ovat mm. teolliseksi muotoilijaksi opiskeleva Tiina Sanila sekä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lehtori Samuli Valkeapää. Viimeisenä päivänä kerrotaan lyhyesti myös projektin tietokannasta ja esitellään sen käyttöä. Seminaarin aikana järjestetään paneelikeskustelu eri asiantuntijoiden kesken ja myös kysymysten esittäminen on mahdollista.

Lisätietoa seminaarista ja projektista löytyy projektin kotisivuilta www.siida.fi/heritage. Sivulla on myös ilmoittautumishojeet seminaariin, joka on ilmainen. Ilmoittautuminen päättyy 27.9.2007.

Seminaarin rahoittajina toimivat Pohjoismaiden kulttuurirahasto ja Ruotsin Saamelaiskäräjät.

SEMINÁRA SÁMI KULTURÁRBBIIS SÁMEMUSEA SIIDDAS 3.-5.10.2007

Sámemusea Siida lágida 3.-5.10.2007 seminára Anáris. Dát seminára lágiduvvo "Recalling Ancestral Voices. Repatriation of Sámi Cultural Heritage" -prošeavtta olis. Seminára áigge kulturárbi guorahallojuvvo mángga perspektiivvas, ja dalle veardádallojit sierra riikkaid ovdasteaddjiid jurdagat ja vásáhusat ávnnaslaš kulturárbbi máhcaheamis. Semináras muitaluvo, makkár dieđuid dálá prošeakta lea buktán ovdan sámi ávnnaslaš kulturárbbis Suomas, Ruotas ja Norggas. Čoggojuvvo dieđut vurkejuvvojit diehtovuđđui, masa sáhtá oahpásmuvvat Anára Siiddas, Johkamohki Ájttas ja Vuonnabađa Várjjat-museas. Dát sámemuseat ledje mielde prošeavttas. Diehtovuodus leat čohkkemin Interneahtta-siidduid, mat gárvvásmuvvet várra loahppajagis 2007. Interneahtta-siidduid bokte lea álkit oahpásmuvvat dávviriidda, mat leat gártan sámevuovllu olggobeallai. Árbevirolaš dujiid duddjojeaddjit, oahppit, dutkit ja eará áššisberošteaddjit ávkašuvvet das, ahte dákkár dávviriid birra gávdnojit dieđut ja govat Interneahtas.

Seminára álgá gaskavahku 3.10.2007. Álggos vuos muitaluvo prošeavtta birra. Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkiid ovdasteaddjit dollet sáhkavuoruid kulturárbbi hálddašemi dálá dilis ja boahpteáiggi sávaldagain. Eahketbeaivve sáme kultuvrra professor Veli-Pekka Lehtola ja sáme kultuvrra dutkit muitalit, maid oassálastiriikkain leat dahkan kulturárbbi máhcaheami ovdii ja mii lea dál dilli. Gažaldat kulturárbbi máhcaheamis ja vuoigatvuohta iežas kulturárbbi ja dan hálddašepmái lea leamaš máilmmi álgoálbmogiid, dego sámiid gaskkas ollu ovdan dáid mañimuš logijagiid áigge. Duorastaga muitalit ee. Alaska allaoahpahaga, Ruonáeatnama álbmotmusea ja Dánmárkku álbmotmusea ovdasteaddjit iežaset vásáhusaid kulturárbbi máhcaheamis. Čearddalaš museaid bargit Suomas, Ruotas ja Norggas muitalit maiddái riikkaid stuorámusaide gullevaš čoačkáldagaid boahpteáiggis. Seminára mañimuš beaivi, bearjadat, lea oaivvilduvvon báikkálaš olbmuide. Dalle ságastallet das, mo kulturárbbi máhcaheamiin sáhtá mánggaláhkai ávkkástallat iežas kultuvrra siste ja muitalit omd. das, manin museačoačkáldagat galggašedje leat buorebut olámuttus ja mii duodalaš ávkkiiid das livččii sámiide. Ságastallin leat ee. dáiddaduojárin studerejeaddji Tiina Sanila ja Sámi oahpahušguovddáža lektor Samuli Valkeapää. Mañimuš beaivve muitaluvo oanehaččat maiddái prošeavtta

diehtovuodus ja čilgejuvvo dan geavaheapmi. Seminára áigge lágíduvvo áššedovdiid ságastallan, ja dalle sáhtá maidái jearrat gažaldagaid.

Lassediedut seminára ja prošeavtta birra gávdnojit prošeavtta ruovttusiidduin www.siida.fi/heritage. Siidduin leat maidái rávvagat das, mo sáhtá almmuhit iežas seminárii. Seminára lea nuvtá. Almmuhanáigi nohká 27.9.2007.

Seminára ruhtadeaddjin leat Davviriikkaid kulturfoanda ja Ruota sámediggi.

Lehdistötiedote lokakuu 2007

Keskustelu saamelaisesineiden palautuksesta on alkanut Norjassa ja Ruotsissa, mutta Suomessa tullaan jälkijunassa. Toivottavasti Norjan ja Ruotsin positiivinen esimerkki kannustaa myös Suomen museoauktoriteetteja avoimeen keskusteluun asiasta.

Saamelaismuseo Siidan, Ruotsin tunturi- ja saamelaismuseo Ájtten ja Varangin saamelaismuseon yhteistyö -projekti "Recalling Ancestral Voices" järjesti seminaarin aiheeseen liittyen Siidassa Inarissa 3.-5. lokakuuta. Seminaaria rahoittivat pohjoismainen Kulttuurirahasto sekä Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjät. Kolmen päivän aikana keskustelu kävi vilkkaana repatriaation eli palautukseen liittyvistä asioista useasta eri näkökulmasta. Seminaariin osallistui edustajia museoista, kulttuurialalta, politiikasta sekä käsityöntekijöiden parista. Puheenvuoroja toteutuneista palautuksista kuultiin esimerkiksi Grönlannista. Tanskan ja Grönlannin välinen repatriaatioprosessi, Utimut, on kansainvälisestikin kehuttu esimerkki. Vajaan 20 vuoden aikana yhteensä 35 000 esinettä palautettiin Tanskan kansallismuseon kokoelmista Grönlannin kansallismuseoon ja arkistoon. Sekä Tanskan että Grönlannin Kansallismuseot ja prosessiin osallistuneet tutkijat ovat olleet tyytyväisiä palautukseen, jonka perustana on pidetty molemminpuolista kunnioitusta.

Pohjoismaissa kulttuuriperinnön repatriaation tunnettavuus vaihtelee suuresti. Norjassa keskustelu aloitettiin ensimmäisen kerran 1960-luvulla ja se on jatkunut siitä lähtien. Nyt aktiivinen keskustelu on herännyt myös Ruotsissa ja se käy tällä hetkellä kiivaana. Ruotsin saamelaisparlamentti vaatii aikoinaan haudasta nostettujen saamelaisluiden palauttamista sekä anatomisista kokoelmista että museoiden varastoista. Suomen saamelaismuseo Siidassa lokakuun alkupäivinä järjestetyssä seminaarissa sekä Nordiska Museetin Lena Palmqvist että Norsk Folkemuseummin Leif Pareli kertoivat museoidensa olevan valmiita avaamaan keskustelun mahdollisista esinepalautuksista saamelaismuseoille. Suomen Museovirastoa edustanut intendentti Leena Söyrinki-Harmo kertoi, että esinerepatriaatio ei ole ollut esillä Kansallismuseossa tai Museovirastossa laajemmin, sillä kokoelmien palauttamista ei ole koettu aiheelliseksi. Sen sijaan Helsingin yliopiston aikanaan keräämät anatomiset saamelaiskokoelmat on palautettu saamelaismuseolle, joka hallinnoi niitä yhdessä saamelaiskäräjien kanssa. Osa näistä kokoelmista on uudelleenhaudattu Inarin vanhaan hautumaasaareen. Suomen Museovirastolla on ennestään paljon kokemusta esinepalautuksista, sillä aikanaan Ahvenmaalta Helsinkiin kuljetetut esinekokoelmat on kokonaisuudessaan palautettu Ahvenanmaalle. On toivottavaa, että keskustelu myös saamelaisesineiden palautuksesta voitaisiin käynnistää.

Monien seminaarissa kuultujen esimerkkien perusteella kulttuuriperinnön palautus on mahdollista, ja se voi olla prosessina palkitseva molemmille osapuolille. Se edellyttää kuitenkin paljon aikaa, työtä sekä positiivista ja avointa molemminpuolista asennetta. Keskustelu repatriaatiosta jatkuu pääasiassa poliittisesta näkökulmasta ensi syksynä, kun neljän maan saamelaisista koostuva Saamelaisneuvosto järjestää Rovaniemellä kulttuuriperintöasioita käsittelevän kansainvälisen kokouksen.

Lisätietoja

Projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin
Saamelaismuseo Siida
GSM +358 400 328133
eeva-kristiina.harlin@samimuseum.fi
<http://www.siida.fi/heritage/>

PREASSADIEDÁHUS

Ságastallan sámedávviriid máhcaeamis lea álgán Norggas ja Ruotas, muhto Suomas dát ášši ii leat vel leamaš nu olus ovdan. Doaivvu mielde Norgga ja Ruota buorre ovdamearka movttiidahtá maidái Suoma museolbmuid rabas ságastallamii dán áššis.

Sámemusea Siidda, Ruota duottar- ja sámemusea Ájtte ja Várjjaga sámemusea ovttasbargoprošeavtta "Recalling Ancestral Voices" olis lágíduvvui golggotmánu 3.-5. beaivve seminára kulturárbbi máhcaeami birra Siida-museas

Anáris. Seminára ruhtadedje Davviriikkaid Kulturfoanda ja Ruota ja Norgga sámedikkít. Golmma beaivvi áigge oasseváldit ságastalle viššalit kulturárbbi máhcahepmái guoskevaš áššiin sierra perspektiivvain. Semináras ledje mielde museaid, kultursurgiid, politihkalaš beliid ja duojáríid ovddasteaddjit. Sáhkavuoruin buktojuvvui ovdan Ruonáeatnamis ollašutton kulturárbbi máhcahepmi. Dánmárkku ja Ruonáeatnama gaskasaš máhcahanpros eassa Utimut lea riikkaidgaskasaččatge giitaluvvon ovdamearka. Váile 20 jagis oktiibuot 35 000 dávvira máhcahuvvojedje Dánmárkku Álbmotmusea čaokkáldagain Ruonáeatnama Álbmotmuseai ja arkiiivii. Sihke Dánmárkku ja Ruonáeatnama Álbmotmuseat ja dán prosessii oassálastán dutkit leat leamaš duhtavaččat máhcahepmái, man vuodđun lea leamaš máinnašuvvon oassebeliid gaskasaš gudnejahttin.

Davviriikkain leat stuorra earut kulturárbbi máhcaheami dovdamis. Norggas ságastallagohte áššis vuosttas háve 1960-logus ja ságastallamat leat joatkašuvvan gitta dássáži. Dál leat ságastallagohtán viššalit maiddá Ruotas. Ruota sámediggi gáibida dolin hávddiin roggojuvnon sámedávttiid máhcaheami sihke anatomalaš čaokkáldagain ja museaid vuorkkái. Suoma sámemusea Siiddas golgotmánu álgobeivviid lágiduvvon semináras sihke Nordiska Museeta Lena Palmqvist ja Norsk Folkemuseuma Leif Pareli muitaleigga iežaska museaid leat gergosat álggahit ságastallamiid vejolaš dávvirmáhcaheamiin sámemuseaide. Suoma Museavirasto ovddastan intendeanta Leena Söyrinki-Harma muitalii ahte dávviriid máhcahepmi ii leat leamaš stuorábut ovdan Álbmotmuseas dahje Museovirastos, dasgo čaokkáldagain máhcahepmái ii leat orron leamen dárbu. Dan sadjái anatomalaš sámečoakkáldagat, mat leat goas nu čoggojuvnon Sámis, leat máhcahuvvon sámemuseai, mii hálddaša daid ovtas Sámedikkiin. Oassi dán čaokkáldagain leat ođđasit hávdáduvvon Anára boares hávdesullui. Suoma Museovirastos leat ovdežis ollu vásáhusat kulturárbbi máhcaheamis, dasgo goas nu Álanddas Helssegii dolvojuvnon dávvirčoakkáldagat leat ollásit máhcahuvvon Álandii. Livčči buorre, jos Suomas ságastallagoadašedje maiddá sámedáviriid máhcaheamis.

Semináras bohte ovdan mánga ovdamearka das ahte kulturárbbi lea vejolaš máhcahit, ja dat sáhtá proseassan addit ollu goabbat oassebeallái. Dat lea goittot áddjás bargu, ja oassebealit galggašedje sáhttit ságastallat áššis positiivvalaččat ja rahpasit. Kulturárbbi máhcaheamis ságastallojuvvo boahhte čavčča vuosttazettiin politihkalaš perspektiivvas, go njealje riikkas čohkiidan Sámiráđdi lágida Roavvenjárggas riikkaidgaskasaš čaohkkima kulturárbeáššiid birra.

Lassediedut
Prošeaktanjođiheddji Eeva-Kristiina Harlin
Sámemusea Siida
GSM +358 400 328133
eeva-kristiina.harlin@samimuseum.fi
<http://www.siida.fi/heritage/>

Lehdistötiedote helmikuu 2008

Saamelaiset museokokoelmat yhteiseen Internet-tietokantaan

Museoiden piiloista löytyy arvaamattomia aarteita. Saamelaisista museoesineistä määrällisesti suurin osa sijaitsee saamelaisalueen ulkopuolisissa museoissa ja harva saamelainen edes tietää niiden olemassaolosta. Nyt niiden löytäminen on helpottumassa. Saamelaisten kansallispäivänä 6. helmikuuta avataan Internetissä saamelaiskokoelmien tietokanta, josta on mahdollista hakea Ruotsin, Norjan ja Suomen museoissa ja kokoelmissa olevaa saamelaisineistää.

Muiden alkuperäiskansojen tapaan saamelaiset ovat viime vuosina kiinnittäneet huomiota museoiden ja tutkimuslaitosten hallussa olevan kulttuuriperinnön hallinta- ja omistuskysymyksiin. Museoiden ja tutkimuslaitosten kokoelmien inventoiminen on välttämätöntä, jotta keskustelu tästä aiheesta on mahdollista

- Olemme kiitollisia siitä, että monet museot ovat keränneet ja säilyttäneet vanhoja saamelaisia esineitä kokoelmissaan. Ruotsissa olemme säästyneet sodan tuhoilta mutta Suomessa ja Norjassa tuhoutui sodan aikana paljon saamelaisten kulttuuriperintöä. Näissä maissa varsinkin pohjoisten alueiden ulkopuolella sijaitsevilla kokoelmilla on suuri merkitys. (Sunna Kuoljok, Ájtte-museon intendentti).

Nyt julkaistava saamelaisineistön tietokanta on tuotettu ”Recalling Ancestral Voices - Repatriation of Sámi Cultural Heritage” -hankkeessa. Hanketta veti Saamelaismuseum Siida Inarissa ja sen muita museo-osapuolia olivat Ájtte - Svenskt Fjäll- och Samemuseum Ruotsin Jokkmokkissa, ja Varanger Samiske Museum Norjassa. Hanke aloitettiin 1. huhtikuuta 2006 ja se kesti marraskuun loppuun 2007. Projektia rahoittivat: EU Interreg-III, Svenska Sametingets kulturråd, Svenska Statens Kulturråd, Norsk Kulturråd, Norska Sametingets

miljö- och kulturavdelning, ABM-utvikling (Norja), Lapin Läninhallitus ja Pohjoiskalottineuvosto. Projektin kotisivut ovat osoitteessa <http://www.siida.fi/heritage/>.

Tietokanta jakautuu kolmeen osaan, kolmeen maahan, joista tietoja on kerätty: Suomeen, Ruotsiin ja Norjaan. Tieto kustakin esineestä ovat peräisin siitä museosta, jossa esinettä säilytetään. Tietokanta on tästä syystä monikielinen: tietoa on norjaksi, ruotsiksi, suomeksi ja vähän myös saameksi. Tietokannasta voi hakea esineen, paikan, henkilön tai museon/kokoelman nimellä. Museokokoelmien tavallisin esineryhmä ovat tavalliset kodin esineet: vaatetus ja asusteet, taloustavarat, työvälineet jne. Kokoelmissa saattaa olla myös mm. luujäämistöjä ja uskonnollista esineistöä, kuten seitoja ja rumpuja. Suomenkieliseen tietokantaan on luetteloitu Suomen museoissa ja tutkimuslaitoksissa sijaitsevat saamelaisesineet, joita on yhteensä vajaat 10 000. Saamelaisiksi esineiksi on katsottu saamelaisten tai heidän esivanhempiensa valmistamat tai käyttämät esineet. Tietokantaan talletetut esinetiedot perustuvat museoissa ja tutkimuslaitoksissa niistä oleviin tietoihin. Joidenkin esineiden kohdalla tieto on vähäistä, ja joskus jopa esinekuvailut puuttuvat. Kaikista esineistä ei myöskään ole valokuvaa. Tietosuojalain takia kaikkia esineeseen liittyviä tietoja ei julkaista internetissä. Tarkempia tietoja saa tarvittaessa ao. museoista.

Kerättyjen kokoelmätietojen jakeluun tarkoitettun Internetsovelluksen on toteuttanut T:mi Hilla Tarjanne (www.kulttuuriymparisto.fi). Tietokanta sijaitsee osoitteessa www.samicollection.org.

Saamelaismuseon ATK-suunnittelija Pasi Aikio opastaa tietokannan käyttöön Siidassa saamelaisten kansallispäivänä 6.2. kello 12.00 - 14.00.

Lisätietoja: Museonjohtaja Tarmo Jomppanen, Saamelaismuseo Siida, puh. 0400 167 806, tarmo.jomppanen@samimuseum.fi. Lehdistikuvia tietokannan julkistamiseen liittyen saa pyydettäessä sähköpostitse.

Sámi museačoakkáldagat oktasas Internet-diehtovuđđui

Museaid čiegáin gávnojit árvitmeahtun árnat. Sámi museadinggáin mearálaččat stuorimus oassi gávno museain sámeaguovllu olggobealde, ja hárve sápmelaš oppa diehtáge daid birra. Dál daid gávnoan lea šaddamin álkibun. Sápmelaččaid álbmotbeaivvi guovvamánu 6. beaivve rahppojuvvo Internetis sámečoakkáldagaid diehtovuodđu, mas lea vejolaš ohat sámedinggaid, mat gávnojit Ruota, Norgga ja Suoma museain ja čoakkáldagain.

Nugo earáge eamiálbmogat sápmelaččat leat dáid maŋemuš jagiin gidde fuopmášumi museaid ja dutkanlágádusaid hálldus gávnovaš kulturárbbi hálldašan- ja oamastangázaldagaide. Museaid ja dutkanlágádusaid čoakkáldagaid inventeren lea vealtameahtun, vai sággastallan dán fáttás lea vejolaš.

- Mii leat giitevažžat das, ahte maŋgat museat leat čoaggán ja seailuhan boares sámedinggaid iežaset čoakkáldagain. Ruotas mii leat seastašuvvan soadi vahágiin, muhto Suomas ja Norggas duššai soadi áigge valjis sápmelaččaid kulturárbi. Dáid riikkain earenoamážit čoakkáldagain davviguovlluid olggobealde lea stuorra mearkkašupmi. (Sunna Kuoljok, Ájtte-musea intendeanta).

Diehtovuodđu, mii dál šaddá almmustahttot, lea buvttaduvvon "Recalling Ancestral Voices - Repatriation of Sámi Cultural Heritage" -prošeavttas. Prošeavtta jodihii Siida-sámemusea Anáris ja dan earát musea-oassebealit ledje Ájtte – Ruota duottar- ja sámemusea (Ájtte - Svenskt Fjäll- och Samemuseum) Ruota Johkamohkis, ja Várjjat sámemusea (Varanger Samiske Museum) Norggas. Prošeakta álggahuvvui cuonjománu 1. beaivve j. 2006 ja dat bisttii skábmamánu lohppii j. 2007. Prošeavtta ruhtadedje: EU Interreg-III, Ruota sámedikki kulturráđđi (Svenska Sametingets kulturråd), Ruota stáhta kulturráđđi (Svenska Statens Kulturråd), Norgga kulturráđđi (Norsk Kulturråd), Norgga sámedikki biras- ja kulturossodat (Norska Sametingets miljø- och kulturavdelning), ABM-utvikling (Norga), Lappi leanaráđdehus ja Davvikalohttaráđđi. Prošeavtta ruovttusiiddut leat čujuhusas <http://www.siida.fi/heritage/>.

Diehtovuodđu juohkášuvvá golmma oassái, golmma riikii, gos dieđut leat čoggojuvvon: Supmii, Ruttii ja Norgii. Diehtu gudege dinggas boahťa dan museas, gos dingga seaillohuvvo. Diehtovuodđu lea dán sivas maŋggagielat: diehtu lea fidnemis dárogillii, ruotagillii, suomagillii ja veahá maiddái sámegillii. Diehtovuodus sáhtta ohat dingga, báikki, olbmo dahje musea/čoakkáldaga namain. Museačoakkáldagaid dábalamos dinggajoavku leat dábalas ruovttudinggat: biktasat ja gárvvut, dálloallodinggat, bargo- ja duodjeneavvut jna. Čoakkáldagain sáhttet leat maiddái ee. dáktebázahasat ja oskkoldahkii gullevaš dinggat nugo sieiddit ja meavrresgárit. Suomagielat diehtovuodđui leat biddjon logahallamii Suoma museain ja dutkanlágádusain gávnovaš sámedinggat, mat leat oktii buot váile 10 000. Sámedingan leat lohkkajuovvon dinggat, maid sápmelaččat dahje sin máttarvánhemat leat geavahan. Diehtovuodđui vurkejuvvon

dinggadiet vuodduuvvet daidda dieđuide, mat daid birra gávdnojit museain ja dutkanlágádusain. Muhtin dinggaid birra diehtu lea uhccán, ja muhtimin juoba dinggovvadásat váilot. Juohke dinggas ii maiddá leat fátogovva. Diehtosuodjelága dihte visot dinggi gullevaš dieđut eai almmuhuvvo Internetis. Dárkkít dieđuid fidne dárbašettiin áššáigullevaš museain.

Čoggojuvvon čoačkáldatdieđuid juohkimii dárkkuhuvvon Internet-vuogádaga lea ollašuttán T:mi Hilla Tarjanne (www.kulttuuriymparisto.fi). Diehtovuodđu gávdno čujuhusas www.samicollection.org.

Sámemusea ADG-plánejeaddji Pasi Aikio oahpista diehtovuodđu geavaheapmái Siiddas sápmelaččaid álbmotbeaivve 6.2. diibmu 12.00 - 14.00.

Lassedieđut: Museahoavda Tarmo Jomppanen, Siida-sámemusea, tel. 0400 167 806,

tarmo.jomppanen@samimuseum.fi. Aviisagovaid diehtovuodđu almmustahttima várás fidne bivdedettiin elerávdnjepoastta bakte.

Lehdistötiedote Ruotsi helmikuu 2008

Nu kan du hitta samiska museiföremål på nätet

Museernas föremålsmagasin rymmer underbara skatter. När det gäller samiska föremål finns de flesta på museer utan för Sápmi, det samiska kärnområdet, och få känner till att de existerar. Nu ska det bli lättare att hitta dem. Den 6 februari, på samiska nationaldagen, öppnas en databas på internet där vem som helst kan söka efter samiska föremål på museer i Sverige, Norge och Finland.

I Sverige finns 35 museer och ett 30-tal same-/hembygdsföreningar med totalt ca 27 000 samiska föremål. Oftast rör det sig om bruksföremål från självhushållningens tid, exempelvis: kläder, husgeråd, redskap, men där finns också skelettmaterial och föremål med helig betydelse, som sejtar och trummor.

- Vi kan vara tacksamma att museer har samlat och bevarat samiska föremål i sina samlingar. På så sätt har de bevarats. I Sverige har vi varit förskonade från krig under lång tid, men i Norge och Finland innebar andra världskriget att gårdar brändes och mycket gick förlorat. Det gör de museisamlingar som finns utanför Sápmi än mer betydelsefulla, säger Sunna Kuoljok, intendent på Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum.

Liksom andra urbefolkningar har även samerna under de senaste åren lyft fram frågan om det kulturarv, som befinner sig på museer och forskningsinstitutioner. För att utreda rättigheterna till det materiella samiska kulturarvet och dryfta frågan återföring är det nödvändigt med en översikt över föremålen och uppgifter knutna till dessa.

Databasen är ett samarbete mellan tre samiska museer i tre länder; Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum, Jokkmokk; Siida Samemuseum i Enare, Finland och Varanger Samiske Museum i Varanger, Norge. Ännu finns inte alla museer med samiska föremålssamlingar i databasen, men Ájtte kommer att fortsätta att uppdatera informationen i databasen med ytterligare uppgifter.

I databasen finns uppgifter om föremål, tillverkare och ursprungsplatser

Databasen är uppdelad i tre delar, en varje land. Uppgifterna i databasen kommer från det museum där föremålet finns och språket i databasen är därför norska, svenska, finska och i en del fall samiska. I databasen kan du leta på föremålsnamn, t.ex. kolt. Det går också att söka efter en särskild plats eller person, t.ex. en tillverkningsplats, tillverkare eller den som använt föremålet. Du kan också leta upp ett museum och se alla samiska föremål som finns där. Adressen till databasen är: www.samicollection.org.

Ytterligare information

Kontakta Sunna Kuoljok, intendent, Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum, Jokkmokk.
0971-170 13, sunna.kuoljok@ajtte.com

Torsdag 7/2 kl. 10.30 berättar Sunna Kuoljok om projektet och visar den nya databasen på Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum, Jokkmokk.

Korta fakta

Hemsida: www.samicollection.org, <http://www.siida.fi/heritage/>
Högupplösta bilder finns att hämta på www.ajtte.com.

"Recalling Ancestral Voices Repatriation of Sámi Cultural Heritage" -projektin seminaari saamelaismuseo Siidassa

SIIDA

Eeva-Kristiina Harlin 2007

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

SÁMEDIGGI SAMETINGET

norden

Nordisk Kulturfond

Projektinjohtaja

Eeva-Kristiina Harlin

Siida

99870 Inari

eeva-kristiina.harlin@samimuseum.fi

gsm+358 400 328133

<http://www.siida.fi/heritage/>

Raportti Saamelaismuseumo Siidan ja ”Recalling Ancestral Voices Repatriation of Sámi Cultural Heritage” -projektin yhteisestä seminaarista Inarin Saamelaismuseumo Siidassa 3-5.10.2007

Miksi seminaari oli tarpeellinen?

Suomen Saamelaismuseumo Siidassa, Ruotsin Tunturi- ja saamelaismuseumo Ájttessa ja Norjan Varangin saamelaismuseumossa on ollut käynnissä 1.4.2006-30.11.2007 saamelaisen esineellisen kulttuuriperinnön taltioimiseen keskittyvä Interreg -projekti ”Recalling Ancestral Voices. Repatriation of Sámi Cultural Heritage”. Haimme avustusta järjestääksemme hankkeesta päävastuussa olevassa Saamelaismuseumo Siidassa seminaarin, jossa käsiteltiin projektin aihepiiriin repatriaatioon eli palautukseen liittyviä kysymyksiä ja esiteltiin projektin tuloksia.

Seminaarin toteutus

Projektiseminaari järjestettiin projektin loppupuolella Saamelaismuseumo Siidan auditoriossa 3.-5. lokakuuta 2007. Seminaarissa eri maiden asiantuntijoille ja museoviranomaisille tarjoutui mahdollisuus keskustella saamelaisen kulttuuriperinnön merkityksestä saamelaiskulttuurille ja museoille sekä yhteiseen keskusteluun saamelaisten esinekerkkoelmien ja muun kulttuuriperinnön hallinnasta tulevaisuudesta. Seminaarin ensimmäisenä päivänä kuultiin projektista, sen tavoitteista ja niiden toteutumisesta. Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjien edustajat puhuivat repatriaation poliittisesta merkityksestä. Ensimmäisen päivän päätti Saamelaistutkijoiden näkemys repatriaation merkityksestä saamelaiskulttuurille ja lopulta sen tilanteesta Suomessa ja Ruotsissa. Toisena päivänä kuultiin esimerkkejä onnistuneesta palautuksesta Kodiak –saarella ja Grönlannissa. Erityisen mielenkiintoisen esimerkin muodosti pohjoismainen esimerkki, toteutunut esinepalautus,

”Utimit” Tanskan ja Grönlannin välillä. Ruotsin Etnografisen museon edustaja kertoi museon harjoittamista kansainvälisistä repatriaatio –esimerkeistä. Toteutuneiden palautusesimerkkien jälkeen kuultiin isojen kansallisten museoiden edustajia Suomesta, Ruotsista ja Norjasta. Esitelmissä kerrottiin museoiden kokoelmista ja niiden hoidosta, mutta saatiin myös osviittaa siitä, miten näissä museoissa suhtaudutaan mahdolliseen palautusajatukseseen. Erityisen merkittäväksi muodostuivat Nordiska museetin (Tukholma) intendentin Lena Palmqvistin sekä Folkemuseetin (Oslo) intendentin Leif Pareli esitykset, joissa he kertoivat museoidensa olevan valmiit avaamaan keskustelun esinepalautuksista saamelaismuseoille. Voidaan siis sanoa, että seminaarissa tehtiin historiaa. Seminaarin jälkeen repatriaatio on ollut esillä pohjoisen lehdistössä. Erityisesti saamelaismedia ja sanomalehti Min Áigi on uutisoinut vilkkaasta keskustelusta, jota käydään mm. Norjan saamelaiskäräjillä. Lokakuun lopussa Oslon yliopiston alainen anatomian laitos ilmoitti palauttavansa seminaarissakin keskustelunaiheena olleet Neidenin ortodoksikalmiston luut. Toisen päivän päätti vilkas ja mielenkiintoinen paneelikeskustelu, johon oli koottu saamelaismuseoiden johtohenkilökuntaa ja kansallisten museoiden ja projektin henkilökuntaa. Seminaarin kolmas päivä oli suunnattu paikallisille. Projektin esittelyn lisäksi, puheenvuorot esittelivät näkemyksiä siitä, miten mahdolliset palautukset hyödyttäisivät saamelaisyhteiskuntaa. Puheenvuoroja kuultiin saamelaismuseolta ja perinteisen duodjin ja teollisen muotoilun yhdistäviltä ammattilaisilta eli repatriaation ideologia lähestytään perinteisen saamelaiskäsityön, duodjin tekijöiden näkökulmasta. Lopulta yleisölle esiteltiin projektin tekeillä olevaa tietokantaa ja sen käyttöperiaatteita. Samassa yhteydessä yleisöllä oli mahdollisuus kysyä kysymyksiä ja antaa kommentteja aihepiiriä koskien. Seminaari tarjosi kahvituksen osallistujille kahtena ensimmäisenä päivänä. Seminaaripäivien aikana osallistujilla oli joka ilta mahdollisuus tavata toisensa seminaari-pubissa, joka järjestettiin Hotelli Kultahovissa omalla kustannuksella. Keskiviikkoiltana järjestettiin seminaari-illallinen, joka sekin oli omakustanteinen. Illalliselle osallistujat kuuluivat paikallisia joiku-esityksiä, joiden esiintymisen seminaari maksoi. Esiintyjät olivat Lapin läänintaiteilija Ulla Pirttijärvi, joka esitti pohjoissaamelaista joikua, sekä Heli ja Satu Aikio, jotka esittivät muutamia Inarinsaamelaista joikuperinnettä edustavaa kappaletta. Osallistuminen oli runsasta kaikkina iltoina ja osallistujat kertoivat solmineensa runsaasti hyödyllisiä tuttavuuksia ja nauttineensa hyvistä keskusteluista. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että seminaari oli onnistunut, ja että se on voimistanut keskustelua saamelaisen kulttuuriperinnön hallinnasta tulevaisuudessa. Seminaari oli erittäin hyvä johdanto Pohjoismaisen saamelaisneuvoston kokoukselle, joka pidetään syksyllä 2008 Rovaniemellä. Kokouksen teemana on saamelainen kulttuuriperintö ja sen hallinta poliittisesta näkökulmasta tarkasteltuna.

Yhteistyökumppanit ja kohderyhmät

Seminaarin järjestelyiden päävastuu oli Saamelaismuseo Siidalla, mutta kuten projekti, myös seminaari järjestettiin yhteistyössä Ruotsin saamelaismuseo Ájtten sekä Norjan Varangin Saamelaismuseon kanssa. Seminaari pidettiin Saamelaismuseo Siidan auditoriossa, jonne mahtui 80 henkilöä. Projektiseminaari oli tarkoitettu usealle kohderyhmälle, joista kaikki nähtiin tasapuolisen tärkeinä.

Aikataulu, seuranta ja budjetti

Tammikuu 2007: Seminaariohjelman suunnittelua, rahoituksen suunnittelu, Rahoitushakemusten laadinta; Pohjoismainen kulttuurirahasto (projektinjohtaja)

Huhtikuu 2007: Rahoitushakemusten laadinta; Ruotsin saamelaiskäräjät (Projektinjohtaja, Ruotsin projektityöntekijä), yhteydenotto esitelmöitsijöihin (projektinjohtaja, projektityöntekijät). Rahoitushakemusten laadinta; Norjan saamelaiskäräjät, Yhteydenotto esitelmöitsijöihin (projektinjohtaja, projektityöntekijät).

Toukokuu 2007: Seminaariohjelman hionta, esitelmöitsijöiden pyytäminen (Projektinjohtaja, projektityöntekijät).

Kesäkuu 2007: Projektiseminaarin materiaalin, kuten ohjelmien, lehdistötiedotteiden ja laatiminen ja hienosäätö, tekstien käännettäminen (Projektinjohtaja, Giellagas-instituutin harjoittelijat, kielenkääntäjät).

Elokuu 2007: Tiedotteen laadinta ja sen levittäminen erilaisilla sähköpostilistoilla sekä projektin ja projektiin osallistuvien museoiden Internetsivuilla (Projektinjohtaja ja projektityöntekijät).

Seminaariin osallistuvien luennoitsijoiden matkojen ja majoitusten järjestely (Projektinjohtaja, Suomen projektityöntekijä)

Syyskuu 2007: Tiedotus pohjoismaiselle medialle, matkojen ja majoitusten järjestely, Seminaariin liittyvä käytännön järjestely (Projektinjohtaja, Suomen projektityöntekijä),

Lokakuu 2007: Projektiseminaari 3-5 päivä, seminaariin liittyvien paperitöiden mm. laskujen hoito (Suomenpuolen projektin henkilökunta, Siidan henkilökunta). Lehdistötiedotteen laadinta (projektityöryhmä) Raportin laadinta Pohjoismaiselle Kulttuurirahastolle ja Interreg –viranomaisille (projektinjohtaja).

Marraskuu 2007: Seminaariin liittyvien paperitöiden mm. laskujen hoito (Suomenpuolen projektin henkilökunta, Siidan henkilökunta). Raportin laadinta Pohjoismaiselle Kulttuurirahastolle ja Interreg –viranomaisille (projektinjohtaja).

Seminaarihakkeen seuranta on tehnyt pääasiassa projektinjohtaja, apunaan Saamelaismuseon taloussihteri Seija Lehto, joka on hoitanut käytännön laskutuksen. Kaikki laskut on hyväksytty Saamelaismuseon johtaja Tarmo Jomppasella. Seminaariin liittyvien laskujen käsittelyä varten on museon kirjanpitoon avattu pääkirjalle oma tili, joka on nimetty Heritage –seminaari tiliksi. Budjetti on tässä raportissa liitteenä. Seminaarin varat muodostuvat Pohjoismaisen Kulttuurirahaston myöntämän avustuksen lisäksi (125 000 Tanskan kruunua), Ruotsin saamelaiskäräjien myöntämästä avustuksesta (16 000 Ruotsin kruunua) ja Norjan saamelaiskäräjien myöntämästä avustuksesta (15 000 Norjan kruunua).

Koska Recalling Ancestral Voices on Interreg –hanke, se raportoi toiminnastaan neljä kertaa vuodessa Interreg –viranomaisille sekä kansallisille rahoittajille, jotka Suomessa ovat Lapin lääninhallitus ja Pohjoiskalottineuvosto. Näiden tahojen lisäksi osa väliraportista toimitetaan Ruotsin saamelaiskäräjien Interreg –sihteeristöön ja Norjan saamelaiskäräjille. Projektin loputtua projektinjohtaja raportoi projektin kaikista vaiheista ja tuloksista viimeistään 31.1.2008, kaksi kuukautta projektin päättymisen jälkeen kaikille rahoittajille. Projektin loppuraportti tulee luonnollisesti sisältämään selvityksen seminaarista, sen järjestelyistä, toteutumisesta ja rahoituksesta. Loppuraporttia ei painateta vaan se julkaistaan PDF-versiona projektin kotisivuilla sekä suomeksi että ruotsiksi. Kuten koko projektin, myös seminaarin toteutumista valvoi ohjausryhmä.

Inarissa 30.11.2007

Eeva-Kristiina Harlin

Projektinjohtaja

Liitteet:

Liite lopullinen ohjelma suomeksi

Liite osallistujaluettelo

Liite ote pääkirjasta

Liite kopiot www sivuista

Liite tiedotteet ja artikkelit

Seminaarin aikataulu ja esitelmien lyhennelmät

Tässä raportissa luettavissa olevat seminaarissa pidettyjen esitysten lyhennelmät ovat raportin allekirjoittaneen projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlinin näkemys pidetyistä esitelmistä. Valitettavasti lyhennelmiä ei ollut mahdollista hyväksyttää niiden esittäjillä, sillä seminaari järjestettiin aivan projektin loppuvaiheilla. Mikäli lyhennelmissä on ristiriitaisuuksia tai ne eivät vastaa esitelmöitsijän näkemystä, on kyseessä allekirjoittaneen virhe ja hän on siitä vastuussa. Seminaarin esitelmät tullaan myöhemmin julkaisemaan projektin kotisivuilla <http://siida.fi/heritage> PDF-tiedostoina ja niistä kootaan tulevaisuudessa mahdollisesti julkaisu.

Keskiviikko

3.10.2007 Repatriaatioprojektin esittely. Repatriaation tilanne pohjoismaissa.

9.00 Saamelaismuseum Siidan johtaja Tarmo Jomppanen: Seminaarin avaus.

Puheenvuorossaan Tarmo Jomppanen totesi, että käynnissä ollut Heritage –projekti on ollut hyvin onnistunut projekti yhteistyön kannalta. Projektin alulle saattaminen sai kipinän, koska Suomen saamelaismuseum kokoelmat olivat puutteelliset, ja näin ollen haluttiin tietoa muiden museoiden kokoelmissa sijaitsevista saamelaiskokoelmista. Jomppanen huomautti, että valtakunnallisena erikoismuseona saamelaismuseum tehtäviin kuuluu toimialansa kokoelmarekisteri, joten projektin tulos on silläkkin tavoin hyödyllinen museolle. Jomppanen huomautti myös museoiden tehtävien järkevöittämisestä niin, että kukin museo keskittyisi omaan tehtäväkenttäänsä. Seminaarin tarkoituksena hän näki mahdollisuuden keskustelun avaukseen saamelaisen kulttuuriperinnön hallinnasta. Saamelaismuseumille on jo palautettu Helsingin yliopiston anatomiset saamelaiskokoelmat, mikä on ollut henkisesti tärkeää saamelaisyhteisölle. Lopuksi hän kertoi museon alueellisten toimipisteiden kehittämisestä ja toivotti vieraat tervetulleeksi seminaariin.

9.15 Projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin: Heritage -projektin esittely.

Puheenvuoro alkoi kuvauksella projektista, sen tavoitteista ja siitä, miten niitä ryhdyttiin toteuttamaan käytännössä, mitä on tähän mennessä tehty ja mitä loppuprojektin aikana aiotaan vielä tehdä. Puheenvuorossa kerrottiin työn toteuttamisesta käytännössä, sen vaikeuksista ja yhteistyön onnistumisesta. Kolmen valtion välinen yhteistyöprojekti ei ole aivan yksinkertainen ja pelkästään kieliasiat aiheuttavat ongelmia. Ongelmatonta ei myöskään ole se, että saamelaiskulttuurin parissa on yhteensä yhdeksän eri kieltä, joista kuudella on oma kirjakielensä, ja nämä

kaikki tulisi ottaa yhdenvertaisesti huomioon. Tämä on paitsi työlästä myös kallista. Vaikkeuksista huolimatta työ on kuitenkin erittäin kannattavaa. Saamelaiseen kulttuuriperintöön liittyvän tiedon palauttaminen ja sen tekeminen helposti lähestyttäväksi on tärkeää työtä ja kuuluu sivistysvaltion tehtäviin. Olisikin toivottavaa, että tähän kiinnitettäisiin huomiota myös valtaväestön suurissa museoissa, joilla on suurimmat saamelaiskokoelmat.

10.00 Seminaarin tarjoama kahvi ja pulla

10.30 Saamelaiskäräjien neuvoston jäsen Jørn Are Gaski, Norjan Saamelaiskäräjät; Presidentti Lars-Anders Baer, Ruotsin saamelaiskäräjät; Varapresidentti Anne Nuorgam, Suomen saamelaiskäräjät: Repatriaatio Saamelaiskäräjien näkökulmasta.

Saamelaiskäräjien puheenvuoron aloitti Suomen saamelaiskäräjien edustaja Anne Nuorgam. Puheenvuorossaan hän kertoi, että Suomen saamelaiskäräjien tulevien vuosien tehtäviin kuuluu tärkeänä osana kulttuuriperintöasiat, sen hallinnointi ja hallinnon järjestäminen.

Kulttuuriperintö on ihmisen toiminnan pohjalta syntyttä henkistä ja aineellista perintöä. Erityisesti saamelaiskulttuuriperinnöstä keskusteltaessa kielellä on merkittävä rooli ja sen säilymiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Suomessa kansallisuus on määritelty kulttuurin ja luonnon perinnöksi, joka kuuluu valtiolle. Saamelaisesta kulttuuriperinnön osalta tulisi käyttää saamelaisten kansallisuus-terminä, jotta sen merkitys tulisi kaikille selväksi. Alkuperäiskansat ovat maailmanlaajuisesti vaatineet omalle kulttuuriperinnölleen suojaa. Perintötiedon ja aineellisen perinnön suojaamiseksi on perustettu hallitusten välinen komitea, joka valmistelee asiakirjoja, joiden tarkoituksena on taata alkuperäiskansoille oikeudellisia keinoja suojata perintöään. Työ on vasta käynnissä, mutta sopimuksen hyväksymisen jälkeen alkuperäiskansojen perintö on turvattu. Valtaosa saamelaisten aineellisesta kulttuuriperinnöstä on saamelaisalueen ulkopuolella, eikä Suomen museopiireissä ole juurikaan käyty keskustelua vastuualueista. Suomessa vastuu saamelaiskulttuuriperinnöstä ja sen hallinnasta tulisi siirtää saamelaismuseolle. Myöskään Saamelaiskäräjät eivät ole tehneet päätöstä oman kulttuuriperintönsä hallinnon hoidosta. Käräjät ovat esittäneet, että tarkoitusta varten perustettaisiin virka, mutta sille ei toistaiseksi ole myönnetty rahoitusta. Nuorgam näkee, että saamelaista kulttuuriperintöä voitaisiin hallita joko yhteisesti, kaikkien saamelaisten kesken tai maakohtaisesti. Kummassakin tapauksessa Suomen lakiin täytyy tehdä muutoksia, jonka lisäksi Suomen saamelaiskäräjät tarvitsevat tehtävään lisää resursseja.

Norjan Saamelaiskäräjien edustaja Jørn Are Gaski mainitsi aluksi, että projekti on tärkeä etappi matkalla kohti Saamelaiskäräjien tavoitteita itse valvoa, huolehtia ja välittää tietoa omasta kulttuuriperinnöstään sekä kehittää kulttuuriaan itse haluamallaan tavalla. Vuodesta 2002 alkaen saamelaiskäräjät ovat olleet vastuussa Saamelaismuseoista. Lisäksi käräjät vastaavat saamelaisperäisten muinaisjäännösten hallinnon hoidosta. Luontevinta olisi, että myös esineistö tulisi saamelaiskäräjien hallinnon piiriin. Erilaiset kansainväliset sopimukset, kuten YK:n ihmisoikeusjulistus ja ILO:n sopimus, jonka Norja on ratifioinut, puoltavat alkuperäiskansojen oikeuksia

omaan kulttuuriperintöön. Norjan Saamelaiskäräjien periaate on, että kaikki saamelainen kulttuuriperintö, joka sijaitsee saamelaisalueen ja siten käräjien hallintoalueen ulkopuolella tulisi palauttaa saamelaisille itselleen. Saamelaiskäräjät odottavat hyvin paljon voimaantulleelta YK:n Alkuperäiskansojen oikeuksien julistukselta. Lopuksi hän kertoi ihmisluukokoelmien kohtalosta Norjassa ja niiden hallinnointiin liittyvistä asioista. Oslon yliopiston anatomisia saamelaiskokoelmia hallinnoidaan nykyään Saamelaiskäräjien toimesta. Tällä hetkellä ajankohtainen on Neidenistä kaivettu kolttasaamelainen aineisto, jota on vaadittu uudelleen haudattavaksi. Kaivauksia pidetään nykypäivän valossa laittomina, sillä ortodoksinen kirkko vastusti kaivauksia, mikä johtuu erilaisesta ruumis-sielu –käsitteestä ortodoksisen kirkon piirissä.

Ruotsin Saamelaiskäräjien edustaja myös korosti projektin tärkeää merkitystä ja iloitsi myös museoiden hyvästä yhteistyöstä. Samalla hän huomautti, että eri maissa tilanne on hyvin erilainen ja että kussakin maassa lähestyminen palautuskytymykseen on erilainen. Kulttuuriperinnöstä keskusteltaessa joudutaan väistämättä tekemisiin sellaisten käsitteiden kuten valta ja kolonialismi kanssa, sillä saamelaisilta kuten muilta alkuperäiskansoilta on ryöstetty heidän oma kulttuuriperintönsä. Toisaalta tämä on myös edesauttanut esineiden säilymistä. Oikeus kulttuuriperintöön on oikeus oman historian tulkintaan ja määrittelyyn. Saamelaisten historia ei ole sisällynyt viralliseen ruotsalaiseen historiankirjoitukseen. Ruotsissa saamelaista kiinteää kulttuuriperintöä valvoo Riksantikvarieämbetet ja saamelaiskulttuurin päävastuullisena museona toimii Nordiska museet. Ruotsissa vaaditaankin palautuksen ohella myös menneisyydessä tehtyjen vääryyksien anteeksi pyytämistä. Kyseessä ovat oikeuksien lisäksi myös moraaliset ja eettiset näkökannat. Lars Anders Baer kertoi Ruotsissa parhaillaan käynnissä olevasta ihmisluukokoelmien palautusprosessista ja sen etenemisestä. Ruotsissa teetettiin hallituksen toimesta selvitys valtion rahoittamien museoiden kokoelmissa olevista alkuperäiskansojen luuaineistoista. Saamelaiskäräjät on tehnyt päätöksen vaatimuksistaan koskien luuaineistoja, mutta virallista vaatimusta ei vielä ole tehty hallitukselle. Tällä hetkellä on perustettu toimikunta, johon kuuluu jäseniä saamelaismuseosta ja historiallisesta museosta ja jollainen tullaan perustamaan yhdessä jokaisen saamelaisluukokoelmia säilyttävän museon kanssa. Myös Ruotsin kirkko on tehnyt asiasta selvityksen ja on ehdottanut esimerkiksi yhteisen muistomerkin pystyttämistä vainajien kunniaksi.

12.00 Projektityöntekijä Kati Vuontisjärvi Siidasta, projektityöntekijä Sunna Kuoljok Ájttesta ja projektityöntekijä Sissel Mikkelsen Varangin saamelaismuseosta puhuvat käytännön projektityöstä Suomen, Ruotsin ja Norjan museoissa.

Projektityöntekijä Kati Vuontisjärvi kertoi käytännön inventointityöstä seuraavaa. Projektin aluksi lähetettiin kyselykaavake 320 museolle Suomessa. Kyselyn perusteella 24 museossa on saamelaisesineitä tai esinekokoelmia ja tämän lisäksi 13 yksityiskokoelmassa tai kotiseutumuseossa on saamelaisesineistöä. Suurimmat kokoelmat ovat Siidan lisäksi Kansallismuseolla (2611), Lapin maakuntamuseolla (n. 950), Pohjois-Pohjanmaan museolla (n. 330) sekä Tornionlaakson maakuntamuseolla (n. 150). Tampereella Vapriikissa Hämeen museossa ja Jyväskylässä Keski-Suomen maakuntamuseossa sekä Suomen käsityönmuseossa on jonkin verran esineitä. Myös joissakin pienissä museoissa Lapissa esineitä voi olla useampi sata. Yhteensä esineitä on Suomessa noin 5000 sekä lisäksi Siidan esineet, joita on n. 4 200. Suomessa

esineitä on museoiden kokoelmissa vähän verrattuna Norjaan ja Ruotsiin. Projektityöntekijä on vierailnut 27 museossa tai kokoelmassa, joista muutamat ovat antaneet hallussaan olevat tiedot projektin käyttöön digitaalisessa muodossa. Projekti on koettu museoissa tärkeäksi ja työntekijä on otettu hyvin vastaan. Tiedon lisääminen saamelaiskokoelmista ja kokoelmien saavutettavuuden helpottaminen on koettu tärkeäksi. Projekti on ollut hyödyllinen myös museoille, jotka ovat saaneet esineistään lisää tietoja ja valokuvat saamelaisesineistään vastineeksi esineiden kuvaus- ja käyttöluvista. Projektin keskittyminen tiedon palauttamiseen on ymmärretty hyvin, mutta varsinaista palautusta on vastustettu. Omat esineet on nähty kiinteäksi osaksi museotaan, josta ei haluta luopua. Yleisesti ottaen monessa museossa ei ole saamelaisesineistöön perehtynyttä työntekijää, ja usein tieto on olematonta. Monesti luettelointitiedotkin ovat puutteellisia.

Projektityöntekijä Sunna Kuoljok mainitsi puheensa alussa, että projektin tavoitteena on selvittää kokoelmia ja niihin liittyvää tietoa tarkemmin, jotta saamelaisesineisiin liittyviä oikeuksia ja palautuskeskustelua voitaisiin käynnistää. Äjttessä suoritettiin Ruotsissa ja joissain Euroopan maissa sijaitsevien Saamelaisesinekokoelmien laajuutta ja sijaintia selvittävä projekti vuosina 2003-2004. Pääosa Ruotsissa sijaitsevista kokoelmista on vuotta 1950 vanhempaa tavaraa ja joukossa on myös uskontoon liittyvää esineistöä. Kymmenellä museolla on osteologista aineistoa. Ruotsissa on isot rumpukokoelmat ja myös niiden sijaintia ja lukumäärää on selvitetty museon toimesta kahteen otteeseen. Kokoelmia on 39 museossa, yhteensä noin 25 000 esinettä. Sen lisäksi kokoelmia on kotiseutumuseoilla ja saamelaisyhdistyksillä, yhteensä noin 2 000 esinettä. Valitettavasti näiden inventointiin ei ole ollut aikaa tässä projektissa. Suurimmat kokoelmat sijaitsevat Nordiska museetin kokoelmissa, Tukholmassa (13 123), Äjttessä, Jokkmokkissa (7 294 päänumeroa), Arjeplogin hopeamuseossa (4 000 – 6 000), Norrbottenin lääninmuseossa, Luleässä (n. 1000), Världskulturmuseet, Göteborgissa (865), Västerbotten lääninmuseossa, Umajassa (767) ja Jamtlissä, Jämtlannin lääninmuseossa, Östersundssa (500). Projektityöntekijä on vierailnut 5 museossa, ja joistain museoista tieto on saatu suoraan digitaalisessa muodossa, eikä niissä ole vierailtu. Museoissa, joissa on vierailtu on ollut isot kokoelmat, ja kokoelmilla on ollut vastuuhenkilö, joissain museoissa on jopa oma konservattori. Aina esineitä ei ole löydetty, kun inventoija on saapunut paikalle, koska ne ovat olleet pakattuna muualla tai sitten ne ovat olleet hukassa. Joskus esinetiedot ovat olleet puutteellisia ja joskus ne ovat olleet tarkkoja.

Projektityöntekijä Sissel Mikkelsen aloitti kertomalla, että Norjassa on runsaasti esineistöä ja että projekti on vain aloitus palautusprosessille. Noin 50 Norjan museossa on saamelaisesineistöä tämän hetkisen tiedon perusteella, ja näissä museoissa on yhteensä noin 25 000 esinettä. Norjassa on Ruotsista ja Suomesta poiketen yhteensä 11 saamelaismuseota, jotka ovat pieniä museoita. Näissä museoissa on yhteensä 13 000 esinettä. Suurimmat kokoelmat kuuluvat saamelaismuseoille ja Norsk Folkemuseetille (4500), Tromssan museolle (2570) ja Pohjois-Tromssin museolle (4500). Esineiden vienti projektin tietokantaan on aloitettu, mutta sitä ei saada valmiiksi tämän projektin aikana. Ongelmia on tuottanut se, että useat museot eivät ole eritelleet saamelaisesineistöä, ja se on hyvin vaikea tehtävä, sillä kaikki, mikä on ollut saamelaisten käytössä on saamelaisesineistöä. Museot ovat suhtautuneet projektiin hyvin ja tiedon jakaminen on koettu tärkeäksi. Projektityöntekijä on valistanut museoista saamelaisesineistöstä, mikä on otettu kiitollisuudella vastaan.

Saamelaisesineiden säilytystilat ja olosuhteet museoissa vaihtelevat runsaasti, ja joissain museoissa esineiden saaminen nähtäville on tehty hyvin vaikeaksi juuri säilyvyysistä. Myös museoissa sijaitseva tieto esineistä on ollut vaihtelevaa. Lopuksi projektityöntekijä mainitsi että vaikka on tärkeää saada esineistä takaisin saamelaisalueelle, on niiden esitleminen tärkeää myös varsinaisen saamelaisalueen ulkopuolella. Toisaalta olisi tärkeää, että niiden esittelyyn käytettäisiin enemmän ammattitaitoista työvoimaa.

13.00 Omakustanteinen lounas

14.00 Lehtori Kristine Nystad, Saamelainen korkeakoulu, Norjan kansallisen Unesco-komitean jäsen: Oikeus kulttuuriperintöön.

Kristine Nystadin esitelmä peruuntui samana aamuna sairastumisen vuoksi.

14.40 Tutkija Inga-Maria Mulk, Tunturi- ja saamelaismuseum Ájtte: Repatriaation tilanne Ruotsissa.

Yli 400 vuotta kestänyt Ruotsin valtion harjoittama kolonialismi ja assimilaatiopolitiikka sekä 100 vuotta kestänyt pakollinen ruotsinkielinen opetus ovat aiheuttaneet saamelaisen kulttuuriperinnön marginalisoitumisen. Tämän seurauksena mahdolliset konfliktit saamelaisesineiden tai osteologisten aineistojen palautuksesta on vaiennettu postkolonialistisen konsensuksen keinoin. Huolimatta Pohjoismaiden saamelaisten lähihistorian samankaltaisuudesta on saamelaisen kulttuuriperinnön hahmottaminen ja hallinnointi hyvin erilaista eri maissa. Ruotsin valtion hallitseva ja yhä jatkuva asenne, joka heijastaa menneisyyden diskriminoivia käytäntöjä, näkyy kolmessa esimerkissä, jotka liittyvät nykyiseen kulttuuriperinnön hallintoon käytännössä: 1. Ruotsin saamelaismuseumien resurssitilanne 2. Repatriaatio ja saamelaisen kulttuuriperinnön hallinnointi sekä arkeologiset inventoinnit saamelaisalueella. 3. Pohjois-Ruotsin maailmanperintökohde Lapponian hallinnointi.

15.20 Seminaarin tarjoama kahvi ja pulla

16.10 Saamelaisen kulttuurin professori Veli-Pekka Lehtola: Repatriaatio –ideologia ja repatriaation tilanne Suomessa.

Puheensa aluksi Veli-Pekka Lehtola mainitsi, että vaikka repatriaatiokysymys on ajankohtainen ympäri maapalloa, ovat kaikki olosuhteet ja kontekstit niin erilaiset, että yhteisiä pelisääntöjä on vaikea laatia. Tämä kävi ilmi Grönlannin Nuukissa helmikuussa 2007 järjestetyssä konferenssissa. Lehtola kertoi puheessaan saamelaisiin kohdistuneen keräilyn historiasta ja muistutti siitä tämän keräilyn seurauksena saatu tieto ei koskaan palautunut saamelaisyhteisölle. Saamelaisyhteiskunnalle Lapin sota oli radikaalin muutoksen aikaa. Perinteistä materiaalista kulttuuria hävitettiin omasta toimesta, ja sen vuoksi pääosa esineellisestä vanhemmasta kulttuurista sijaitsee museoissa ja laitoksissa vaikeasti tavoitettavissa. Repatriaatiokeskustelu alkoi saamelaisten parissa 1980- ja 1990-luvuilla. Suomessa sen ajankohtaisti Anatomisten

kokoelmien luovutus takaisin pohjoiseen. Palautusta pidettiin tärkeänä tutkijapiireissä, mutta uudelleen hautauksesta oltiin pahoillaan. Monesti palautuksen esteenä vedotaan siihen, että eteläiset museot ovat velvollisia toimimaan saamelaiskulttuurin ”lähettiläinä”. Lehtola esittikin kysymyksen, onko inuiittien imago kärsinyt ulkopuolisten silmissä sen jälkeen, kun Tanska palautti 35 000 esinettä Grönlantiin. Palautus tulisi tehdä yhteistyössä niin, että kumpikin osapuoli hyötyy. Molempien tietojen yhdistäminen on tärkeää. Tiedon palauttaminen on tärkeää saamelaisten oman identiteetin rakentumiselle ja itsetuntemukselle. Oman historian tuntemus on yksi tärkeimmistä tekijöistä omien perinteiden uudelleen löytämiseksi.

Torstai

4.10.2007 Repatriaatio käytännössä: kokemuksia ja visioita

9.00 Intendentti Aviaaja Rosing-Jakobsen, Grönlannin kansallismuseo ja arkisto, Nuuk: Repatriaatioprosessi Grönlannissa, historia, käytäntö, nyky aika ja tulevaisuus.

Grönlanti sai itsehallinnon 1.1.1981 ja siihen sisältyi myös muinaisjäännöksiin liittyvä hallintaoikeus. Itsehallinto-oikeuden suomana perustettiin kansallismuseo, jonka avulla keskustelut grönlantilaisten kokoelmien palautuksesta saatettiin käynnistää. Kolonialistisen kauden aikana kerätyt kokoelmat muodostivat kuusi isoa kokoelmaa Tanskan Kansallismuseossa. Näitä kokoelmia oli toivottu palautettavaksi jo 1920-luvulta lähtien. Ensimmäiset palautukset tehtiin 1982 ja seuraavana vuonna perustettiin erityinen komitea, jonka tavoitteet oli jakaa kokoelmat kahtia, jotta puolet niistä voitaisiin palauttaa Grönlantiin. Kokoelmat tuli jakaa niin, että ne olisivat yhtä tyydyttävät esimerkiksi esillepanon tai tutkimuksen kannalta. Lisäksi kokoelmia jaettaessa, molempien osapuolten erityistoiveet pyrittiin huomioimaan. Sopimus astui voimaan 1.1.1984 ja vuoteen 2001 mennessä komitea teki kaiken kaikkiaan 9 ehdotusta palautuksista. Esineitä on palautettu yhteensä 35 000. Osteologiset kokoelmat päätettiin pitää yhtenä kokonaisuutena ja ne päätettiin palauttaa Grönlantiin. Kokoelmissa on sekä inuiittien että skandinaavisten asuttajien luuaineistoa, ja niitä säilytetään edelleen Tanskassa, sillä Grönlannilla ei toistaiseksi ole niille sopivia tiloja. Grönlanti kuitenkin omistaa kokoelmat ja valvoo niiden käyttöä tutkimukseen. Grönlannin ja Tanskan välinen palautusprosessi on ollut menestyksenkäs ja se on pohjautunut keskinäiseen kunnioitukseen ja yhteistyöhön.

9.40 Projektitutkija Mille Gabriel, Sila – Grönlannin tutkimuskeskus, Tanskan kansallismuseo: Grönlantilaisesineiden repatriaatio Tanskan kansallismuseon näkökulmasta.

Tanskan Kansallismuseo on saanut ja käsitellyt useita palautuspyyntöjä ympäri maailmaa. Näitä kolonialistisella ajalla kerättyjä kokoelmia tai lähinnä niiden palautusta ei säätele laki eivätkä kansainväliset sopimukset. Tanskan Kansallismuseo käsittelee jokaisen tapauksen erikseen neuvottelemalla palautuspyynnön esittäneen osapuolen kanssa. Tänä päivänä Tanskan ja Grönlannin välistä palautusta pidetään kansainvälisesti erittäin onnistuneena. Ensimmäisessä esimerkissä osteologisen aineiston palautusta on vaadittu sekä sanomalla kaivauksia laittomiksi että vetoamalla esi-isiä kohtaan tunnettuun kunnioitukseen. Ensimmäisessä tapauksessa vedottiin aineiston keränneen retkikunnan laillisuuteen ja siihen että aineisto on säilynyt vain

retkikunnan ansiosta, sillä paikalliset möivät luuaineistoa. Vedottiin myös siihen, että aineisto on tieteellisesti tärkeää, sillä sen avulla voidaan tutkia terveyteen liittyviä asioita. Myönnettiin tosin, että aineisto oli jo läpikotaisin tutkittu. Sen sijaan eettisistä syistä johtuen aineisto päätettiin palauttaa uudelleen haudattavaksi. Keskustelun kohteena olevat objektit voivat siis sisältää laillisen, tieteellisen ja eettisen merkityksen. Toisessa tapauksessa aineistoa vaadittiin palautettavaksi uskonnollisista syistä johtuen. Luut palautettiin viitaten niiden vähäiseen merkitykseen tutkimukselle sekä eettisten syiden vuoksi. Tässä tapauksessa merkitykset olivat uskonnollisia, tieteellisiä ja poliittisia. Tanskan perusti 1700-luvulta lähtien kauppa- ja lähetysasemia Grönlantiin, ja lopulta Grönlannista tuli sen alusmaa. Sen seurauksena sinne suoritettiin lukuisia tutkimusretkikuntia, jonka lisäksi papit keräsivät aineistoa. Seurauksena oli maailman suurin arktinen kokoelma, yli 100.000 esinettä. Nykyään 1/3 on palautettu. Ensimmäiset vaatimukset palautukseen lähtivät koulutuksen tarpeista, ja myöhemmin palautusta on vaadittu vedoten identiteettiin ja tietoon omasta menneisyydestä. Lähtökohtana oli, että palautukseen voitaisiin ryhtyä, jos säilytyksen takaavat tilat olisivat tarjolla. Ensimmäinen museo avattiin 1966 ja 1978 museo sai ajanmukaiset tilat. Repatriaatiota vastustettiin yhä antikvaarisin velvollisuuksiin vedoten, sillä maan päämuseona Tanskan Kansallismuseolle oli asetettu tehtävä hallita Grönlantilaisia kokoelmia. Tämä este kaatui itsehallintolain astuttua voimaan. Lopuksi hän kertoi Grönlannin ja Tanskan välisestä palautusprosessista. Vaikuttaa siltä, että tämän palautusprosessin menestyksen syynä ovat olleet museologiset ja tieteelliset näkökulmat sekä se, että itse kyetään säilyttämään ja hallinnoimaan omaa kulttuuriperintöä ja esittelemään sitä omassa museossa. Prosessi on lisäksi perustunut keskinäiseen kunnioitukseen ja yhteistyöhön, joka jatkuu menestyksekkäästi. Menestys on johtunut siitä, että tasavertaiset kumppanit ovat neuvotelleet museoihmisinä ja politiikka on pidetty asiasta erillään. Molemmat ovat puhuneet museoammattilaisten kielellä, eikä tavoitteena ole ollut kolonialististen vääryyksien sovittaminen.

10.20 Seminaarin tarjoama kahvi ja pulla

10.50 Johtaja Gordon L. Pullar, Alaskan yliopisto: Repatriaatio ja kulttuurin elvytys Kodiak saarella.

Kodiakin alkuperäiskansa, sugpiakit, kuten muutkin Alaskan alkuperäiskansat ovat kokeneet kolonialismin negatiiviset vaikutukset tavalla tai toisella. Venäläiset valloittivat Kodiakin vuonna 1784, ja heidän valtansa jatkui alueella aina vuoteen 1867, jolloin Alaska luovutettiin USA:lle. Assimilaatio alkoi jo Venäjän vallan aikana ja lopullinen kulttuurien tuhoutuminen tapahtui Yhdysvaltojen hallinnoimana. Viimeisen parin vuosikymmenen aikana vaatimuksia on esitetty poisvietyjen elementtien palauttamiseksi. Prosessiin on liittynyt sekä varsinaista palauttamista että henkistä parannusta menneisyydessä tapahtuneista vääryyksistä. Alkuperäiskansojen luuaineistojen keräämisen historia on pitkä Yhdysvalloissa. Ensimmäiset haudanryöstöt aloitettiin jo 1620-luvulla heti ensimmäisten uudisasuttajien toimesta. 1800-luvulle tultaessa aineistoa kerättiin tieteen nimissä, ja myös Kodiakin saarella käynnistettiin keräykset heti sen siirryttyä Yhdysvaltojen hallinnoimaksi. Samalla assimilaatio ja taudit tuhosivat perinteisen kulttuurin, joka kuitenkin jäi kytemään kansan alitajuntaan. Lähes täysin kadonnutta kulttuuria alettiin elvyttää 1980-luvulla kielenopetuksella, museotoiminnalla ja taiteilijoiden tekemillä perinteisillä maskeilla ja vaatteilla. Tieto saatiin palautusten avulla, lähinnä tiedon palautuksella, sillä esineet

oli säilytetty esimerkiksi Euroopan museoihin. Luuaineisto, joka sijaitsi Smithsonian instituutissa on palautettu ja uudelleen haudattu. Alkuperäiskansojen hautarauha astui voimaan Yhdysvalloissa vasta 1980-luvulla, suurelta osin alkuperäiskansojen vaatimuksesta. Sen seurauksena valtion rahoittamien laitosten piti luetteloida sekä raportoida alkuperäiskansoille, millaista hauta-aineistoa heillä oli kyseiseltä heimolta. Osa Kodiakilta vietyä aineistoa palautettiin ja uudelleen haudattiin vuonna 1991 pitkän ja vaikean taistelun seurauksena. Repatriaatiota on harjoitettu Kodiakilla tutustumalla vanhaan aineistoon Euroopan museoissa ja tekemällä niistä kopioita. Näin tieto esineistä on saatu palautettua. Repatriaatio on ollut lähinnä tiedon palautusta, jota on jaettu takaisin yhteisölle erilaisten työpajojen kautta. Esineitä on tuotu takaisin lähtöalueilleen käymään kiertävissä näyttelyissä. Yhteistyö alkuperäiskansajärjestöjen ja kokoelmia hallinnoivien museoiden välillä on koettu kulttuuriperinnön tärkeiden osien takaisin saamisena ja kulttuurin menetyksiä seuraavien posttraumaattisten tapahtumien parantajana.

11.30 Intendentti Leena Söyrinki-Harmo, Museovirasto: Kansallismuseon saamelaiskokoelmat ja niiden tulevaisuus.

Puheenvuoronsa aluksi Leena Söyrinki-Harmo kertoi Museoviraston sisäisestä rakenteesta ja historiasta. Saamelaiskokoelmat kuuluvat kansatieteellisiin kokoelmiin, joiden kartuttaminen aloitettiin jo 1830-luvulla. Pääosa kokoelmista on kerätty vuosina 1902-1939 (kerääjien kuten Theodor Svindt, Ilmari Manninen ja T.I. Itkonen toimesta). Lisäksi kokoelmia on esihistorian kokoelmissa, joissa sijaitsevat esineet ovat kaivauslöytöjä. Etenkin kansatieteellisten esineiden luettelointitiedot ovat usein niukkoja ja niiden uudelleenluetteloitu on käynnissä. Niissä esiintyvät saamenkieliset nimitykset perustuvat alkuperäisiin luettelointitietoihin. Museovirasto ei enää kerää saamelaiskokoelmia, mutta arkeologinen aineisto tallennetaan edelleen esihistorian kokoelmiin. Arkeologista aineistoa on tälläkin hetkellä deponoitu Siidaan ja se on jatkossakin mahdollista, kunhan esineet tulevat näyttelyyn. Kokoelmien saaminen verkkoon on nykyään yleinen tavoite, ja Suomi on tässä pahasti jäljessä muista Pohjoismaista. Kansallismuseon saamelaiskokoelmat on digitoitu, ja on olemassa saamelaiskokoelmaselain. Valitettavasti vain osa kuvamateriaalista on digitoitu. Kansallismuseossa on pieni huone saamelaisesineille, ja museossa oli muutama vuosi sitten Siidastallan näyttely. Näillä näkymin ei ole tulossa saamelaisia koskevaa näyttelyä, joten lainojen saaminen on mahdollista. Käsiteltyään repatriaatiota kansainvälisenä ilmiönä, Söyrinki-Harmo palasi Kansallismuseon kokoelmiin. Kulttuurien museota perustettaessa saamelaiskokoelmat jäivät Kansallismuseon osaksi, kun muut suomalais-ugrilaiset kokoelmat liitettiin Kulttuurien museoon. Saamelaiset nähtiin osana Suomen kansaa, jonka esittely kuuluu Kansallismuseon tehtävään. Kokoelmien palauttamista Saamelaismuseolle ei nähdä aiheellisenä, mutta deponointeja jatketaan keskinäisillä sopimuksilla. Kokoelmien esineet on aikanaan saatu ja ostettu yksityisiltä ihmisiltä, ja niiden ottaminen kokoelmiin on tehty, jotta saataisiin mahdollisimman monipuolinen valikoima Suomen asukkaiden esineellisestä kulttuurista. Esineistöä, jota on talletettu kokoelmiin ympäri maailmaa, ei vielä ole tullut yhtään palautuspyyntöä. Kun niitä tulee, jokaiseen perehdytään tapauskohtaisesti. Mitä tulee muinaisjäännöksiin, on erityisen tärkeää, että yhteistyö saamelaismuseon kanssa on sujuvaa. On tärkeää saada tietoa siitä, miten paikalliset suhtautuvat suojelukysymyksiin. Paikallisilla on myös usein runsaasti tietoa muinaisjäännöksistä. Tärkeintä museokokoelmien suhteen on niiden säilyminen

parhaissa mahdollisissa olosuhteissa, sillä kulttuuriperinnön säilyminen on tärkeää meille kaikille.

12.10 Omakustanteinen lounastauko

13.10 Intendentti Anne Murray, Etnografinen museo, Tukholma: Käytännön kokemuksia esineiden repatriaatiosta.

Etnografisen museon kokoelmat olivat alun perin osa Luonnontieteellisen museon selkärankaisosaston kokoelmia. Museon kokoelmien historia liittyy ajatukseen pian kuolevien asioiden tallentamisesta. Etnografinen Museo on vuodesta 1999 asti kuulunut osana maailman kulttuurien museoon. Viimeisen 25 vuoden aikana museossa on ollut palauttamiseen tähtäävää toimintaa. Ajtte museota perustettaessa päätettiin Etnografisen museon saamelaiskokoelmat deponoida uuteen museoon. Virallinen päätös tehtiin 1984. Esineet siirrettiin 1980-luvun lopussa, lukuun ottamatta seitä-kiveä, joka oli näytillä ja siirrettiin saamelaismuseolle vasta 2004. Toimenpide oli laillisesti melko helppo, koska kyseessä oli valtion sisäinen museoiden välinen sopimus. Museon kokoelmiin tuli 1830-luvulla tatuoitu Maoripää. 1980-luvun alussa Maorien parissa alkoi selvitys esi-isien jäänteiden kohtalosta ja vuonna 1988 he ottivat yhteyttä Etnografiseen museoon. Vuonna 1989 Ruotsin valtio päätti luovuttaa pään takaisin ja se tehtiin museossa järjestetyssä seremoniassa. Pää on nykyään Te Papa Tongewan museossa, siihen tarkoitukseen rakennetussa talossa. Tasmanialainen kallo oli tullut museon kokoelmiin 1900-luvun alussa. Kallon hankinta kokoelmiin liittyi siihen aikaan kovin suosittuun kallotutkimukseen. Kallo luovutettiin takaisin 1997 seremoniassa, johon osallistui useita eri tahoja Australiasta, Tasmaniasta ja Ruotsista. Kun kallo luovutettiin oli luovutukseen tähtäävään toimintaan mennyt 10 vuotta. Ruotsin hallitus totesi että kallo luovutettaisiin Tasmanialaisille, jotta he voisivat tehdä sillä mitä katsoivat sopivaksi. Kun kallo palautettiin Tasmaniaan, se välittömästi poltettiin ja haudattiin. Vuonna 1994 Ruotsin hallitus päätti palauttaa museon kokoelmista steelan osan, jonka toinen puoli oli sijoitettu Guatemalassa sijaitsevaan Arkeologian ja Etnologian kansallismuseoon, Guatemala-cityyn. Pääasiallinen syy palautukseen oli se että steela oli alun perin viety Guatemalasta laittomasti. Steelan osa luovutettiin Guatemalassa, merkittävässä seremoniassa. Vuonna 1991 ryhmä Pohjois-Amerikan Haisla-intiaaneja saapui etnografiseen museoon ja vaati toteemipaalua omakseen. Toteemipaalu oli aikanaan viety Canadasta vastoin vanhempien heimon jäsenten tahtoa. Vuonna 1994 hallitus päätti toteemipaalun palautuksesta. Palautus tapahtui kuitenkin vasta 2006, sillä ehtona oli että toteemipaalulle piti turvata sen palautusalueella asianmukaiset ja turvalliset säilytystilat. Palautuksesta tehtiin filmi Kanadassa. Vuosina 1910-11 Ruotsalainen tutkimusryhmä Luonnontieteellisestä museosta, etnografiselta osastolta suoritti tutkimusretken Australiaan. Retken seurauksena kokoelmiin liitettiin pääkalloja. Kallokokoelmien tultua yleisön tietoisuuteen Australian museo pyysi kallojen palautusta 2004. Sven Lindquistin tehtyä asiasta ohjelman Ruotsin valtio määräsi valtion tukea saavat museot inventoimaan ihmisluukokoelmansa, etenkin ulkomaiset luustot. Tähän mennessä inventointi on käsittänyt 900 yksilöä, joista 13 on palautettu Australiaan ja lisää palautetaan myöhemmin tänä vuonna. Kokoelmat luovutettiin savu seremoniassa 2005, niitä edustavien heimojen läsnä ollessa.

Kokoelmat on inventoitu ja tutkittu Australian valtion rahallisella tuella. Luuaineistosta on tehty osteologinen analyysi ja ne on mitattu ja valokuvattu ennen luovutusta. Australiassa ne todennäköisesti haudataan. Nämä kuusi tapausta kuvastavat sitä miten keskustelu on edennyt viimeisen 25 vuoden kuluessa. Ihmisluuaineistojen ollessa kyseessä on ratkaisu helppo ja palautuksiin tulisi suhtautua myötämielisesti, tosin tämäkin näkökulma on muuttunut ajan kuluessa. Sen sijaan kulttuuriesineiden ollessa kyseessä on kysymys vaikeampi ja herkkä, miksi esineitä pitäisi luovuttaa? Lopulta toteemipaalin palautukseen vaikutti myötätunto Haisla -intiaanien etsintään, joka tähtäsi kulttuurin elvyttämiseen. Lopputulos ja yhteistyö on osoittanut että teko oli oikea. Tarvitaan keskusteluja, ystävyyttä, ymmärtämystä ja jokaisen esimerkin käsittelemistä omana kokonaisuutenaan.

13.50 Intendentti Lena Palmqvist, Nordiska museet: Nordiska museetin saamelaiskokoelmat ja niiden tulevaisuus.

Nordiska Museetin kokoelmissa on noin 6400 päänumeroa, joka tarkoittaa noin 10000 esinettä. Museo työskentelee säilyttäen ja parantaen saamelaiskokoelmien saavutettavuutta yhteistyössä muiden museoiden kanssa parantaakseen saamelaisen kulttuuriperinnön saavutettavuutta. Museo perustettiin vuonna 1873, ja ensimmäinen saamelaisesine tuli kokoelmiin samalla vuosikymmenellä. Noin 40% saamelaiskokoelmista on kerätty ennen vuotta 1900 ja 50% ennen vuotta 1910. 1950-luvulle tultaessa jo 87% prosenttia kokoelmista oli hankittu. Erityisesti kokoelmia hankittiin vuosina 1891-1919 ja 1931-1950. Kerääjiä olivat mm. Gustav ja Lotten van Düben, Hugo Samzelius, Karl Bernhard Viklund ja Nordlund. Vuonna 1939 museoon saatiin oma saamelaiskulttuurin kuraattorin paikka ja lopulta perustettiin oma saamelaisosasto. Virkaa hoiti Ernst Manker, joka myös perusti julkaisusarja Acta Lapponican. Museon saamelaisesineet on luetteloitu maanviljelys- ja kansantaidekokoelmaan. Tavallisen esineistön lisäksi museolla on yhteensä 34 noitarumpua kokoelmissaan. Näistä 25 ovat deponaatioita Historiska museetista. Kokoelmissa on myös 39 seitaa. Kaikki saamelaisaineisto on alusta lähtien pyritty pitämään yhtenä kokonaisuutena nk. saamelaisarkistona, joka sisältää valokuvia, muistiinpanoja, kirjeitä, käsikirjoituksia ja lehtileikkeitä. Ensimmäinen saamelaiskulttuuria koskeva näyttely järjestettiin ulkoilmanäyttelynä jo vuonna 1874, ja uusin saamelaisnäyttely avataan marraskuussa 2007. Uusinta näyttelyä on valmisteltu vuosia, ja mukana on ollut saamelaisista koostuva referenssiryhmä. Nordiska museet on hallinnoinut saamelaisesineitä 130 vuotta ja on valmis aloittamaan keskustelun palautuksesta. Tärkeintä on kuitenkin, että ne luovutetaan yhdelle taholle, jotta kokoelma pysyy yhtenäisenä, ja että ne säilytetään yhtä hyvissä olosuhteissa kuin tällä hetkellä. Museon kokoelmat on siirretty uusiin hienoihin tiloihin, ja niiden saavutettavuutta on pyritty parantamaan internetiselaimen avulla, vaikka itse esineet sijaitsisivatkin muualla. Noin 3000 esinettä kuvattiin yhteistyöprojektissa, johon osallistui museon ohella Ájtte ja Maatalousministeriö. Museossa on myös käynnistetty saamelaiskokoelmien valokuvaus. Tällä hetkellä on käynnissä myös hopeaesineiden puhdistus. Museo ei enää kartuta kokoelmiin lukuun ottamatta esineitä, jotka on hankittu uuteen näyttelyyn. Apua näyttelyyn on saatu Ájtelta, ja yhteistyön toivotaan lisääntyvän jatkossa.

14.30 Intendentti Leif Pareli Folkemuseet: Folkemuseetin saamelaiskokoelmat, niiden tulevaisuus.

Norjan Folkemuseetin kokoelmien vanhimmat esineet kerättiin J.A. Friisin toimesta jo vuonna 1851 ensimmäistä maailmannäyttelyä varten. Kokoelma kuului Oslon yliopiston etnografiseen kokoelmaan (myöhemmin Etnografinen museo). 1800-luvulla kokoelma kasvoi hitaasti, ja siihen lisättiin Kautokeinin kapinassa tuomitun Lars Haettan vankilassa valmistamia miniatyyriesineitä, sekä muutamia esineitä, joita keräsivät mm. Brun, Nordvi ja ensimmäinen saamelainen, joka istui Norjan valtiopäivillä Isak Saba. Yliopistomuseon alkuperäisistä kokoelmista suuri osa tuhoutui mm. homeongelmien vuoksi ja siksi 200 ensimmäistä esinettä, jotka on luetteloitu saamelaisiksi on kokonaan kadonnut. Vuosina 1907-1951 kokoelmia kartutti Bertrand M. Nielsen kaikkialta Norjan saamelaisalueelta, ja hänen kokoelmansa muodostavat lähes puolet kaikista saamelaisesineistä. Valitettavasti hänen keräämiensä esineiden tiedot ovat puutteellisia. Vuonna 1947 Etnografisen museon johtajaksi tuli Guttorm Gjessing. Hänen aloitteestaan saamelaiskokoelmat siirrettiin osaksi Folkemuseon kokoelmaa, jonka johtajan Reidar Kjellbergin toimesta museoon perustettiin saamelaisosasto, jonka johtajaksi tuli Asbjørn Nesheim. Tällä tavoin saamelaiset tulivat osaksi muuta norjalaisväestöä esittelevää kokoelmaa jota kartutettiin. Nesheimin keräämät kokoelmat on luetteloitu huolellisemmin, ja hän suoritti itse keräysmatkoja keräten esineistön ohella mm. murrenäytteitä. 1960-luvulla kokoelmien kerääminen hidastui ja 1980-luvulta lähtien vaatimukset esineistön sijoittamiseksi saamelaisalueelle perustettuihin laitoksiin lisääntyivät. Kokoelmien silloinen haltija Bjørn Aarseth oli mukana perustamassa ensimmäistä saamelaismuseota Karasjoelle. 1980-luvulla tehtiin päätös, ettei Folkemuseetin saamelaiskokoelmia enää kartuteta. Ainoan poikkeuksen muodosti Adolf Steenin kokoelman hankinta, sillä se olisi muuten hajonnut. Nykyään osa kokoelmasta on deponoitu Kautokeinin museoon. Museoon on myös hankittu esineistöä näyttelytarkoituksiin tai sellaisia esineitä, jotka kuvastavat muutosta saamelaisessa yhteiskunnassa. Nykyään kokoelmissa on 4500 päänumeroa. Ensimmäinen saamelaisnäyttely avattiin vuonna 1958 ja sen tilalle rakennettiin uusi vuonna 1990. Näyttelyä on täydennetty tänä vuonna avatulla osuudella, jossa kerrotaan saamelaisuudesta tänään. Näiden ohella museossa on ollut runsaasti väliaikaisia näyttelyitä saamelaiskulttuurista. Vuonna 1984 Karasjoen museolle lainattiin satoja esineitä, ja Kautokeinossa on sijoitettuna 120 esinettä. Näistä esinelainoista ei ole laadittu lainaehtoja. Folkemuseetin kokoelmat on varastoitu ja pakattu erillisiin varastoihin, joissa on kullekin materiaalille sopiva mikroilmasto. Samalla kokoelmiin pääsyä on rajoitettu ja esineet kuvattu ja luettelointia täydennetty. Esineiden saaminen nähtäville on pitkälinen prosessi, mutta niiden säilyminen on taattu. Museon kokoelmat ovat saavutettavissa, sillä ne ovat nähtävissä verkkoselaimella ja valtaosasta saamelaisesinekokoelmia on olemassa myös valokuvat. Museo kokee edelleen tärkeänä osana toimintaansa saamelaisesineiden säilyttämisen ja keräämisen. Museo tekee yhteistyötä saamelaisyhdistysten kanssa ja se on saamelaiskulttuurin näyteikkuna museossa vieraileville oppilaille ja turisteilla sekä paikallismuseo Oslossa asuville saamelaisille. Sen vuoksi museolla tulee jatkossakin olla edustava saamelaiskokoelma. Museo kuitenkin tunnustaa ja ymmärtää saamelaisyhteisön ja museoiden oikeutetun toiveen kulttuuriperinnön palautuksesta saamelaisten haltuun. Yhtenä esimerkkinä on Kautokeinosta viedyn seitakiven palautus sen alkuperäiselle paikalle vuonna 1997. Tämän vuoden elokuussa museon johtokunta teki myönteisen päätöksen palautusprosessia koskevan keskustelun avaamiseksi saamelaismuseoiden ja kärkeijien kanssa, jotta osa kokoelmia saataisiin palautettua. Palautus vaatii paljon suunnittelua, keskustelua ja yhteistä hyvää tahtoa. Osan museon kokoelmista omistaa yhä alkuperäisten kokoelmien kerääjä, nykyinen Oslon kulttuurihistoriallinen museo,

joka on otettava huomioon palautuskeskustelussa. Palautusprosessi voi koitua molemmille osapuolille erittäin hyväksi kokemukseksi, josta molemmat hyötyvät.

15.10 Seminaarin tarjoama kahvi ja pulla

15.40 Repatriaatiopaneeli, koostuu muutamista luennoitsijoista ja projektiin osallistuvien saamelaismuseoiden johtajista. Puheenjohtajana toimii Professori Veli-Pekka Lehtola.

Paneelikeskusteluun osallistuivat Suomen Saamelaismuseon johtaja Tarmo Jomppanen, Ájtte museon johtaja Kjell-Åke Aronson, Várjjat Sámi musean johtaja Kjersti Schanche, Norsk Folkemuseetin intendentti Leif Pareli, Etnografiska museetin intendentti Anne Murray ja Heritage –projektin Norjan puolen työntekijä Sissel Mikkelsen. Paneelin puheenjohtajana toimi professori Veli-Pekka Lehtola Giellagas-instituutista.

Puheenjohtajan avattua keskustelun Tarmo Jomppanen kertoi, että Saamelaismuseolle on tulossa merkittävästi lisärahoitusta valtiolta, sillä tuen osuus on nousemassa 35 aina 70 prosenttiin. Kjell-Åke Aronson mainitsi, että Ruotsin saamelaismuseo ei ole asemansa vuoksi oikeutettu valtionosuuksiin. Kjersti Schanche taas kertoi, että Norjassa saamelaismuseot kärsivät rahoituksen puutteesta.

Sissel Mikkelsen kertoi kokeneensa projektityössään yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväkseen sen, että oli varsinaisen inventoinnin ohessa voinut opastaa museoiden henkilökuntaa saamelaisesineistä.

Sekä Leif Pareli että Lena Palmqvist kertoivat Fokemuseetin ja Nordiska museetin olevan valmiita aloittamaan keskustelun saamelaisesineistön palautuksesta.

Paneelissa keskusteltiin repatriaation tavoitteista. Esimerkiksi minkälaista esineistöä haluttaisiin saamelaisalueelle. Saamelaiskulttuurinesineistöä olisi syytä pitää näytteillä myös etelän museoissa, jotta sitä olisi nähtävillä niille ihmisille, jotka eivät vieraile saamelaisalueella. Vaikka kokoelmat tai osa niistä pysyisivät edelleen niiden nykyisissä sijaintipaikoissa, olisi toivottavaa että niiden hallintaoikeus siirtyisi saamelaispäättäjille, kuten käräjille ja museoille. Suomessa ja Ruotsissa on molemmissa vain yksi saamelaismuseo, mutta Norjassa tilanne on erilainen.

Palauttamisen tullessa ajankohtaiseksi voisi kokoelmien sijoittamisessa tulla ongelmia eri museoiden vuoksi. Tärkeää on muistaa, että varsinaiseen palautukseen ei voida ryhtyä ennen kuin saamelaismuseot ovat saaneet lisätiloja ja lisäresursseja tai myönteiset päätökset niistä. Sen sijaan hallinnan siirtämiseen ei ole estettä aikaisemmin, mikäli siihen löytyisi tahtoa.

Mille Gabriel kysyi osteologisesta aineistosta, miten sitä tulisi saamelaisaineistojen suhteen rajata. Minkä ikäiset osteologiset aineistot tulisi palauttaa, kuuluisiko myös esihistoriallinen aineisto palauttaa. Projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin totesi, että kysymys on vaikea, sillä saamelaisen ja ei-saamelaisen aineiston erottaminen on yksi Suomen esihistorian polttavia kysymyksiä. Norjassa on olemassa hauta-alueita, joissa on selvä jatkumo jopa 3000 vuoden ajalta ja lisäksi niiden hautatavoissa ja esineistössä on olemassa selviä piirteitä, jotka viittaavat saamelaiseen etnisiteettiin. Toisaalta Suomen maaperä ei säilytä kovin vanhaa aineistoa ja Suomessa ei juurikaan ole arkeologisesti kaivettuja, tallessa olevia mahdollisesti saamelaisia luuaineistoja. Toisaalta Kjersti Schanche totesi, että saamelaisalueella voisi hyvin noudattaa Grönlannin mallia, jossa kaikki alueelta kaivettu aineisto palautettaisiin sinne, riippumatta siitä, minkä kulttuurin menneisyyttä ne edustavat. Mille Gabriel kysyi myös, miksi Norjassa ei ole fyysisesti palautettu anatomista saamelaiskokoelmaa, jota

hallinnoi Norjan saamelaiskäräjät, mutta joka fyysisesti sijaitsee yhä Oslossa, tosin erotettuna muusta anatomisesta kokoelmasta. Kjersti Schanche sanoi, että palautus on vaikeaa, koska nämä kokoelmat ovat peräisin vainajilta, joiden entisillä asuinalueilla asuu tänäkin päivänä ihmisiä ja näiden ihmisten pitäisi päättää, mitä aineistoille tehdään. Se ei ole yksiselitteistä, eikä kysymystä ole juuri käsitelty. Mikäli palautukseen tosiaan ryhdytään ennen sitä pitää käydä runsaasti keskusteluja.

Perjantai

5.10.2007

Repatriaatio ja sen hyödyntäminen oman kulttuurin parissa, miksi museokokoelmiin tulisi päästä käsiksi: Paikallisille suunnattu päivä

9.00 Projektinjohtaja Eeva-Kristiina Harlin: Projektin esittely; ATK-tukihenkilö Pasi Aikio: Tietokannan esittely.

Projektinjohtaja Harlinin esitys perustui pääasiassa seminaarin ensimmäisenä päivänä pidettyyn esitykseen. Lisäksi hän kertoi projektityöntekijöiden työstä eri maissa ja saamelaisesinekokoelmien sijainneista ja esinemääristä. Tämän jälkeen Pasi Aikio kertoi tietokannasta ja siitä, millaisia hakuja sillä voi tällä hetkellä tehdä.

10.00 Amanuenssi Áile Aikio, Saamelaismuseum Siida: Saamelaismuseon rooli perinnetiedon välittämisessä.

Saamelaismuseon amanuenssi aloitti puheensa sanomalla, että hänen esityksensä ei perustu saamelaismuseon viralliseen linjaan vaan on hänen oma näkemyksensä saamelaisena museotyöntekijänä. Aluksi hän puhui saamelaismuseon tehtävistä ja sen asemasta saamelaiskulttuurista päävastuussa olevana museona. Sen jälkeen hän kertoi museon tavoitteista ja museon yhteistyöstä muiden saamelaismuseoiden kanssa ja siitä, miten saamelaismuseo palvelee asiakkaita. Saamelaisia on tutkittu ja saamelaiskulttuuriin kuuluvaa esineistöä on kerätty ahkerasti, mutta tästä ei ole ollut saamelaisille mitään hyötyä. Tieto ja esineet ovat saamelaisten ulottumattomissa ja sen vuoksi tieto niistä on käyttämättömyydestä johtuen hävinnyt. Osa tavaroista on kerätty vasten saamelaisten tahtoa ja epäeettisesti kuten osteologinen hauta-aineisto ja fyysiseen antropologiaan liittyvä aineisto. Osa aineistosta on ostettu saamelaisilta tai he ovat lahjoittaneet niitä keräilijöille, jolloin museoilla on niihin omistusoikeus. On muistettava, että museoissa esineet ovat myös säilyneet, sillä etenkin Lapin sota tuhosi paljon materiaalista kulttuuria Suomessa ja Norjassa, eikä vanhoja esineitä aina arvostettu. Etenkin sodan jälkeen haluttiin modernin yhteiskunnan tarjoamia hyödykkeitä. Tärkein tavoite ei ole saada esineitä ja valokuvia Inarin saamenmuseolle, sillä museoilla ei ole tarpeeksi henkilökuntaa, eikä varastotiloja. Museolta puuttuu myös konservaattori, eikä museolla ole tutkijoita, jotka tuottaisivat uutta tietoa saamelaiskulttuurista. Tämän ei pitäisi kuitenkaan olla lopullinen este, sillä museolle suunnitellaan laajennusta ja sen jälkeen saadaan toivottavasti lisää työvoimaa, jonka jälkeen keskustelu todellisesta palautuksesta voidaan aloittaa. Konkreettinen palauttaminen vaatii paljon työvoimaa ja suunnittelua. Konkreettista palautusta tärkeämpää on tiedon palautus, sillä sen avulla saadaan tietää millaista tietoa esineitä on, millaisia esineitä on ja missä ne sijaitsevat. Tämän vuoksi käynnissä ollut projekti on erittäin hyvä, etenkin kun tieto saadaan Internetiin. Tieto saadaan tehokkaasti välitettyä niille, jotka sitä haluavat, ja kun uutta tietoa esineistä saadaan, se välittyy myös niitä hallinnoiville museoille. Saamelaisten tulisi saada oikeus hallita omaa

kulttuuriperintöään, vaikka se konkreettisesti sijaitsisikin muualla. Erityisesti osteologinen ja uskonnollinen aineisto on tällaista. Museoiden, joita kohtaan osoitetaan palautuspyyntöjä, ei tulisi nähdä tätä vain negatiivisen asiana, vaan se voitaisiin nähdä mahdollisuudeksi tehdä yhteistyötä. Museot voisivat saada paljon sen sijaan, että menettävät. Tällaista saatua tietoa voi olla mm. lisätieto esineistä tai oikein kirjoitetut saamenkieliset nimet. Lopuksi Aikio kertoi esimerkistä, jossa tietoa siirrettiin saamelaismuseosta takaisin saamelaisyhteisölle Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kautta. Kokoelmassa olevat tiuhtatyöt kuvattiin ja niistä piirrettiin kaavat. Materiaali sijoitettiin sekä museolle että koulutuskeskukseen, josta se on helposti saatavilla, ja ihmiset voivat katsella oman sukunsa käyttämiä malleja. Saamelaismuseon yksi tärkeämmistä rooleista onkin tuottaa tietoa saamelaisyhteiskunnalle. Lopuksi hän toivoi, että hyvin alkanut projekti saisi jatkoa, jotta hieno yhteistyö jatkuisi.

10.40 Omakustanteinen kahvitauko

11.10 Taiteen yo. Tanja Sanila: Museokokoelmien hyödyntäminen Kolttsaamelaisesineistön elvyttämisessä teollisen muotoilijan näkökulmasta.

Tanja Sanila kertoi olevansa teollisen muotoilun opiskelija Lapin yliopistosta ja olevansa kotoisin Sevettijärveltä. Hän edustaa saamelaisuuden uutta koulukuntaa ja on kehityksen kannalla. Pro gradu -tutkielmassaan, johon esitys perustuu, hän pyrkii nykyaikaisen kolttsaamelaisuuden esilletuomiseen ja ennen kaikkea yhdistämään nykyaikaisen muotoilun ja saamelaisuuden toisiinsa. Hän huomautti, että saamelaisten itsensä tulisi toimia kehityksen edelläkävijöinä ja tuoda rikasta kulttuuriaan lähemmäksi nykypäivää. Pelkästään tallentaminen ei riitä, vaan on tärkeämpää ottaa käyttöön sellaista, mikä voi sopeutua nyky aikaan ja tulevaisuuteen. Tänä päivänä jo 60% saamelaisista asuu kotiseutualueensa ulkopuolella, ja sen vuoksi esimerkiksi oman kulttuuri-identiteetin löytyminen myös muualla on edellytys kulttuurin säilymiselle. Tulisi löytyä elementtejä kielen ohella, jotka voivat sopeutua nykyajan käyttöön. Kieli on hyvä kulttuurin indikaattori, ja puhuttu kieli on hallitseva kommunikaation kanava. Kieltä ei saa kuitenkaan rajoittaa tarkoittamaan pelkästään puhuttua kieltä vaan siihen tulee sisältyä myös ei-verbaaliset kommunikaation tavat. Saamelaisesineet ovat yhteenkuuluvaisuuden ilmaisijoita ja toimivat kulttuurin pienoismallina. Kolttaesineistöä voisi elvyttää takaisin nykyajan käyttöön. Luovuudella voi pyrkiä edistämään kolttakulttuurin kehitystä ja uudistamista perinteiden vaalimisen ohella. Muotoilu voisi olla tapa vastata kolttakulttuurin kohennukseen tulevaisuuden haasteena. Esimerkkinä tai nk. muotoilubriefinä on luoda uusi kolttsaamelaismallinen komsio, jollaisen Sanila esittelee esitelmänsä lopuksi eli nk. Comsion. Hän toivoo pro gradu -työnsä olevan innovoinnin lähde kaikille kolttsaamelaisille, ja että sen sivutuotteena syntyisi myös muita tarpeellisia ratkaisuja kolttakulttuurin elävöittämiseen.

11.50 Lehtori Samuli Valkeapää, Saamelaisalueen koulutuskeskus, Lapin yliopiston saamelaiskäsityön approbaturopintojen koordinaattori: Esine repatriaatio ja sen hyödyntäminen opetuksessa.

Samuli Valkeapää kertoi viime vuonna käynnissä olleesta Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ja Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunnan teollisen muotoilun

laitoksen yhteistyönä toteutetusta Duodjista designiin –opinnoista. Opinnot toteutettiin approbaturopinointoina ja suoritettiin osin Inarissa ja osin Rovaniemellä. Tarkoituksena oli, että opintokokonaisuuteen osallistuneet oppilaat lähtisivät toteuttamaan perinteistä käsityötä uudella tavalla, esimerkiksi käyttämällä uudenlaisia materiaaleja perinteisissä esineissä tai perinteisiä materiaaleja uudenlaisilla tavoin. Koko vuoden kestävässä opinnoissa oli tarkoitus kehitellä useita kymmeniä ideoita, joista osa mallinnettiin tietokoneen avulla ja muutama toteutettiin lopulta käytännössä. Projektin seurauksena pidettiin elokuun 22. päivä ”Pohjantuuli” –seminaari saamelaismuseo Siidan tiloissa, joissa opiskelijoiden lopputyöt olivat nähtävillä. Uudenlaisia toteuttamistapoja perinteiseen esinemalliin kokeiltiin menestyksekkäästi kesällä 2006 Nuvvuksessa pidetyssä Leuku-työpajassa. Työpajaan osallistui kansainvälisiä käsityöläisiä ja suunnittelijoita, ja se pidettiin kuuluisan mestarin Josef Laitin leukuverstaalla. Leuku-työpajan aikana valmistetut työt olivat esillä saamelaismuseo Siidassa. Samuli Valkeapää totesi, että vanhojen esineiden saavutettavuus on äärimmäisen tärkeää perinteisen duodjin tekijöille. Vanhoista esineistä voidaan katsoa mallia, mutta ne voivat myös toimia inspiraation lähteenä uudenlaiseen muotoiluun. Toistaiseksi saamelaiskäsitöiden opiskelijat ovat käyneet tarvittaessa esimerkiksi saamelaismuseon kokoelmissa, mutta uuden Heritage- projektin kokoelmaselaimen myötä kokoelmiin tutustuminen käy helposti kaukana niiden sijaintipaikoista, mikä on duodjin opetukselle erittäin suuri apu.

12.30 Lounastauko

13.30 Kysy repatriaatiosta: Keskustelua ja kysymyksiä projektin aiheeseen liittyen. Raati, joka koostuu seminaariin osallistuvista asiantuntijoista.

Keskustelussa huomautettiin, että on valitettavaa, että saamenkieli on unohdettu seminaarissa ja projektissa, ja että jatkossa se tulisi huomioida paremmin, jottei kieltä aina unohdeta. Myös saamelaisten esitelmäitsijöiden tulisi käyttää kieltä, jos he sitä hallitsevat. Huomautukseen vastattiin näin: Ongelma on se, että museoiden kokoelmat on luetteloitu valtion virallisella pääkielellä ja mikäli käännöstyöhön joskus ryhdytään, on se erittäin suuri ja kallis työ. Tämä ei tietenkään saa olla esteenä kääntämiseen. Tällä hetkellä projektissa pyritään perustyyöhön, mutta sekin jää väistämättä kesken, sillä aika on ollut lyhyt ja työmäärä suuri. On valitettavaa, että projektin työntekijät eivät osaa saamenkieltä. Huomautettiin siitä, että saamenkielen sanat merkitsevät enemmän kuin suomenkieliset. Esimerkiksi saamenkielinen sisti-sana sisältää myös tunteen siitä, millaiselta sisnanahka tuntuu käsityöläisen kädessä. Huomautettiin siitä, että suomalaisilla ei voi olla minkäänlaista käsitystä niistä traumaista, joita esimerkiksi sarvilakin käytön kieltäminen on aikanaan aiheuttanut saamelaisille naisille. Tulevaisuudessa saamelaisia kulttuurialan ammattilaisia on enemmän saatavilla, sillä esimerkiksi Giellagas-instituutissa koulutetaan jatkuvasti nuoria saamelaisia. Pian valtaväestöä ei enää välttämättä tarvita saamelaiskulttuurityössä ja heidän tilalleen voidaan palkata saamelaisia.

14.30 Vapaata tutustumista tietokantaan.

Saamelaismuseon ATK –tukihenkilö Pasi Aikio näytti halukkaille tietokannan käyttöä.

Projektia rahoittavat:

Liite 4. Museot, joissa projektin inventoinnin mukaan on saamelaisesineitä.

Norja

Alta museum Finnmark

Aust-Agder kulturhistoriske senter Arendal Aust-Agder

Árran - julevsáme guovdasj Nordland

Berlevåg Havnemuseum Finnmark

Gallogedde Samisk friluftsmuseum Nordland

Gamvik museum Finnmark

Glomdalsmuseet, Elverum

Hadeland folkemuseum, Jaren

Maihaugen, Oppland

Midt-Troms Museum/Avd. Senjamuseet Troms

Midt-Troms Museum/ Avd. Bardu bygdetun og Fjordmuseet Troms

Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark/Avd. Nordkappmuseet Finnmark

Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark/Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms Finnmark

Museum Nord/Ballangen museum, Ofoten museum, Sortland museum Nordland

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum Sør-Trøndelag

Nordnorsk Kunstmuseum Troms

Nord-Troms museum Troms

Nordvestsamisk museumssiida /De Samiske Samlinger Finnmark

Nordvestsamisk museumssiida /Kautokeino bygdetun Finnmark

Nordvestsamisk museumssiida/Porsanger museum Finnmark

Nordvestsamisk museumssiida /Kokelv sjøsamiske museum Finnmark

Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)/ Vitenskapsmuseet Sør-Trøndelag

Norsk Folkemuseum Oslo

Norsk Skogmuseum Elverum Hedemark

Norsk teknisk museum Oslo

Perspektivet museum Troms

Randsfjordmuseene/Hadeland folkemuseum Oppland

Ringve museum Sør-Trøndelag

Rørosmuseet Sør-Trøndelag

Saemien Sijte Nord-Trøndelag

Salten museum/ Avd. Bodø Nordland
Salten museum/Avd. Sørfold Nordland
Salten museum /Avd. Beiarn Nordland
Salten museum /Avd. Hamarøy Nordland
Stavanger museum Rogaland
Sør-Varanger museum Kirkenes Finnmark
Tana og Varanger museumssiida/Várjjat Sámi Musea Varangerbotn Finnmark
Tana og Varanger museumssiida/Tana Museum Polmak Finnmark
Tana og Varanger museumssiida/Østsamisk museum Neiden Finnmark
Tana og Varanger museumssiida/Savio-museet Finnmark
Trondarnes Distriktsmuseum Troms
Trøndelag Folkemuseum Sør-Trøndelag
Universitetet i Bergen/ De kulturhistoriske samlinger/ Bergen museum Hordaland
Universitetet i Oslo/ Kulturhistorisk museum Oslo
Universitetet i Tromsø /Tromsø Museum Troms
Vadsø museum Finnmark
Varanger museum/Avd. Vardø museum Finnmark
Vest-Agder Museet/avd. Kristiansand Vest-Agder
Vikingsmuseet Lofotr Nordland

Ruotsi

Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum Jokkmokk
Bohusläns museum Uddavalla
Dalarnas museum Falun
Etnografiska museet Stockholm
Hallands läns museum Halmstad
Härjedalens Fjällmuseum Funäsdalen
Jämtlands läns museum Östersund
Kalmar läns museum Kalmar
Kulturen i Lund Lund
Kulturmagasinet/Helsingborg museet Helsingborg
Linnémuseet Uppsala
Livrustkammaren Stockholm
Lunds Universitets Historiska Museum Lund
Länsmuseet på Gotland Visby

Länsmuseet Gävleborg Gävle
Länsmuseet Västernorrland Härnösand
Malmö museer Malmö
Museum Gustavianum Uppsala
Nordiska museet Stockholm
Norrbottens museum Luleå
Piteå museum Piteå
Regionmuseum Västra Götaland Vänersborg
Silvermuseet Arjeplog
Skellefteå museum Skellefteå
Skoklosters slott Skokloster
Smålands museum Växjö
Sörmlands museum Nyköping
Statens historiska museum Stockholm
Textilmuseet Borås
Vasamuseet Stockholm
Världskulturmuseet Göteborg
Västerbottens museum
Västergötlands museum Skara
Västmanlands läns museum Västerås
Östergötlands länsmuseum Linköping

Suomi

Alvar Kujalan kotimuseo, Lomajärvi
Galleria Alariesto
Hämeenlinnan kaupungin kulttuurihistoriallinen museo
Ikolan museo, Nurmes
Johti Sáp melaččät –yhdistyksen kokoelma, Hetta
Kainuun museo, Kajaani
Kemijärven Kotikiekerö, Kemijärvi
Keski-Suomen museo, Jyväskylä
Kirsti Pokan kotimuseo, Pokka
Kittilän eräkeskus, Molkojärvi
Kittilän kotiseutumuseo, Kittilä
Kuopion kulttuurihistoriallinen museo, Kuopio

Kokemäen kotiseutumuseo, Kokemäki
Kolttien perinnetalo, Sevettijärvi
Lahden kaupungin museot, Lahti
Lapin maakuntamuseo, Rovaniemi
Lusto – Suomen metsämuseo, Punkaharju
Muonion kotiseutumuseo, Muonio
Nellimin Kyläyhdistys, Nellim
Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseo, Oulu
Pohjanmaan maakuntamuseo, Vaasa
Porvoon kulttuurihistoriallinen museo, Porvoo
Posion kotiseutumuseo
Regina Holmbergin kotimuseo, Nuorgam
Reidar Särestöniemen museo, Särestöniemi
Saamelaismuseum Siida, Inari
Satakunnan museo, Pori
Suomen Kansallismuseo/Museovirasto arkeologian kokoelmat, Helsinki
Suomen Kansallismuseo, Helsinki
Suomen käsityön museo, Jyväskylä
Suomen ortodoksinen kirkkomuseo, Kuopio
Talonpojanmuseo, Kälviä
Tampereen museot; Hämeen museo, Tampere
Torassiepin lomapaikka, Torassieppi
Tornionlaakson maakuntamuseo, Tornio
Utsjoen vanhan sairastuvan esineistö, Utsjoki